

T.C.
RİZE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
İSLAM HUKÛKU BİLİM DALI

**EŞLER ARASI ŞİDDETİ ÖNLEMEDE
FIKIHTA ÖNGÖRÜLEN TEDBİRLER**
(Yüksek Lisans Tezi)

Yunus Emre KÜÇÜK

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Şevket TOPAL

RİZE - 2011

T.C.
RİZE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI

EŞLER ARASI ŞİDDETİ ÖNLEMEDE
FIKIHTA ÖNGÖRÜLEN TEDBİRLER
(Yüksek Lisans Tezi)

Yunus Emre KÜÇÜK

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Şevket TOPAL

Tez Savunma Tarihi
17.01/2011

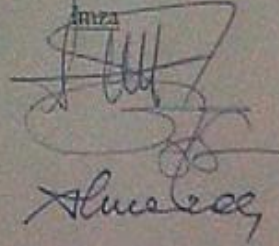
Tez Jürisi Üyeleri

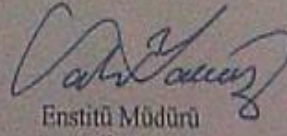
Adı ve Soyadı

Başkan : Doç. Dr. Şevket TOPAL

Üye : Doç. Dr. Kemal YILDIZ

Üye : Doç. Dr. Ahmet KOÇ

İmza

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Salih Sabri YAVUZ

03.02/2011

Onay Tarihi

RİZE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu tezi bilimsel metotlara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak hazırlayıp sunduğumu, tezde bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve sonuçları belirttiğimi ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

...../...../2011

İmzası

.....

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Yunus Emre KÜÇÜK

ÖN SÖZ

Toplumun, evlilik ve kan bağına dayalı en küçük birimi olarak tarif edilen ve gücünü yasalarla belirlenen düzenlemelerden alan kurumun genel adı olan *aile*, her bireyin temel eğitimini aldığı, hayat mücadelesine başladığı, iletişim becerilerini geliştirdiği, mutluluk, üzüntü, başarı, hüsrana gibi kavramlarını şekillendirdiği bir yapıdır. Toplumlar, geleceklerinin garantisi olarak gördükleri gençlerin yetiştiği bu yapıyı sağlam temeller üzerine oturtabilmek için gerek inançlarının dayanağı olan dinlerinden, gerek kanunlarından, gerekse örf ve ananelerinden istifade etmişlerdir. Böyle bir yapının sağlam esaslar üzerine kurulmasındaki asıl amaç, bireyin veya topluluğun mutluluğunu aile vasıtasıyla temin etmektir. Oysaki insan, hayatta her zaman arzuladığı ortama kavuşamamakta ve neticede şu ya da bu nedenden dolayı, etrafında rahatsızlığa sebebiyet veren fiillere tevessül etmektedir. Günümüzde bu fiillerin en sık görülenlerinden birisi de ailelerde görülen şiddet olup; neticede ailelerin düzeni sekteye uğramakta, bireyler arasında olumsuz etkiler meydana gelmektedir. Bu olgu günümüzde “aile içi şiddet” kavramıyla ifade edilmekte olup, uygulandığı şekle göre “eşler arası şiddet”, “çocuklara yönelik şiddet” ve “yaşlılara yönelik şiddet” gibi bölümler şeklinde ayrıştırılarak ele alınmaktadır.

Günümüzde önemli bir problem olarak gündeme taşınan ama gerçekte insanın olduğu her yerde tarih boyunca görülen şiddet, ister aile içerisinde ister toplumun değişik kesimlerinde hangi tür ve oranda olursa olsun, İslam’ın tasvip etmediği ve daha ilk baştan bu konuda önleyici tedbirlere başvurduğu bir olumsuzluktur. Zira aile içerisinde meydana gelebilecek herhangi türden bir şiddet olayı, başta aile kurumu olmak üzere aile içerisinde yaşayan ve onlarla uzak yakın ilgisi bulunan bütün bireyleri etkileyebilmektedir. Daha da kötüsü şiddete maruz kalan fert, hayatı boyunca bunun etkisinden kurtulamamakta ve yaşamının ileri safhalarında olumsuz davranışlar sergileyebilmektedir. Oysaki *“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir...”* (Rûm 30/21) âyetinde de buyrulduğu üzere İslam Dini bireylerin aileleriyle birlikte mutlu ve huzurlu olmalarını arzu etmektedir.

Çalışmamız bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında; tezin konusu, amacı, tezde ele alınan problemler ve sınırlılıkları ile araştırmada takip edilen metot hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde; genel anlamda şiddet temelinde aile içi şiddet konusu ele alınmıştır. Bu bağlamda eşler arası şiddetin sebepleri ve türleri hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde ise; eşler arası şiddeti ifade etme sadedinde fakihler tarafından kullanılan kavramlar yanında, tarafların şiddetten uzaklaşmaları yönünde düzenleyici ve denetleyici hükümler üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda eşlerin hak ve sorumluluklarının kendilerine hatırlatılması, vaki olan uyuşmazlık hallerinde hukuk çerçevesinde kimin ne gibi haklara sahip olduğu, dava neticesinde hâkimin taraflara ne gibi yaptırımlar uyguladığı da, günümüzde konunun çağdaş kaynaklarda ne şekilde işlendiğini ele alan çalışmalarla yer yer mukayeselere gidilerek incelenmiştir. Bu bağlamda, modern algıda şiddet olarak kabul edilen bazı hususları Fıkıhın şiddet/suç kabul etmediğine dikkat çekilmiştir.

Çalışmam süresince olumlu ve yönlendirici katkılarıyla her zaman desteğini gördüğüm danışman hocam Doç. Dr. Şevket TOPAL'a, çalışmam süresince kendilerinden istifade ettiğim başta Doç. Dr. Kemal YILDIZ olmak üzere tüm hocalarıma, bazı Arapça metinlerin müzakeresini birlikte yaptığımız babam, aynı zamanda ilk hocam Abdurrahman KÜÇÜK ile Trabzon İl Müftülüğü Merkez Vaizi Mehmet Ali TOPAL'a, Rize Üniversitesi İlahiyat Fakültesi çalışanlarına, nihayetinde aile içi şiddet gibi hassas bir konu üzerinde çalışmam süresince beni sabırla destekleyen ve en ufak bir tahammülsüzlük göstermeyen zevcem Ayşegül'e şükranlarımı arz ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	4
İÇİNDEKİLER	6
KISALTMALAR	9
GİRİŞ	10
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ	11
II. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE SINIRLILIKLARI.....	12
III. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI VE YÖNTEMİ.....	13

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDET VE EŞLER ARASI ŞİDDET

I. GENEL ANLAMDA ŞİDDET	16
II. AİLE VE AİLE İÇİ ŞİDDET.....	17
III. EŞLER ARASI ŞİDDET	20
A. EŞLER ARASI ŞİDDETİN SEBEPLERİ	21
1. Biyolojik Sebepler.....	21
2. Psikolojik Sebepler	21
3. Sosyal Sebepler	22
B. EŞLER ARASI ŞİDDETİN ÇEŞİTLERİ	23
1. Fiziksel Şiddet.....	24
2. Cinsel Şiddet	25
3. Duygusal Şiddet	25
4. Ekonomik Şiddet.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

EŞLER ARASI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE FIKHİN ETKİSİ VE TEDBİRLERİ

I. EŞLER ARASI ŞİDDETLE İLGİLİ FIKHÎ KAVRAMLAR.....	29
A. Nuşûz.....	29
B. Şikâk.....	31
C. İ'raz.....	32

II. EŞLER ARASI ŞİDDETİ ENGELLEYEN FIKHÎ HÜKÜMLER	32
A. Karı-Kocanın Hakları ve Sorumlulukları	32
1. Ortak Haklar ve Sorumluluklar	33
a. İyi ve Güzel Davranma.....	33
b. Cinsel Yönden Faydalanma	35
c. Miras.....	41
d. Eşi Sebebiyle Evlenilmesi Yasak Olanlar (Hurmetu'l-Musahara)	41
e. Çocuğun Nesebinin Belli Olması	42
2. Erkeğin Hakları ve Kadının Sorumlulukları	45
a. Kadının Eşine İtaat Etmesi	45
b. Erkeğin Eşinin Cinselliğinden İstifadesi.....	47
c. Erkek Tarafından Rıza Gösterilmeyen Kişilerin Eve Alınmaması	48
d. Kadının Ev Dışına Çıkmasının Kocasının İznine Bağlı Olması	49
e. Kadının Kocasının Fiilen İskân Ettiği Yerde Bulunması.....	50
f. Kadının Eşine Hizmet Etmesi.....	50
g. Erkeğin Eşini Terbiye Etmesi (Te'dip)	51
1) Öğüt Verme.....	51
2) Yatağı Ayırmak (Hecr)	53
3) Dövme.....	53
h. Boşama.....	56
3. Kadının Hakları ve Erkeğin Sorumlulukları	59
a. Mehir	59
b. Nafaka (Zevciyet Nafakası)	62
c. Erkeğin Eşine Hizmetçi Temin Etmesi (İhdamu'z-Zevce)	64
d. Erkeğin Eşleri Arasında Adâletli Davranması	65
e. Erkeğin Eşinin Yanında Gecelemesi	66
f. Kadının Namusunun Korunması (İ'fafu'z-Zevce)	66
B. Evlilik Öncesinde Fıkhın Eşler İçin Öngördüğü Eğitim	67
C. Eşler Arası Şiddet Olarak Kabul Edilen Davranışlara Fıkhî Tedbirler	69
1. Fiziksel Şiddetin Önlenmesi	69
2. Cinsel Şiddetin Önlenmesi	71
3. Duygusal Şiddetin Önlenmesi.....	73
4. Ekonomik Şiddetin Önlenmesi	77

III. EŞLER ARASINDA MEYDANA GELEN ŞİDDET OLAYLARI SONRASINA YÖNELİK FIKHÎ TEDBİRLER.....	78
A. Aile Meclisi (Hakem Usulü)	78
B. Ta'zir Cezası.....	80
1. Sözle Uyarı.....	80
2. Uzaklaştırma	81
3. Dövme	81
C. Tefrik	81
1. Erkeğin Talebi Üzerine Tefrik	81
2. Kadının Talebi Üzerine Tefrik	82
SONUÇ.....	84
KAYNAKÇA	87
ÖZET.....	93
ABSTRACT	94
ÖZ GEÇMİŞ.....	95

KISALTMALAR

b.	: Bin, ibn
bk.	: Bakınız
C	: Cilt
cc	: Celle Celaluhu
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
ed.	: Editör
H	: Hicrî
Hız.	: Hazreti
KSÜ	: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
md.	: Madde
MÜİFV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
MÜSBE	: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
ö.	: Ölümü, ölüm tarihi
s.	: sayfa
ss.	: sayfadan sayfaya
sy.	: Sayı
Sav	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
trc.	: Tercüme eden
ts.	: Basım tarihi yok
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
v.dğr.	: ve diğerleri
ys.	: Basım yeri yok

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

Toplumunu oluşturan müesseselerin temeli ve toplumun çekirdeği olan aile kurumu, evlenmeleri meşrû olan bir kadın ile bir erkeğin hayatlarını birleştirmeleri ve ortak hayat sürdürmeye başlamalarıyla oluşur. Bu nedenle aile; “Karı ile kocanın devamlı olarak beraber yaşama, dayanışma, çoluk çocuk sahibi olma konusunda karşılıklı rızasına dayanan basit ve medeni bir akitle vücut bulmuş, ahlak ve hukuk bakımlarından çocuk ve yakın akrabaya kadar uzanan karşılıklı hak ve vazifelerin ördüğü ictimâî ve hukukî bir müessese”¹ olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal bir birlik olarak aile, İslam’ın hedeflediği toplum yapısının temelini oluşturmaktadır. Toplumun refah ve mutluluk içinde olmasının yolu, ailelerin mutlu olmalarından geçmektedir. Zira sağlıklı bir toplumun oluşabilmesi, sağlıklı ailelere bağlıdır. Aile düzeninin bozulmasına etki eden faktörlerin başında eşler arasında meydana gelebilecek huzursuzluklar ve şiddet olayları gelmektedir. Eşler arası şiddet, günümüz toplumunun en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Bu sebeple, aile yuvaları dağılmakta ve toplumun temeli olarak kabul edilen aile müessesesi çöküntüye uğramaktadır. Geleceğe güvenle bakmak isteyen milletler aile yapılarını güçlendirmenin yollarını aramakta, bu amaca yönelik çalışmalar ve araştırmalar yaptırmaktadır. Eşler arasında meydana gelen bu türden olaylar İslam’ın tasvip etmediği, yasakladığı ve oluşturmak istediği aile yuvasına tezat teşkil eden olaylardır. Bu nedenle biz bu araştırmada, eşler arası şiddetin ne olduğunu ve eşler arasında meydana gelebilecek şiddet olaylarını önlemede Fıkıhın öngördüğü tedbirlerin neler olduğunu ele aldık.

İslam, toplumların inanç ve ibadet alanlarında olduğu gibi, sosyal düzen ve aile hayatı alanlarında değişiklikler ve düzenlemeler yapmıştır. Özele indirgediğimizde eşler arasında cereyan eden aile hayatının düzenlenmesi, nişanlılıktan boşanmalara kadar geçen süreci kapsamakta ve ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Tarihsel gerçeklikler ve toplumsal olaylar ışığında, eşler arasında meydana gelen huzursuzluklar neticesinde genelde mağdur olan taraf kadınlardır.

---

¹ Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, İz Yayıncılık, İstanbul 1999, I, 291.

Erkeklerin bu tür olaylar sonucunda mutsuz oldukları da bir gerçektir. İslam, bu huzursuzlukların, mutsuzlukların ve mağduriyetlerin giderilmesi için bir dizi önlemler ortaya koymuştur.

Biz bu çalışmamızda; eşlerin hak ve sorumluluklarını gözler önüne sererek eşler arası şiddet olaylarını meydana gelmeden engellemeye ve toplumun kanayan bir yarası haline gelen eşler arası şiddet olayları üzerine Fıkıhın önleyici tedbirlerini ortaya koyarak bu sorunun önüne geçmeye katkı sağlamayı amaçlamaktayız.

Eşler arası şiddet konusu, toplumun temelini oluşturan ailenin huzur ve bekasıyla alakalı olduğu için, aile yapılarının, dolayısıyla toplum yapılarının bozulmaması için milletler ve devletler geçmişte ve günümüzde olduğu gibi gelecekte de bu konuyla ilgili çalışmalar yapacaklardır. Konunun önemine binaen bu kaçınılmaz bir durumdur.

II. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE SINIRLILIKLARI

Araştırmamızın konusu olan eşler arası şiddet, insanlığın ilk dönemlerine dayandırılabilir bir geçmişe sahiptir. Zira ailenin var olduğu her yerde eşler arasında bu tür olayların vuku' bulması muhtemeldir. Fıkıh açısından bu sorunun ele alınışı peygamberimizin nübüvvetinden günümüze kadar geçen süreci kapsamaktadır.

Çağın en önemli sorunları arasında yer alan genelde şiddet, özelde ise aile içi şiddet sorunu karşısında, herkes kendince çözüm önerileri üretmeye gayret göstermiştir. Bu kapsamda Fıkıh da, toplumlarda sıklıkla vaki olan şiddet gerçeğini göz ardı etmemiş, bu amaçla huzur ve sükûnu temine yönelik bazı tedbirler devreye sokmuştur. Bu tedbirlerin bir kısmı âyet ve hadislere, önemli bir kısmı ise İslâm'ın temel ilkeleri doğrultusunda fakihler tarafından tespit edilen düzenleyici ve denetleyici nitelikteki hükümlere dayandırılmıştır. Biz de tezimizde böylesine hassas bir konuda fıkıhın konuya yaklaşımını tespit etmeye, ulaştığımızı neticeleri derli toplu bir şekilde ortaya koymaya ve fıkıhın öngördüğü metotlar çerçevesinde bilimsel sonuçlar elde etmeye çaba gösterdik. İtiraf etmek gerekir ki böylesine güncel ve bir o kadar da diğer bilim dalları ile ilişkisi olan

aile içi şiddet konusunu bir yüksek lisans tezi çerçevesinde işlemek oldukça zordur. Bu yüzden biz konuyu biraz daha özel bir boyutta ele alarak, çalışmamızı günümüzde eşler arasında oluşan şiddet durumları ile sınırlı tutmayı tercih ettik.

III. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI VE YÖNTEMİ

Eşler arası şiddet ilk bakışta modern toplumların sıklıkla yüzleştiği problemlerden biri olarak algılanmaktadır. Gerek klasik fıkıh eserlerinde konuyla ilgili yer alan hukukî düzenlemeler, gerekse konunun tarihi seyri bu algılamanın yanlış olduğunu ortaya koymaktadır. Eşler arası şiddet, taraflar arasında meydana gelen basit münakaşalardan boşanmalara kadar uzanan pek çok fiilî durumla ve hukukî olayla bağlantılı olan çok geniş bir kavramdır. Bizim üzerinde durmak istediğimiz husus ise eşler arasında meydana gelebilecek bu gibi olaylar karşısında fıkıhın ne gibi düzenlemeler getirdiği ve getirilen bu düzenlemelerin uygulanması esnasında vuku bulacak hadiselerin modern algının kabul ettiği aile içi şiddetin konusuna dâhil olup olmayacağıdır. Zira son zamanlarda İslam Dini etrafında yoğunlaştırılan terör ve şiddet tartışmalarının aslında tarih boyunca birçok dinsel gelenekle irtibatlı olarak gündeme geldiğini belirtmek gerekir. Buna bağlı olarak da İslam'ın bazı kural, kâide ve tarih boyunca süregelen bir takım uygulamaları ile Peygamber Efendimiz (Sav)'in hadislerinin genelde şiddete, dolayısıyla aile içi şiddete sebebiyet verdiğini iddia edenler bulunmaktadır.² Oysa ki, İslam şiddet ve zulmün karşısında yer almış; sevgiyi, kardeşliği ve hoşgörüyü merkeze almıştır. Bu amaçla toplumun bireyleri arasında mevcut olan güvensizliği, şiddet uygulamalarını ve sosyal yapıyı olumsuz yönde etkileyen tüm çarpıklıkları ortadan kaldırmaya çaba göstermiştir.³

Bu konuyu araştırırken izlediğimiz yöntem; öncelikle güncel bir konu olması sebebiyle bu sorunun toplumumuzda yansımalarının neler olduğunu eşler

---

² Ünver Günay, “Küresel Bir Sorun Olarak Şiddet ve Din”, *Küresel Bir Sorun Olarak Şiddet ve Din Sempozyumu*, ed. Halil Apaydın-Nuri Kahveci, KSÜ Basımevi, Kahramanmaraş 2005, ss. 11-40.

³ Bu konudaki dînî hassasiyetin en veciz şekilde ifade edildiği metin olan Vedâ hutbesi, Rasullullah'ın insanlığı erdeme ve hukuka saygılı olmaya daveti bakımından oldukça dikkat çekicidir. bk. *Müslim*, Hac, 147; *Ebû Davud*, Menasık, 57. Ayrıca bk. Şevket Topal, “Kadına Olumsuz Etkileri Açısından Yoksulluk Problemine İslam Perspektifinden Genel Bir Bakış”, *Yoksulluk*, Deniz Feneri Yayınları, İstanbul 2003, II, ss. 382-388.

arası şiddetle ilgili yazılan eserler ve yapılan araştırmalar ışığında ortaya koymak olmuştur. Daha sonra gerek klasik, gerekse günümüz fıkıh eserlerinden istifade ederek eşlerin hakları ve sorumlulukları detaylı bir şekilde incelenmiş, günümüzde eşler arası şiddet olarak kabul edilen davranışların fıkıh açısından bu türden davranış olarak değerlendirilip değerlendirilmediği, şayet değerlendirilmişse ne gibi önlemler getirildiği ortaya koyulmuştur. Sonrasında ise, vuku' bulan eşler arası şiddet olayları sonrası fıkıhın izlediği yöntem ve ceza yaptırımlar anlatılmıştır.

Araştırmamızı yürütürken klasik ve muasır Fıkıh kaynaklarının yanında Hadis, Tefsir, İşlam Tarihi, vb. bilim dallarının temel eserlerinden de faydalanılmaya çalışılmıştır. Oluşturulan başlıklar altında konular işlenirken aile içi şiddet konusunu ele alan eserler ve araştırmalar ile Mevsu'atu'l-Fıkhiyye isimli büyük fıkıh ansiklopedisinden de önemli ölçüde yararlanılarak, bir takım değerlendirme ve sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
ŞİDDET VE EŞLER ARASI ŞİDDET

I. GENEL ANLAMDA ŞİDDET

Arapça bir kelime olan şiddet, bir şeydeki gücü kuvveti gösteren “şedde” fiilinden türemiş olup,⁴ sertlik, katılık ve yumuşaklığın zıttı gibi anlamlara gelmektedir.⁵ Türkçe’de ise; bir hareketin, bir gücün derecesi, sertlik, hız, bir hareketten doğan güç, karşıt görüşte olanlara kendilerini kabul ettirme, inandırma veya uzlaştırma yerine kaba kuvvet kullanma anlamlarına gelmektedir.⁶

Genel anlamda aşırı duyguyu, bir olgunun sertliğini ve kabalığını nitelendirmede kullanılan şiddet kavramı, özel anlamda saldırgan davranışları, kaba kuvveti, beden gücünün kötüye kullanılmasını, taşlı, sopalı, silahlı saldırıları, bireye ve topluma zarar veren etkinlikleri ifadede kullanılır.⁷ Buna göre şiddet, bireyin bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine, yaralanmasına ve sakat kalmasına neden olan bireysel ve toplu hareketlerin tamamıdır.⁸

İnsanlık tarihinin en eski sorunlarından birisi olan ve Habil ile Kabil arasında cereyan eden olaylar sonucunda Kabil’in kardeşi Habil’i öldürmesi kıssasına kadar uzanan şiddet, genellikle güçlü olanın zayıf olana uyguladığı bir davranış biçimidir.⁹

Doğuştan gelen veya sonradan kazanılan saldırganlık içgüdüğü ve dürtüsü engel tanımadan yakan, yıkan, yok eden yönleriyle topluma egemen olmuştur. Günlük yaşantımızda sıkça duyduğumuz saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin geçmişten gelen nedenleri yanında, yaşadığımız ortamdan kaynaklanan saldırganlık ve şiddet içeren etkenlerin fonksiyonu da oldukça fazladır.¹⁰

---

⁴ İbn Faris Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Faris b. Zekeriyâ, *Mu'cemu Mekâyisi'l-Lüga*, Beyrut ts., III, 179.

⁵ İbn Manzûr Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü'l-'Arab*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arâbi, Beyrut, ts., VII, 54.

⁶ İsmail Parlatır, v.dğr., *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara 1998, II, 2093.

⁷ Özcan Köknel, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1996, s. 20.

⁸ Aliye Mavili Aktaş, *Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması*, Elma Yayınevi, Ankara 2006, s. 13.

⁹ Şinasi Gündüz, “Din ve Şiddet”, *Dinin Dünya Barışına Katkısı*, TDV Yayınları, Ankara 2006, s. 149.

¹⁰ Özcan Köknel, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, s. 12.

Şiddetin birçok çeşidinden söz etmek mümkün olmakla beraber, asıl dikkatleri çeken husus, bütün şiddet eylemlerinin kendisini mutlaka bir metne dayandırmasıdır. Zira şiddete başvuranlar şiddet içeren tavır ve davranışlarını meşrulaştıracak bir dayanağa da ihtiyaç duyarlar. Bu dayanak; dinsel bir inanış, bir kült, bir ritüel veya kutsal bir kitap olabileceği gibi, siyasal ya da ideolojik bir bildirge, bir söylem, bir manifesto ya da şiddeti meşrulaştıran herhangi bir argüman olabilir.¹¹

Öte yandan şiddet, hukukî yönü olan bir kavramdır. Bu anlamda bir kimsenin bir başkasına yönelik sözlü veya fiili hareketlerinin şiddet olarak değerlendirilebilmesi için, bu davranışların hukuken yasaklanmış olması gerekir. Söz gelimi malı veya canı saldırıya uğrayan bir kimsenin, savunma amaçlı olarak saldırgana karşı kuvvete dayalı güç kullanması bir şiddet türü olarak değerlendirilemez. Dahası hukuk bu gibi davranışları suç olarak kabul etmez. Bundan hareketle şunu söyleyebiliriz ki, Kur'an'da veya hadislerde kimi durumlar için önerilen yatakları ayırma, hafifçe dövme¹² şeklindeki ifadeler bir şiddet türü değil, aksine hukukî yetkinin icrası ile alakalı bir düzenlemedir.

II. AİLE VE AİLE İÇİ ŞİDDET

Aile kavramı dilimizde;“evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik”, “karı, koca ve çocuklardan oluşan topluluk”, “aynı soydan gelen kimseler zinciri”, “aralarında kandaşlık veya hısımlık bulunan kimselerin tümü”, “birlikte oturan hısımlık ve yakınların tümü”, “eş, karı”, “aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü”,“temel niteliği bir olan dil, hayvan ve bitki topluluğu”, biçiminde değişik anlamlara gelmektedir.¹³

Arapça'da aile kavramını ifade etmek üzere “el-üsra, ehlü'l-beyt, el-iyâl” şeklinde farklı kelimeler kullanılmış olup, bunlar; “kişinin nafaka ve yiyecek

¹¹ Şinasi Gündüz, “Din ve Şiddet”, *Dinin Dünya Barışına Katkısı*, s. 149.

¹² “(Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın. (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövin.” (Nisâ 4/34); “Çocuklarınızı namaza alıştırmın, on yaşına geldiklerinde (kılmıyorlarsa) onları dövin.” (*Tirmizî*, Salat, 183; *Ebû Davud*, Salat 26.)

¹³ İsmail Parlatır, v.dğr., *Türkçe Sözlük*, I, 50.

ihtiyaçlarını gidermekle yükümlü olduğu kimseler”, “insan ehli ve cemaatin toplandığı yer”, “ortak bir fiille birbirine bağlı topluluk”, “bir kimsenin geçimini temin ettiği ev halkı”, “hanedan, kabile, boy, akraba, hısım” anlamlarına gelmektedir.¹⁴

Fıkıh ıstılahında ise aile; “kişinin baba tarafından yakınları”, “ev halkı, bir kimsenin bakmakla yükümlü olduğu kimseler”, “karı-koca ve çocuklardan oluşan en küçük toplumsal ünite” ve “akrabalık ilişkisiyle birbirlerine bağlanan fertlerin bir araya getirdiği topluluk” gibi hususlar kastedilmektedir.¹⁵ Hayreddin Karaman ise aileyi; “Karı ile kocanın devamlı olarak beraber yaşama, dayanışma, çoluk çocuk sahibi olma konusunda karşılıklı rızasına dayanan basit ve medeni bir akitle vücut bulmuş, ahlak ve hukuk bakımlarından çocuk ve yakın akrabaya kadar uzanan karşılıklı hak ve vazifelerin ördüğü ictimâî ve hukukî bir müessesese”¹⁶ olarak tanımlamıştır.

Yukarıdaki tanımların temel nitelikleri göz önünde bulundurulduğunda ailenin daha çok medenî bir akit çerçevesinde bir araya gelen topluluk olarak tanımlanma eğiliminin ağırlık kazandığı görülmektedir. Oysaki İslam’da aile her ne kadar medeni bir birliktelik olsa da bu birlikteliğin dinî bir karakter taşıdığı bilinmektedir. Zira nikâhlanma konusunda pek çok nass mevcuttur. Dahası kişinin evliliği, içinde bulunduğu şartlar muvacehesinde vacip konumuna bile yükselebilmektedir.¹⁷ Öyleyse İslam’da aile, tamamen dini bir kurum olmamakla birlikte dinî açıdan büyük bir önemi haizdir. Zira evlenmek yani aile kurmak muhtelif âyet¹⁸ ve hadislerle¹⁹ teşvik edilmiştir. Bu nedenle aile yukarıdaki tanımlardan da istifade edilerek şu şekilde tanımlanabilir:

---

¹⁴ Feyruzabadi, *Kamusu'l-Muhît*, Daru'l-Haya, Beyrut 1991, III, 486; Mevlüt Sarı, *el-Mevarid, Türkçe-Arapça Lügat*, Bahar Yayınları, ys.,ts., s. 12; Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul 1995, ss. 57, 210.

¹⁵ Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, Vizaretü'l-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslâmiyye, Kuveyt 2002, IV, 223; Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2005, s. 18; Mehmet Akif Aydın, “Aile”, *DİA*, II, 196.

¹⁶ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I, 291.

¹⁷ Şeyh Mansur b. Yunus b. Selahiddin Hanbeli Buhuti, *Keşşâfu'l-Kına' an Metni'l-İkna'*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1982, V, 6 vd.; Mehmet Akif Aydın, “Aile”, *DİA*, II, 199.

¹⁸ Nisâ 4/3; Nur 24/32.

¹⁹ *Buhari*, Nikâh, 1; Rada', 64; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 378; *İbn Mâce*, Nikâh, 1.

“Aile, aralarında dini açıdan evlenme engeli bulunmayan erkek ve kadının, hukuki neticeleri meydana gelecek şekilde sürekli bir arada yaşama iradelerini şahitler huzurunda beyan ettikleri, dini neticesi olan medeni bir birlikteliktir.”

İslam'dan önceki gerek câhiliye Arap toplumunda, gerekse farklı topluluklarda ve dinlerde aile mefhumuna yüklenen anlam farklılık arz ediyordu. Yahudilikte ve Hıristiyanlıkta sosyal ve dini bir topluluk olan aile, Romalılarda dinî, iktisadî ve sosyal bir birimdi. Câhiliye devri Araplarında müstakil bir varlığından söz edemeyeceğimiz aile, mensubu bulunduğu kabilenin bir parçası idi. Eski Türk aile yapısı ise ataerkil bir yapıdaydı.²⁰

Aile içi şiddet; eşlerin birbirlerine, anne-babanın çocuklarına ya da çocukların anne-babalarına bedensel ve ruhsal açıdan zarar verebilecek, yaralanmalarına ve sakat kalmalarına neden olabilecek hareketleri sergilemeleridir.²¹ Kısaca aile bireylerinden birisinin, diğerlerine karşı saldırıda bulunmasıdır.²²

Aile içi şiddeti diğer şiddet türlerinden ayıran en önemli özellik, devamlılık arz etmesidir. Yapılan araştırmalar aile içi şiddetin bulaşıcı bir hastalık gibi aile bireyleri arasında yaygınlık kazandığını ve kuşaklar arasında devamlılık sergilediğini ortaya koymaktadır. Bunun nedeni olarak şiddetin, genellikle bir sorun çözme aracı olarak görülmesi ve gençlerin daha çocukken evlerinde şahit oldukları şiddet olaylarını normalleştirerek büyüdüklerinde ileride kendi evlerinde de aynı davranışları sergilemeleri gösterilmektedir.²³

---

²⁰ Mehmet Akif Aydın, “Aile”, *DİA*, II, 196-198.

²¹ Aliye Mavili Aktaş, *Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması*, s. 13; Filiz Kavacıklı, v.dğr., *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 1995, s.7.

²² Celalettin Vatandaş, *Aile ve Şiddet Türkiye’de Eşler Arası Şiddet*, Uyum Ajans, Ankara 2003, s. 19.

²³ Celalettin Vatandaş, *Aile ve Şiddet Türkiye’de Eşler Arası Şiddet*, s. 19.

III. EŞLER ARASI ŞİDDET

Eşler arası şiddetin tanımı, aile içi şiddetin tanımına dâhildir. Buna göre eşler arası şiddet, eşlerin birbirlerine bedensel ve ruhsal açıdan zarar verebilecek yaralanmalarına ve sakat kalmalarına neden olan hareketleri sergilemeleridir.²⁴

Eşler arasında meydana gelen şiddet olaylarında mağdur olan taraf çoğunlukla kadınlardır. Bunun sebebi olarak, erkeklerin fiziksel ve ekonomik üstünlüklerinin yanında, kadınların ekonomik yönden güçlü olmamaları nedeniyle erkeklere karşı haklarını savunamamaları gösterilmektedir. Bununla birlikte, toplumumuzda çok az da olsa eşi tarafından şiddete maruz kalan erkekler de bulunmaktadır.²⁵

Kadının eşi tarafından yöneltilen şiddet davranışıyla karşı karşıya kaldığı her dönemde ve toplumda, bilinmesine rağmen bu duruma aile içinde çözülmesi gereken kişisel bir sorun olarak bakılmış ve bu konu bilim adamlarının ilgisini pek çekmemiştir.²⁶

Günümüzde eşler arası şiddet konusunda yapılan araştırma ve çalışmalar kadına yönelik şiddet üzerine yoğunlaşmıştır. Başbakanlık Aile Araştırma ve Kurumu Başkanlığı'nın 1993-1994 yılları arasında Türkiye genelinde yaptırdığı "Ailede Şiddet" konulu araştırmaya göre; ailelerin %34'ünde fiziksel, %53'ünde ise duygusal şiddet görülmüştür. Aileler büyüdükçe şiddet artmakta, kadınların hamile olmaları, şiddet görmelerine engel olamamaktadır. Aile içi şiddet, eğitilmiş ailelerde de görülmekte olup, bunların oranı eğitimsiz ailelerin oranından daha azdır. Yine aynı araştırmaya göre alkol, aile içi şiddeti tetikleyen en önemli unsurlardan biri olarak görülmektedir. Şiddete maruz kalanların %80 gibi büyük çoğunluğunun bu durum karşısında kendilerini çaresiz görmeleri²⁷ ve aile içi

---

²⁴ Aliye Mavili Aktaş, *Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması*, s. 13; Filiz Kavacıklı, v.dğr., *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları*, s.7.

²⁵ Celalettin Vatandaş, *Aile ve Şiddet Türkiye'de Eşler Arası Şiddet*, s. 21; Lamia Levent, "Aile İçi Şiddet ve İstismar", *Diyanet Aylık Dergi*, sy. 217 (Ocak/2009), s. 36.

²⁶ Dilek Yetim-Erkan Melih Şahin, "Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım", *Aile Hekimliği Dergisi*, II/2(Haziran 2008), s. 50.

²⁷ Lamia Levent, "Aile İçi Şiddet ve İstismar", s. 36.

şiddetin faillerinin ve mağdurlarının ailenin mahremiyetini koruma çabaları bu sorunun neden gizli kalarak önlenemediğinin cevabını bizlere vermektedir.²⁸

A. EŞLER ARASI ŞİDDETİN SEBEPLERİ

Eşler arası şiddet, genel olarak erkeğin eşi üzerinde istediği şekilde tasarrufta bulunma isteğinden kaynaklanmaktadır. Buradan da eşler arası şiddetin ana kaynağı fizikî ve çoğunlukla maddî üstünlüklerinden dolayı erkekler olarak görülmektedir. Eşler arası şiddetin sebepleri; biyolojik, psikolojik ve sosyal sebepler olmak üzere üç ana başlık altında değerlendirilmektedir.²⁹

1. Biyolojik Sebepler

Biyolojik sebeplerin başında erkeklik hormonlarının etkisi gelmektedir. Eşlerden şiddet uygulayan tarafın çoğunlukla erkek olması ve bu tür davranışların ilerleyen yaşlarda azalmaya başlaması erkeklik hormonlarının şiddet içeren davranışın sergilenmesinde etkili olduğunu göstermektedir. Şizofreni ve bunun özel bir çeşidi olan şüphe, kıskançlık, kendini beğenmişlik gibi duyguların ön plana çıktığı paranoid şizofreni diye adlandırılan akıl hastalıkları da eşler arası şiddetin biyolojik nedenlerindedir. Bunun yanında sorumsuz, tepkici ve düşüncesiz hareket etme, suç niteliğinde davranışlar gösterme ve bu tür davranışlardan hoşlanma gibi tutumların görüldüğü anti sosyal kişilik bozuklukları da eşler arası şiddetin biyolojik nedenleri olarak kabul edilmektedir.³⁰

2. Psikolojik Sebepler

Araştırmalar şiddete başvuran eşlerin çoğunun, evliliğin ilk dönemlerinde eşine karşı şiddet uygulamadığını göstermektedir. Şiddet türünden davranışlar genellikle eşlerin aralarında derin ruhsal bağlar kurulmaya başlamasından sonra

---

²⁸ Celalettin Vatandaş, *Aile ve Şiddet Türkiye'de Eşler Arası Şiddet*, s. 19.

²⁹ Yetim-Şahin, "Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım", s. 51; Nuket Subaşı-Ayşe Akın, *Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları*, s. 1. http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/kadina_yon_siddet.pdf [20/11/2010]

³⁰ Yetim-Şahin, "Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım", s. 51; Subaşı-Akın, *Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları*, s. 1.

ortaya çıkmaktadır. İlk kez şiddet türünden bir davranışa muhatap olan eş için bu durum şaşırtıcı olur ve şiddet eğilimi olarak görülmez. Sonrasında ufak tefek yaralanmalar olsa bile şiddete uğrayan taraf, eşinin kendisine zarar verme kastı taşımadığını düşünür. Bu nedenle eşine karşı duygularında önemli bir değişiklik olmaz. Ancak şiddetin devam ederek dozunun artmasıyla şiddete uğrayan eşin, karşı tarafa olan duygusal bağı giderek zayıflar.³¹

Eşlerini döven erkeklerin kendilerine göre bir takım sebepleri vardır. Eşlerini döyerek üzerlerindeki duygusal baskıları ortadan kaldırmayı, uğramış oldukları hayal kırıklıkları karşısında bir çıkış yolu bulmayı ve isteklerinin gerçekleşmesini garanti altına almayı amaçlamaktadırlar. Erkeklerin başvurmuş oldukları şiddet karşısında eşlerinin, gerek fiziksel gerekse ekonomik açıdan yetersiz olmaları, onların bu tür davranışları sergilemelerinin önüne geçememektedir. Üstüne üstlük toplumda eşler arasında mahrem ve anlatılamaz olaylar olarak değerlendirilmesi ve koruyucu toplumsal örgütlerin çabasının sınırlı olması, eşler arası şiddetin gizli kalmasına sebebiyet vermektedir. Gördüğü şiddet karşısında eşine karşı gelen ve boşanma davası açmaya kalkan kadın çoğu kez görmüş olduğu şiddetin dozu erkek tarafından artırılarak susturulmakta ve kontrol altına alınmaktadır.³²

3. Sosyal Sebepler

Şiddet, öğrenilebilen bir davranış türüdür. Çocukluk ve gençlik dönemlerinde aile içi şiddetin uygulandığı bir ortamda yetişen bireylerin, şiddet gösterme eğilimine sahip oldukları bir gerçektir. Ayrıca şiddetin, toplum tarafından paylaşılan bir değer yargısı olarak kabul edilmesi ve normalleştirilerek kuşaktan kuşağa aktarılması da sosyal bir neden olarak kabul edilmektedir. Toplumların sahip oldukları iletişim becerilerinin yetersizliği, duygu ve düşüncelerin kışkırtıcı biçimlerde ifade edilmesi alışkanlığı, bilinçsizce yapılan suçlamalar, hatalı namus ve ahlak anlayışları da şiddetin sosyal sebepleri arasında sayılabilir. Yoksulluk, hayat karşısında şanssız olmak, beklentilerin ve kazanılmış

---

³¹ Yetim-Şahin, “Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım”, s. 51; Subaşı-Akın, *Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları*, s. 1-2.

³² Yetim-Şahin, “Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım”, s. 51; Subaşı-Akın, *Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları*, s. 1-2.

niteliklerin yoksunluğu gibi sosyal baskı unsurları da şiddete sebep olabilir. Alkol ve madde bağımlıları kullandıkları maddelerin neden olduğu ruhsal etkiler sonucunda şiddet türünden davranışlar sergilemektedirler.³³

B. EŞLER ARASI ŞİDDETİN ÇEŞİTLERİ

Günümüzde eşler arası şiddet konusundan söz edildiğinde, ilk olarak akıllara erkek tarafından eşine uygulanan şiddet gelmektedir. buna paralel olarak yapılan araştırmalar veya yazılan eserlerdeki başlıklar her ne kadar “eşler arası şiddet” olarak atılsa da, başlıklar altında işlenen konunun çoğunlukla “kadına yönelik şiddet” olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak erkeğin kadın karşısındaki fiziksel ve ekonomik üstünlüğünün yanında, kadının erkeğe şiddet uyguladığı örneğinin yok denecek kadar az olması ve bunun bir sorun olarak kabul edilmemesi gösterilebilir.

Devlet tarafından büyük bir sorun olarak kabul edilen kadına yönelik aile içi şiddetin önüne geçebilmek ve şiddet gören kadınları koruma altına alabilmek için kanunlar çıkartılmış, kurumlar kurulmuş, akademik alanda araştırmalar yaptırılmış ve halen yaptırılmaktadır. Bu çalışmalardan çıkarılan sonuçlarla kadına yönelik şiddetin türleri ortaya konulmuştur.

Kanaatimizce, kadınların erkekler tarafından şiddete maruz bırakıldıkları gerçeğinin yanında, erkeklerin de kadınlar tarafından şiddete maruz bırakıldıkları inkâr edilemeyecek bir gerçektir. Bu sebeple, kadına yönelik şiddet türlerinin eşler arası şiddet türleri olarak telakki edilmesinde bir sakınca olmayacağı kanaatindeyiz.

Uygulanış biçimi yönünden eşler arası şiddet; Fiziksel Şiddet, Cinsel Şiddet, Duygusal Şiddet ve Ekonomik Şiddet olmak üzere genellikle dört grupta değerlendirilmektedir.³⁴

---

³³ Yetim-Şahin, “Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım”, s. 51; Subaşı-Akın, *Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları*, s. 2.

³⁴ Filiz Kavacıklı, v.dğr., *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları*, s.7; Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, Ankara 2009, s.45.

1. Fiziksel Şiddet

Dövme, tokatlama, tekmeleme, yakma gibi eylemlerin yer aldığı şiddet türüdür.³⁵ Eşler arası şiddetin en sık görülen şekli, fiziksel şiddettir. Fiziksel şiddet sonucunda hafif veya ağır yaralanmalar görülebilmektedir. Fiziksel şiddet olarak kabul edilen davranışlar şu şekilde sınıflandırılmaktadır.³⁶

- 1- Tokat atma veya bir şey fırlatma.
- 2- İtme, tartaklama ya da saç çekme.
- 3- Yumrukla ya da bir cisimle vurma.
- 4- Tekmeleme, sürüklenme ya da dövme.
- 5- Boğazını sıkma ya da bir yerini yakma.
- 6- Bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etme ya da bunları kullanma.

Ülkemizdeki kadınların fiziksel şiddete maruz kalma oranı yüzde 39'dur.³⁷ Kadınlara sorulan fiziksel şiddet içeren davranışlar arasında en fazla belirtilen biçimi “tokat atma ya da bir şey fırlatma”dır. Evli kadınların yüzde 37'si, hayatının herhangi bir döneminde bu eyleme maruz kalmıştır.³⁸ Fiziksel şiddet sonucu hafif veya ağır yaralanmalar meydana gelmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2005 Yılı Raporuna göre, “tokat atma ya da bir şey fırlatma” ve “itme, tartaklama” orta derecede fiziksel şiddet, diğer davranışları ise ağır derecede fiziksel şiddet olarak kabul edilmektedir. Yapılan araştırmalar, fiziksel şiddete maruz kalan kadınlardan ağır derecede fiziksel şiddete maruz kalanların sayısının, hafif derecede fiziksel şiddete maruz kalanlardan daha az olduğunu göstermektedir. Bunun yanında, bireylerin eğitim seviyelerinin yükselmesi ve yaşlarının ilerlemesiyle beraber şiddet içeren davranışlarda azalma görülmektedir.³⁹

---

³⁵ Lamia Levent, “Aile İçi Şiddet ve İstismar”, s. 36.

³⁶ Aliye Mavili Aktaş, *Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması*, s. 13; Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 35.

³⁷ Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 46.

³⁸ Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 48.

³⁹ Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 49.

2. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet, evlilik hayatı süresince çiftlerin cinsel motivasyonuna ve davranışlarına bağlı şiddet türüdür.⁴⁰ Bu şiddet türünün psikolojik ve sosyolojik etkilerinin yanı sıra fiziksel etkileri de olabilir.⁴¹ Cinsel şiddet olarak kabul edilen davranışlar şu şekilde sınıflandırılmaktadır:⁴²

- 1- Zorla cinsel ilişkiye girme.
- 2- İstememesine rağmen korkudan dolayı cinsel ilişkiye girme.
- 3- Cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü eylemlere zorlama.

Ülkemizde cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı yüzde 15'tir. Cinsel şiddet, yaşanan bölgelere ve çiftlerin eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.⁴³ Ortalama oranla evli kadınların yüzde 12'si fiziksel şiddete maruz kalacağı korkusuyla eşiyile birlikte olmakta, yüzde 9'u istemediği halde eş kendisiyle zorla cinsel ilişkiye girmekte ve yüzde 4'ü de cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü eylemlere zorlanmaktadır.⁴⁴

Fiziksel ve cinsel şiddet büyük oranda bir arada yaşanmaktadır. Ülkemiz genelindeki kadınların yüzde 39'u fiziksel şiddet, yüzde 15'i cinsel şiddet yaşarken, kadınların yüzde 42'sinin iki şiddetten en az birini yaşaması, cinsel şiddetin fiziksel şiddet ile birlikte yaşandığını ortaya koymaktadır.⁴⁵

3. Duygusal Şiddet

Evlilik hayatı süresince eşini duygusal olarak incitme ve kırma amacıyla söylenen sözler ve davranışlar, sevgi göstermeme, aşağılama, devamlı eleştirme, kıskançlık, reddetme gibi eylemlerin yer aldığı şiddet türüdür.⁴⁶ Duygusal şiddet içeren davranışların en başında "hakaret veya küfür" gelmektedir.⁴⁷ Bu şiddet türünde fiziksel zarar söz konusu olmamakta, ancak psikolojik ve sinirsel zararlar

⁴⁰ Lamia Levent, "Aile İçi Şiddet ve İstismar", s. 36.

⁴¹ Aliye Mavili Aktaş, *Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması*, s. 34.

⁴² Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 35.

⁴³ Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 46.

⁴⁴ Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 50.

⁴⁵ Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 46.

⁴⁶ Lamia Levent, "Aile İçi Şiddet ve İstismar", s. 36.

⁴⁷ Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 53.

görülebilmektedir. Duygusal şiddet olarak kabul edilen davranışlar şu şekilde sınıflandırılmaktadır:⁴⁸

- 1- Hakaret ya da küfür.
- 2- Başkalarının yanında aşağılama ya da küçük düşürme.
- 3- Korkutma ya da tehdit etme.
- 4- Ailesine ya da çevresindekilere zarar vermekle tehdit etme.

Ülkemizdeki kadınların yüzde 44'ü, hayatının herhangi bir döneminde bu şiddet türüne maruz kaldığını ifade etmiştir. Bunlardan yüzde 37'si kendisine hakaret ya da küfür edildiğini, yüzde 20'si aşağılanıp küçük düşürüldüğünü, yüzde 19'u ise korkutularak tehdit edildiğini ifade etmiştir.⁴⁹

Duygusal şiddete yönelik davranış biçimlerinin yanı sıra eşlerin birbirlerinin hayatlarını kontrol etmeye yönelik olarak şu davranışları sergiledikleri görülmektedir:⁵⁰

- 1- Eşinin arkadaşlarını görmesini engelleme. (Ülkemizdeki evli kadınların yüzde 12.4'ü bu durumu yaşadığını ifade etmiştir.)
- 2- Eşinin kendi ailesi ve akrabalarıyla görüşmesini engelleme. (Ülkemizdeki evli kadınların yüzde 8.8'i bu durumu yaşadığını ifade etmiştir.)
- 3- Eşinin her zaman nerede olduğunu bilmek isteme. (Ülkemizdeki evli kadınların yüzde 68.8'i bu durumu yaşadığını ifade etmiştir.)
- 4- Eşini önemsememe ve ihmal etme. (Ülkemizdeki evli kadınların yüzde 14.9'u bu durumu yaşadığını ifade etmiştir.)
- 5- Eşinin, karşı cinsinden biriyle konuşması durumunda sinirlenme. (Ülkemizdeki evli kadınların yüzde 44.1'i bu durumu yaşadığını ifade etmiştir.)
- 6- Eşinin kendisini aldattığından şüphelenme. (Ülkemizdeki evli kadınların yüzde 3.9'u bu durumu yaşadığını ifade etmiştir.)

---

⁴⁸ Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 35.

⁴⁹ Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 53.

⁵⁰ Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 56.

7- Eşinin sağlık kuruluşuna gitmek için kendisinden izin almasını isteme.
(Ülkemizdeki evli kadınların yüzde 30.8'i bu durumu yaşadığını ifade etmiştir.)

8- Eşinin kıyafetlerine karışma, kendi istediği biçimde giyinmesini isteme.
(Ülkemizdeki evli kadınların yüzde 34.8'i bu durumu yaşadığını ifade etmiştir.)

4. Ekonomik Şiddet

Evlilik hayatı süresince eşin çalışma ve gelir sağlama özgürlüğünün elinden alınması, mal alıp satmasının engellenmesi veya gelir sağlamak amacıyla zorla çalıştırılması gibi eylemler ekonomik şiddet olarak tanımlanmaktadır.⁵¹ Ekonomik şiddet olarak kabul edilen davranışlar şu şekilde sınıflandırılmaktadır:⁵²

1- Eşinin çalışmasına engel olma ya da işten ayrılmasına neden olma.

2- Ev harcamaları için para vermeme.

3- Eşinin gelirini elinden alma.

Ülkemizdeki kadınların yüzde 40'ı ekonomik şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir.⁵³ Bunların yüzde 23'ü ise, eşleri tarafından çalışmalarına engel olunduğunu ya da çalıştıkları bir işten ayrılmaya zorlandıklarını ifade etmişlerdir.⁵⁴

Erkeğin gelirini eşinden gizlemesi ve kazandığı parayı kendi özel zevkleri için harcayarak aile gelirinden kısıntı yapması da ekonomik şiddet olarak kabul edilmektedir.⁵⁵

---

⁵¹ Lamia Levent, "Aile İçi Şiddet ve İstismar", s. 36.

⁵² Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 35.

⁵³ Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 58.

⁵⁴ Sabahat Tezcan, v.dğr., *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s. 56.

⁵⁵ Aliye Mavili Aktaş, *Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması*, ss. 36, 37.

İKİNCİ BÖLÜM
EŞLER ARASI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE
FIKHİN ETKİSİ VE TEDBİRLERİ

I. EŞLER ARASI ŞİDDETLE İLGİLİ FIKHÎ KAVRAMLAR

A. Nuşûz

Arapça bir kelime olan “nuşûz” n-ş-z kökünden türeyen mastar bir kelime olup sözlükte; “yükseklik”, “yükselmek” “yerin yüksek kısmı” gibi anlamlara karşılık gelmektedir. Nuşûz kelimesine yüklenen diğer manalar asıl itibariyle bu manayla ilintili olmakla beraber birkaç farklı manada daha kullanılmıştır.⁵⁶

Fıkıh ıstılahında nuşûz: “kadının kocasına karşı isyan etmesi, itaatsizlik etmesi ve ona kendini teslim etmemesi ve kocanın da karısına eziyet etmesi, onu terk etmesi, ilgilenmemesi” olarak tanımlanmıştır. Bu davranışları gösteren erkeğe “nâşiz”, kadına ise “nâşize” denilmektedir.⁵⁷

İslam Âlimlerinin “nuşûz” kavramıyla ilgili tanımlamaları en çok Nisa Sûresi 34’üncü âyetteki kullanımıyla ilgili olmuştur. Bu tanım ve ifadelerin hepsi birbirine çok yakın olmakla beraber, erkeğe verilen âyetteki söz konusu tedbirleri uygulama hakkını eşinin nuşûz göstermesi durumunda mı yoksa nuşûz belirtileri sergilemesi durumunda mı kullanacağı hususunda farklı görüşler mevcuttur. Konuyla ilgili birkaç örnek vererek bunu açıklamaya çalışacağız.

Evlilik hayatında sözlü ya da fiilî olarak meydana gelebilen nuşûzun bir takım belirtileri olabilir. Mesela; önceleri eşlerin birbirlerine seslenmeleri sonucu verdikleri cevaplar “efendim”, “buyur” iken daha sonraları bu cevapların nezaketini yitirmesi ve eşlerin birbirlerine farklı ve nezaket içermeyen sözcüklerle cevap vermeleri sözlü nuşûz belirtilerine örnek verilebilir. Önceleri, karşılaştıklarında birbirlerine sevgi dolu bakışlarla bakan, hal hatır soran ve birbirlerini arzu etmeleri halinde buna karşılık veren çiftin, daha sonraları birdenbire değişmeleri ve göstermiş oldukları hareketlerin nezaket sınırlarının dışında olması da fiilî nuşûzun belirtilerine örnek verilebilir. Evlilik hayatında bu

⁵⁶ Ebü'l-Feyz Murtaza Muhammed b. Muhammed Zebîdî, *Tacu'l-'Arûs min Cevâhiri'l-Kamus*, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut 1975, XV, 353-355; Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî İbn Manzur, *Lisânü'l-'Arab*, V, 417; Feyruzabadi, *Kamusu'l-Muhît*, II, 279.

⁵⁷ İbn Manzur, *Lisânü'l-'Arab*, V, 418; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhîyye*, XL, 284.

tür davranışların ortaya çıkması geçimsizlik ve huzursuzluk ihtimalinin bulunduğu bir göstergesidir.⁵⁸

Buna göre nuşûz, erkek veya kadından her birinin diğerine karşı kötü muamelede bulunmasıdır. Dolayısıyla nuşûz sadece kadının davranışıyla sınırlı değildir. Kurtubî'nin tefsirinde Ebû Mansur el-Luğavî'nin nuşûzu; “eşlerden her birinin diğerinden nefret etmesi” şeklinde tanımlaması nuşûzun anlamının farklı bir noktasına işaret etmektedir.⁵⁹

Fahrudin er-Râzî (ö. 1209) tefsirinde nuşûzun hem sözlü ve hem de fiilî olabileceği; âyette geçen “nuşûz” kelimesinin “havf” kelimesiyle birlikte kullanılmasında ki kastın nuşûz belirtisi gösteren kadınların, ilerleyen zamanlarda daha kötü bir durumun vuku' bulacağından endişe edilerek eşleri tarafından te'dip edilmeleri gerektiğinin bir göstergesi olduğu görüşündedir.⁶⁰

Kadının eşine buğz etmesi, isyan etmesi, ona karşı kendini üstün görmesi, eşinin hakkını hafife alması ve meşru emirlerini yerine getirmemesi, eşinden uzaklaşıp kaçması, erkeğin eşine kötülük yapması, hakkını gözetmemesi ve ondan uzaklaşması da nuşûz olarak ifade edilmiştir. Nuşûz, aynı zamanda eşlerin aralarının bozulmasına neden olabilecek bazı özellikleri taşımaları ve bazı davranışları sergilemeleridir. Eşlerin kötü huylu olmaları, erkeğin ikinci bir evliliğe rağbet etmesi, kötü huylu biriyle evli olmanın verdiği karamsarlık ve daha fazlası buna örnek olabilir.⁶¹

Nuşûz; “kadının kocasına karşı kafa tutması, isyankâr olması, eşinin davetine icabet etmemesi şeklinde davranışlar” olarak da tanımlamaktadır.⁶²

---

⁵⁸ Ebû Zekeriyâ Muhyiddin Yahyâ b. Şeref b. Nuri Nevevî, *el-Mecmu' Şerhu'l-Mühezzeb li'ş-Şirazi*, Mektebetü'l-İrşâd, Cidde ts., XVIII, 136-137; Ebü's-Sena Şehabeddin Mahmûd b. Abdullah Âlûsî, *Ruhu'l-Me'anî fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azîm ve's-Sebi'l-Mesânî*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1987, III, 25.

⁵⁹ Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an*, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut 1965, V, 171.

⁶⁰ Fahrudin er-Razi, *Tefsîru'l-Kebîr*, Müessesetü'l-Matbu'atü'l-İslamiyye, ys. ts., X, 85.

⁶¹ Ebû Cafer Muhammed bin Cerîr et-Taberî, *Camîu'l-Beyan 'an Te'vili Âyi'l-Kur'an*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1988, IV, 61,62.

⁶² Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri*, Bilmen Yayınevi, İstanbul, II, 587.

Nuşûz, kelime anlamı olarak “kötü niyet” diye Türkçeye çevrilmiş, “eşlerin birbirlerine karşı günümüzdeki ruhsal ve psikolojik baskıyı da içine alan her türlü bilinçli kötü davranışları” şeklinde tanımlanmıştır.⁶³

Nuşûz, muhteva olarak şiddetle alakalı bir kavramdır. Bu sebeptendir ki Fıkıh, eşler arasında doğabilecek şiddeti de engellemek maksadıyla nuşûzla karşı karşıya kalan erkek ve kadının izleyecekleri yolu ve takip edecekleri yöntemi ortaya koymuştur. Zira fıkıh hem kadını hem de erkeği çaresiz bırakmamış, gerek kazâen, gerekse diyâneten haklarını garanti altına almış ve doğabilecek mağduriyetlerini gidermiştir. Bunun nasıl ve ne şekilde gerçekleştirildiği ise “*eşler arasında meydana gelen şiddet olayları sonrasına yönelik fikhî tedbirler*” başlığı altında incelenecektir.

B. Şikâk

Şikâk eşler arasındaki anlaşmazlık demektir.⁶⁴ Bu bağlamda şikâk; anlaşmazlık, nizâ, düşmanlık anlamlarına gelmektedir.⁶⁵ Eşlerin birisi tarafından veya her ikisi tarafından ya da harici bir sebeple çıksın bunun adı şikâktir. Bu durum karşısında aralarını ıslah zorlaşırsa, kadın ve erkek tarafından işe ehil olan iki hakem tayin edilir. Hakemlerin yapacakları bu iş için gerekli liyakata sahip olmaları, adil olmaları, hakemliğin gerektirdiği fikhî hükümleri bilmeleri ve evli olmaları gereklidir. Hakemlerin öncelikli amaçları bu çiftin aralarını düzeltmek olmalıdır.⁶⁶ Nitekim Kur’an-ı Kerim’de: “Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz Allah, hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır.”⁶⁷ buyrulmaktadır.

---

⁶³ Muhammed Esed, *Kur’an Mesajı Meal-Tefsîr*, trc. Cahit Koytak – Ahmet Ertürk, İşaret Yayınları, İstanbul 1996, I, 143, 44 numaralı dipnot.

⁶⁴ İbn Manzur, *Lisânü’l-‘Arab*, X, 181.

⁶⁵ Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, s. 527.

⁶⁶ Heyet, *el-Mevsu’atü’l-Fıkhiyye*, XXIX, 53-56.

⁶⁷ Nisa 4/35.

C. İ'raz

Arapça bir kelime olan İ'raz sözlükte, “yüz çevirmek” ve “sırtını dönmek” anlamlarına gelmektedir.⁶⁸ Evli bir erkeğin yaşlılık, çirkinlik, şişmanlık gibi sebeplerden dolayı eşine karşı cinsel arzusunu yitirmesi ve bu nedenle başka bir kadınla evlenmek istemesi, eşine karşı soğuk davranması, ondan uzak durması, cinsel birlikteliği azaltması ve ondan boşanmak istemesi gibi durumlar İ'raz kelimesinin kapsamına dâhildir.⁶⁹

II. EŞLER ARASI ŞİDDETİ ENGELLEYEN FIKHÎ HÜKÜMLER

İslam, evlenen kadın ile erkeği birbirlerinin tamamlayıcısı olarak görmektedir. Bir araya gelmeleri sonucunda oluşan ailenin, bir mutluluk ve huzur yuvası olmasını arzu etmektedir. Eşlerin, hak ve sorumluluklarının bilincinde olarak, bu hak ve sorumluluklarının dışına çıkmamalarını emretmekte, böylelikle de huzursuzluğun, mutsuzluğun, kavganın, gürültünün özellikle şiddet olaylarının önüne geçmeyi amaçlamaktadır. İşte bu nedenle biz de, eşler arasında meydana gelebilecek şiddet türünden olayların ta baştan engellenmesi gerektiği ve bu amaca hizmet etmesi düşüncesiyle evli çiftlerin hak ve sorumluluklarının neler olduğunu ayrıntısıyla tezimizde ele almayı uygun gördük. Bunun yanında günümüz toplumu üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda eşler arasında vuku bulduğu ifade edilen şiddetin fıkıh açısından şiddet olarak görülüp görülmediğini ve bu davranış türlerinin eşler arasında meydana gelmemesi için Fıkıhın ne gibi düzenlemeler içerdiğini ortaya koymaya çalışacağız.

A. Karı-Kocanın Hakları ve Sorumlulukları

Fakihler, sahih bir nikâhla evlilik hayatına adım atan erkek ve kadının bir kısım haklara sahip olduğunu belirterek, bu hakları karı-kocanın ortak hakları, erkeğin hakları ve kadının hakları şeklinde gruplandırmışlardır.⁷⁰ Bu hakları her iki tarafın birbirlerine karşı sorumlulukları olarak telakki etmek de mümkündür.

⁶⁸ İbn Manzur, *Lisânü'l-'Arab*, VII, 176; Firuzabadi, II, 834.

⁶⁹ Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an*, V, 399.

⁷⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukukî İslamiyye ve İstilahatı Fıkhiyye Kamusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1968, II, 165-169; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XLI, 310.

Bu nedenle konu başlığımızı “karı ile kocanın hakları ve sorumlulukları” olarak belirlemeyi uygun gördük.

Peygamber Efendimiz (Sav): “Hepiniz çobansınız ve hepimiz sürünüzden sorumlusunuz... Erkekler ailesinin çobanıdır, kadın kocasının evi ve çocuklarının çobanıdır... ve hepimiz sürünüzden mesulsünüz”⁷¹ buyurarak kadın ve erkeğin belirli sorumlulukları olduğunu ifade etmiş ve kadını da erkek gibi, çobana benzeterek her ikisinin de eşit olarak şahsiyet ve sorumluluk sahibi olduklarını belirtmiştir.⁷² Her ne kadar tarafların birbirleri üzerinde belirli hak ve sorumluluklarının bulunduğu ifade edilse de “...erkeklerin kadınlar üzerinde bir derece farkı vardır...”⁷³ âyeti gereğince erkek, aile reisliği çerçevesinde ailenin birliğini ve düzenini sağlaması, evin geçimi ve hane halkının ihtiyaçları için gerekli olan mali yükümlülükleri üstlenmesi sebebiyle aile kurumunda idareci olarak daha fazla yetki ile donatılmış ve buna uygun sorumluluklar kendisine yüklenmiştir. Bu durum her iki cinsin karakter ve tabiatları göz önünde bulundurulduğunda gayet doğaldır. Zira eski ve yeni diğer hukuk sistemlerinde de çeşitli derecelerde erkeğe farklı haklar tanınmıştır.⁷⁴ Şimdi Fıkha göre, sahih evlilik neticesinde ortaya çıkan hak ve sorumlulukları başlıklar altında ele alalım.

1. Ortak Haklar ve Sorumluluklar

a. İyi ve Güzel Davranma

İslam sevgi dinidir. Sevginin olduğu yerde huzur ve mutluluk vardır. Huzur ve mutluluk kaynağı olan sevgiyi, yaşamımızın tüm alanına, özellikle de aile hayatımıza aşlamamız, sağlam kişilikli ve asil aile bireylerinin yetişebilmesi için gereklidir. Nitekim Allah (cc) âyet-i kerîmelerde: “Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir...”⁷⁵ “Allah, sizi bir tek nefisten yaratan ve kendisi ile huzur bulsun diye eşini de ondan

---

⁷¹ *Buhari*, Nikah, 81.

⁷² Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I, 288.

⁷³ Bakara 2/228.

⁷⁴ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I, 288.

⁷⁵ Rûm 30/21.

(onun türünden) var edendir...”⁷⁶ buyurarak, karı-koca arasındaki ilişkilerin temelinde karşılıklı sevgi ve merhamet duygularının bulunmasını ve ailelerin huzur yuvaları olmasını istemektedir. Peygamber Efendimiz (Sav) de; “Sizin en hayırlınız ev halkına en güzel şekilde davrananınızdır. Ben ise ev halkına en iyi davrananınıyım.”⁷⁷ buyurarak eşlerin birbirlerine karşı iyi niyet beslemeleri ve güzel ahlak içeren davranışlar sergilemeleri, ufak tefek huysuzluk, geçimsizlik ve kusurlara sabrederek yuvalarının yıkılmaması için tahammül göstermeleri gerektiğini ifade etmiştir. İşte bu âyet ve hadisler ışığında Müslüman ailelerinin nasıl sevgi dolu, huzurlu, mutlu, aile içi şiddetin görülmediği ve istikrarlı birer aile olabileceği ortaya konulmuştur.

Hayatı paylaşan kadın ve erkeğin, birbirine karşı iyilikle ve güzellikle davranmaları “...onlarla iyi geçinin...”⁷⁸ âyeti gereğince müstehap kabul edilmektedir.⁷⁹ Nitekim Peygamberimiz (Sav) “Kadınlar, erkeklerin diğer yarılarıdır.”⁸⁰ buyurarak karı-koca arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Bunun yanında, eşlerin her birinin diğeriyle örf ölçüsünde güzel iletişim kurması, eziyetten kaçınması, harcamalarda aşırıya gitmemesi ve meşru ölçüler dairesinde zorunlu ihtiyaçlarını karşılaması bir zorunluluk olarak kabul edilmektedir.⁸¹ Eşlerin birbirlerine karşı söz ve davranışlarının güzel olmasının yanında, ahlaklarını güzelleştirmeye çalışmaları da bu kapsamdadır.⁸²

Allah (cc) Kur’an-ı Kerimde; “Allah’a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin.”⁸³ buyurmaktadır. Âyette geçen ve yakın komşu anlamına gelen “sahibi bi’l-cenb”

---

⁷⁶ A’raf 7/189.

⁷⁷ *İbn Mace*, Nikah, 50.

⁷⁸ Nisâ 4/19.

⁷⁹ Ebû Bekr Alaeddin Ebû Bekr b. Mes’ud b. Ahmed el-Hanefî Kâsânî, *Bedâi’u’s-Sanâi’ fî Tertîbi’s-Şerai’*, Daru’l-Kutubu’l-İlmiyye, Beyrut 1997, III, 614.

⁸⁰ *Ebû Davud*, Taharet, 95; *Tirmizî*, Taharet, 82.

⁸¹ Kâsânî, *Bedâi’u’s-Sanâi’*, II, 332; Aile Kararnamesi, md. 73; Heyet, *el-Mevsu’atü’l-Fıkhıyye*, XLI, 310.

⁸² Heyet, *el-Mevsu’atü’l-Fıkhıyye*, XLI, 311.

⁸³ Nisa 4/36.

ifadesini müfessirler, “eşlerden her biri” olarak tefsir etmişlerdir. Erkeğin hanımına şefkatli ve güzel davranmasının karı-koca arasında var olabilecek nefret duygularını yok edeceğine ve aralarındaki olumsuzlukları gidereceğine, kötü davranmasının ise kocanın karısı karşısında olan saygınlığını kaybetmesine sebep olacağını ifade etmişlerdir.⁸⁴

Sonuç olarak fıkıh, iyi ve güzel davranma bağlamında karı ile kocanın ahlaklarının güzel olmasını, birbirlerine karşı saygılı olmalarını, alçak gönüllülükle davranmalarını, ufak tefek kusurlarını görmemelerini ve aile mutluluğunun temini için meşrû olan her türlü fedakârlığı göstermelerini istemektedir.⁸⁵

b. Cinsel Yönden Faydalanma

Cinsellik, insanoğlunun fitratında bulunan bir durum ve ihtiyaçtır. İslam bu ihtiyacın giderilmesi için evlilik müessesesini kurmuş ve düzenlemiştir. Evlilik bağıyla bir araya gelen eşler, fitratları gereği mevcut olan cinsel arzu ve isteklerini birbirlerinden karşılıklı istifade etmek suretiyle giderirler.

Fıkıhta evlilik, nikâh akdi ile başlayan bir süreçtir. Eşler arasındaki cinsel birleşmeyi mübah kılması sebebiyle Arapça’da evliliğe nikâh denilir ve evlilik akdi nikâh diye isimlendirilir.⁸⁶ Nikâh kelimesi “n-k-h” fiilinden türetilen mastar bir kelime olup, hem cinsel ilişki içermeksizin evlilik akdinin bizzat kendisi, hem de evlilik yoluyla gerçekleşen cinsel ilişki anlamında kullanılmaktadır.⁸⁷

Dört büyük mezhep imamının da aralarında bulunduğu fakihler nikâhın asıl anlamının akit, mecaz anlamının ise cinsel ilişki olduğu görüşündedirler. Âlimlerin bir kısmı da nikahın hem cinsel ilişki, hem de akit anlamını gerçek

⁸⁴ Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an*, V, 189.

⁸⁵ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, III, 615; Ebû İshak Cemaleddin İbrâhim b. Ali b. Yusuf Şirazî, *el-Mühezzeb fî Fikhi'l-İmami's-Şafi'iyyi*, Daru's-Şamiyye, Beyrut 1996, IV, 233; Buhuti, *Keşşâfu'l-Kına' an Metni'l-İkna'*, V, 184-185.

⁸⁶ Abdülkerim Zeydan, *el-Mufasssal fî Ahkâmi'l-Mer'e ve'l-Beytü'l-Müslim fî's-Şeriatil-İslâmiyye*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1993, VI, 9.

⁸⁷ İbn Manzur, *Lisânü'l-'Arab*, II, 625; Feyruzabadi, *Kamusu'l-Muhît*, I, 506; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fikhiyye*, XLI, 205.

manada karşıladığı görüşündedirler.⁸⁸ Müfessir Zemahşerî (ö. 1143) ise, nikahın Kur'an-ı Kerim'de Nisa Sûresi yirmi ikinci Âyet-i Kerîme'den başka hiçbir yerde cinsel ilişki anlamında kullanılmadığını ifade etmiştir.⁸⁹

Fıkıh kitaplarında nikah; “Kasten, mülk-i müt'a üzerine varid olan bir akit”⁹⁰ olarak tarif edilmekle beraber, fakihler tarafından değişik şekillerde tarif edilmiştir:

Hanefiler nikâhı; “şer'i bir engel olmaksızın, şahitlerin huzurunda gerçekleştirilen, erkek ve kadının birbirlerinden faydalanmalarını helal kılmayı ifade eden şeklî bir akit” olarak tanımlamışlardır.⁹¹ Bu tanımdan; erkeğin evlilikle beraber kadının zatına ve varlığına sahip olduğu anlamı değil, akde dayalı olarak zevciyyet haklarından faydalanma imkânına sahip olduğu anlaşılmalıdır.⁹²

Malikilere ise nikâhı; “evlenebilecek durumda olan bir kimsenin, evliliği dinen yasak olmayan karşı cinsten birisinden faydalanmasını helal kılan bir akit” olarak tanımlanmıştır.⁹³

Şafiilere göre ise nikâh, “evlilik ifade eden lafızlardan birisini kullanmak yoluyla meydana gelen ve cinsel ilişkinin dinen helal olması neticesini doğuran bir akittir.”⁹⁴

Hanbelîler ise daha sade bir tanımla yetinerek nikâhı, “ tarafların birlikteliğini ifade eden bir lafızla evlilik bağının oluşturulması” biçiminde tanımlamışlardır.⁹⁵

---

⁸⁸ Abdurrahman el-Cezerî, *Kitabu'l-Fıkh 'ala Mezahibi'l-Erba'a*, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut 1990, IV, 7-8; Abdülkerim Zeydan, *el-Mufasssal fi Ahkâmi'l-Mer'e*, VI, 10.

⁸⁹ Vehbe Zuhaylî, trc. Ahmet Efe, v.dğr., *İslam Fıkhı Ansiklopedisi*, Feza Yayıncılık, İstanbul 1994, IX, 28.

⁹⁰ Abdu'l-Hakim el-Efganî, *Keşfu'l-Hakaik Şerhu Kenzu'd-Dekaik*, İdaretu'l-Kur'an ve Ulumu'l-İslamiyye, Karaçi ts., I, 161.

⁹¹ İbn Abidîn, *Reddü'l-Muhtar Ale'd-Dürrü'l-Muhtar*, Ali Bey Matbaası, İstanbul 1294, II, 423; Muhammed b. Ahmed b. Mustafa Muhammed Ebû Zehre, *el-Ahvalu's-Şahsiyye*, Daru'l-Fikri'l-Arabi, Kahire ts., s. 19.

⁹² İbn Abidîn, *Reddü'l-Muhtar*, II, 423.

⁹³ Ebü'l-Berekat Ahmed b. Muhammed b. Ahmed Adevi Derdir, *Şerhu's-Sağir ala Akrebi'l-Mesalik ila Mezhebi'l-İmam Malik*, Daru'l-Mearif, Kahire 1119, II, 331-334.

⁹⁴ Şemseddin Hatib Muhammed b. Ahmed Kahiri Şafii Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac ila Ma'rifeti Meani Elfazi'l-Minhac*, Daru'l-Fikr, ys. ts., III, 123.

⁹⁵ Buhuti, *Keşşâfu'l-Kına' an Metni'l-İkna'*, V, 5.

Her ne kadar evliliğin kaynaklardaki tanımında eşlerin birbirlerinden faydalanmaları ifadeleri ön plana çıksa da, evliliğin neslin devamını, neslin korunmasını, kişinin rahata ve huzura kavuşmasını sağlayan bir akit olduğu aşikârdır. Nitekim Allah (cc); “Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır”⁹⁶ buyurarak bu duruma dikkatimizi çekmektedir. Buna göre evlilik: “Karı koca arasında birlikte yaşamaya ve yardımlaşmaya müsaade eden, taraflara karşılıklı hak ve vazifeler yükleyen, karşılıklı dayanışmayı gerekli kılan ve her iki tarafın haklarını korumayı ifade eden bir akit” olarak da tanımlanabilir.⁹⁷

Allah (cc), “...size helâl olan kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikâhlayın...”⁹⁸ ve “Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin...”⁹⁹ buyurarak evliliği bizlere tavsiye etmektedir. Peygamber Efendimiz (Sav) birçok hadis-i şerifinde evliliği teşvik etmiş,¹⁰⁰ evlilik çağına gelmiş kızların ve dul kadınların zaman geçirilmeden evlenmeleri gerektiğini belirtmiş¹⁰¹ ve kız velilerinin kızlarını istemeye gelenleri geri çevirmemelerini, böylelikle damat adaylarının önlerinin açılmasını istemiştir.¹⁰²

Evliliğin bir ibadet olup olmadığı meselesi İslam Âlimleri arasında tartışılan bir konu olmakla beraber, Fakihlerin çoğunluğu evliliğin bir ibadet olmadığı, alış-veriş vb. gibi dünyevî amellerden olduğu ve Allah (cc) ile Peygamber Efendimiz (Sav) tarafından Müslümanlara tavsiye edildiği görüşündedirler.¹⁰³

---

⁹⁶ Rûm 30/21.

⁹⁷ Muhammed Ebû Zehre, *el-Ahvalu 'ş-Sahsiyye*, s. 19.

⁹⁸ Nisâ 4/3.

⁹⁹ Nur 24/32.

¹⁰⁰ *Buhari*, Nikâh, 1; *Müslim*, Nikâh, 1; Rada', 64; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 378; *İbn Mâce*, Nikâh, 1; Nikah, 20; *Tirmizî*, Nikah, 6.

¹⁰¹ *Tirmizî*, Salat, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 105.

¹⁰² *Tirmizî*, Nikâh, 41; *İbn Mâce*, Nikâh, 46.

¹⁰³ Zuhaylî, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, IX, 32.

İslam Dini'nde gerçekleştirilmesi tavsiye edilen bir kurum olan evliliğin dînî hükmü insanların durumlarına göre farklılık göstermektedir. Fıkıh kaynaklarında; oruç ve benzeri ibadetlerle kendini koruyamayıp evlenmediği takdirde kesin olarak zinaya düşeceği kanaatini taşıyan, eşinin mehrini, nafakasını ve evlilik masraflarını karşılamaya gücü olan kimsenin evlenmesi farz; evlendiği takdirde aile hukûkuna riâyet edemeyeceği ve eşine zulmedeceği kesin olarak bilinen kişinin evlenmesi haram; evlenmesi halinde aile hukukuna riayet edemeyeceği, eşine kötü davranıp zarar vereceği, eşinin nafakasını karşılayamayacağı ve cinsel iktidarını kaybedeceği kanaatinin ağır bastığı kişilerin evlenmesi mekruh kabul edilmektedir.¹⁰⁴

Fıkıh, bir insanın kendisini ibâdete vermek maksadıyla bekâr kalma istediğinin yanlış olduğunu, buna karşılık evlenmenin daha faziletli olduğunu kabul etmektedir.¹⁰⁵ Sahabeden bazılarının kendilerini ibadete vermek maksadıyla evlenmemeye başlamaları ve aralarında bu yönde konuşmalar yapmaları üzerine Peygamber (Sav) kendilerini uyarılmış ve bu davranışlarının yanlış olduğunu söylemiştir.¹⁰⁶ Bu olaydan sonra “Ey iman edenler! Allah’ın size helâl kıldığı temiz şeyleri haram kılmayın, hudûdu da aşmayın; doğrusu Allah aşırı gidenleri sevmez”¹⁰⁷ âyeti nâzil olmuştur.¹⁰⁸

Eşlerin birbirlerinden faydalanmak suretiyle cinsel ihtiyaçlarını gidermeleri evliliğin gayelerindendir. Cenâb-ı Hak âyet-i kerîmede: “Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir...”¹⁰⁹ buyurmaktadır. Âyet-i kerîmedeki “huzur bulasınız diye” ifadesi, insanın cinsel ihtiyacını gidererek huzurlu ve mutlu olacağı anlamını da içermektedir. Nitekim

---

¹⁰⁴ Kemâleddin Muhammed b. Abdülvahid b. Abdülhamid İbn Hümam, *Şerhu Fethu'l-Kadir*, Matba'atü Mustafa Muhammed, Mısır ts., II, 342 vd.; Abdurrahman el-Cezerî, *Kitabu'l-Fıkh 'ala Mezahibi'l-Erba'a*, IV, 10-12; Ebû Muhammed Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmed İbn Kudame, *Muğni ve Şerhu'l-Kebîr alâ Metni'l-Mugni*, Daru'l-Fıkr, Beyrut 1992, VII, 336; Zuhaylî, *İslam Fıkhı Ansiklopedisi*, IX, 29,30.

¹⁰⁵ Hayreddin Karaman, *Günlük Hayatımızda Helaller Haramlar*, İstanbul, 1987, s. 110.

¹⁰⁶ Vehbe Zuhaylî, *Tefsirü'l-Münir*, trc. Heyet, Bilimevi Basın Yayın, İstanbul 2005, IV, 16.

¹⁰⁷ Maide 5/87.

¹⁰⁸ Taberî, *Camiu'l-Beyan 'an Te'vili Âyi'l-Kur'an*, VII, 8-9; Zuhaylî, *Tefsirü'l-Münir*, trc. Heyet, IV, 16-17.

¹⁰⁹ Rûm 30/21.

Cenâb-ı Hak, eşlerin huzurlu olabilmeleri, birbirlerine tam anlamıyla meyledebilmeleri, psikolojik sükûnetlerinin sağlanabilmesi için iki cins arasındaki aile irtibatını aynı oluşum, aynı tabiat ve aynı içgüdülerle meydana getirmiştir.¹¹⁰ Aynı zamanda, “huzur bulasınız diye” ifadesini, “Allah, sizi bir tek nefisten yaratan ve kendisi ile huzur bulsun diye eşini de ondan var edendir...”¹¹¹ âyeti de tefsir etmektedir.

Cinsel ihtiyaç, insanoğlunun maddi ve manevi diğer ihtiyaçları gibi Allah (cc)’ın gerekli kıldığı ve fitratında var olan bir ihtiyaçtır. İslam Dini, evlenen çiftlerin cinsel ihtiyaçlarını birbirlerinden faydalanarak karşılamalarını gerekli görmekle beraber, evliliğin gayesinin cinselliği tatmin etmekten ibaret olarak algılanmasını hoş görmemiştir. Nitekim Peygamber Efendimiz (Sav); “Doğuran siyah kadın, doğurmayan güzel kadından daha iyidir.”¹¹² buyurmak suretiyle, evliliğin gayelerinden olan neslin devamını sağlamanın cinsel ihtiyacın karşılanmasından daha öncelikli olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle doğru olan, her alanda olduğu gibi cinsellikte de itidal üzere hareket etmektir. Cinselliği, ne hiçbir sınır ve ölçü tanımadan şehvete teslim olup yaşamın yegâne amacı haline getirmeli, ne de cinsellik duygusunu öldürmeye ve köreltmeye çalışmalıdır. Bu ikisinin ortası bir yol takip ederek cinsel arzu ve istekler yaratılış gayesine uygun olarak kullanılmalıdır. Bundan dolayı kişi kendisine uygun eşi bulmaya ve çocuklarının dünyaya gelip büyüyeceği saadet dolu bir yuva inşa etmeye çalışmalıdır.

Evlilik sonrası eşlerin birbirlerinden cinsel yönden tam olarak faydalanmaları helal kılınmıştır. Cinsel ilişki esnasında tarafların nelere dikkat etmeleri ve davranışlarının ne şekilde olması gerektiği hadis kaynaklarımızda anlatılmaktadır.¹¹³

Hanefiler; erkeğin eşinden hayız, nifas, ihram ya da zihardan kaynaklanan keffaret yükümlülüğü olan hallerin dışında faydalanmasının hakkı olduğu

---

¹¹⁰ Zuhaylî, *Tefsirü'l-Münir*, trc. Heyet, XI, 73.

¹¹¹ A'raf 7/189.

¹¹² Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub el-Lahmi Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, thk. Ebu Muhammed es-Suyuti, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Lübnan 2007, VIII, 348.

¹¹³ *Buharî*, Nikah, 66; *Müslim*, Talâk, 6, Hayz, 27; *Ebü Davud*, Nikah, 45, Taharet, 107, *Tirmizî*, Nikah, 6.

görüştüğüdürler.¹¹⁴ Buna delil olarak; “Onlar ki, ırzlarını korurlar. Ancak eşleri ve ellerinin altında bulunan cariyeleri bunun dışındadır. Onlarla ilişkilerinden dolayı kınanmazlar.”¹¹⁵ âyetini göstermektedirler. Bu nedenle eşlerin arzu etmeleri halinde birbirleriyle cinsel ilişkide bulunmaları ve bir mazeret yoksa bundan kaçınmamaları gerekir.

Şafii ve Hanbelîler; eşlerin birbirlerinin vücutlarından faydalanmalarının, bakmalarının, birbirlerine dokunmalarının helal olduğu görüşündedirler.¹¹⁶

Malikî fakihler ise; sahih bir akitle evlenen kadın ve erkeğin vücutlarının tüm uzuvlarına bakmaları ve ters ilişki hariç birbirlerinin tüm vücutlarından faydalanmalarının helal olduğunu ifade etmektedirler.¹¹⁷

Cinsel ilişkide detay bir durum olan, eşlerin birbirlerinin ferclerine bakıp bakamayacakları konusunda mezhepler farklı görüşler bildirmişlerdir.

Hanefî ve Malikî fakihlere göre; eşlerin birbirlerinin ferclerine bakmalarında bir sakınca yoktur. Çünkü cinsel ilişki, işlev olarak bakmaktan daha ileri bir düzeydedir. Cinsel ilişki helal olduğuna göre eşlerin ferclerine bakmaları da helaldir.¹¹⁸

Hanbelî fakihlere göre; eşlerin birbirlerinin vücutlarının her tarafına bakmaları caiz olmakla beraber, ferclerine bakmaları mekruh kabul edilmektedir.¹¹⁹

Şafii fakihlerden ise; eşlerin birbirlerinin ferclerine bakmalarının haram, caiz veya mekruh olduğu şeklinde farklı görüş bildirenler mevcuttur.¹²⁰

Görülmektedir ki fakihler, eşler arası ilişkilerde detay kabul edilebilecek hususları dahi ihmal etmemişlerdir. Evlilikle alakalı pek çok hikmetten bahsedilse de, gerçekte insanların evlilikteki ilk beklentilerinin cinsellik üzerine kurgulandığı yadsınamaz bir gerçektir. Belki de aile içerisinde meydana gelen geçimsizliklerin,

---

¹¹⁴ Kâsânî, *Bedâi’u’s-Sanâi’*, III, 606; Heyet, *el-Mevsu’atü’l-Fıkhiyye*, XLI, 311-312.

¹¹⁵ Mü’minûn 23/5-6.

¹¹⁶ İbn Kudame, *Muğnî*, VII, 458; Şirazî, *el-Mühezzeb fî Fıkhi’l-İmami’s-Şafî’iyyi*, IV, 233.

¹¹⁷ Derdir, *Şerhu’s-Sağîr*, II, 340.

¹¹⁸ Kâsânî, *Bedâi’u’s-Sanâi’*, II, 331; Derdir, *Şerhu’s-Sağîr*, II, 340.

¹¹⁹ İbn Kudame, *Muğnî*, VII, 458-459.

¹²⁰ Şirazî, *el-Mühezzeb fî Fıkhi’l-İmami’s-Şafî’iyyi*, IV, 117.

her ne kadar açıkça dile getirilmese de, ana nedenlerinden birisi de budur. Bu nedenle Hanefîlerin, nikâhtan sonra kadının eşiyle birden çok birlikte olma isteği karşısında erkeğin sorumluluğu ile ilgili görüş belirtmeleri, bir sorunu halletme amaçlı olarak görülebilir. Nitekim konu çerçevesinde Hanefî fakihlerden bazılarının “belli bir zaman kesiti içerisinde kadının eşinden birden fazla istekte bulunması halinde, bu isteğinin erkek tarafından dikkate alınıp alınmayacağı ile ilgili görüş belirtmeleri ve bu talebin yerine getirilmesinin, eşlerin birbirlerine güzel davranmaları ilkesi kapsamında değerlendirileceğini ifade etmeleri”¹²¹ olayı çok boyutlu ve sadece erkek merkezli düşünmediklerinin bir delilidir.

c. Miras

Evli çiftlerin arasındaki müşterek haklardan birisi de, bizzat Kur’an’da düzenlenen, tarafların birbirlerine mirasçı olmalarıdır.¹²² “Eğer çocukları yoksa, karılarınızın geriye bıraktıklarının yarısı sizindir. Eğer çocukları varsa, bıraktıklarının dörtte biri sizindir. (Bu paylaşırma, ölen karılarınızın) yaptıkları vasiyetlerin yerine getirilmesi yahut borçlarının ödenmesinden sonradır. Eğer sizin çocuğunuz yoksa bıraktığınızın dörtte biri onlarındır. Eğer çocuğunuz varsa, bıraktığınızın sekizde biri onlarındır...”¹²³ âyet-i kerîmesi, evlenen kadın ile erkeğin birbirlerinin malları üzerinde miras haklarının olduğunu belirterek, paylaşırmanın hangi durumlarda ve ne şekilde yapılacağını teferruatıyla açıklamaktadır.

d. Eşi Sebebiyle Evlenilmesi Yasak Olanlar (Hurmetu’l-Musahara)

Hurmetu’l-Musahara evli kişilerin evlilikleri sebebiyle meydana gelen hısımlıktan dolayı, sonraki dönemlerde yapmak istediği yeni bir evlilikte, yasaklı olduğu eş adaylarını ifade eden fikhî bir kavramdır.¹²⁴ Bir kadının, kocasının babasıyla, dedesiyle, oğullarıyla, kocasının oğullarının ve kızlarının çocuklarıyla evlenmesi haramdır. Aynı şekilde erkeğin de, eşinin annesiyle, nineleriyle,

¹²¹ Heyet, *el-Mevsu’atü’l-Fıkhıyye*, XLI, 312.

¹²² Kâsânî, *Bedâi’u’s-Sanâi’*, II, 332; Aile Kararnamesi, md. 69; Heyet, *el-Mevsu’atü’l-Fıkhıyye*, XLI, 312.

¹²³ Nisa 4/12.

¹²⁴ Kâsânî, *Bedâi’u’s-Sanâi’*, II, 332.

kızlarıyla ve eşinin oğullarının kızlarıyla evlenmesi haramdır. Bir erkek nikâhli olduğu karısının kız kardeşine, halasına ve teyzesine ikinci eş olarak nikâh kıyamaz, onları aynı nikâh altında toplayamaz.¹²⁵

e. Çocuğun Nesebinin Belli Olması

İslam ilk olarak, sosyal düzeni ve aile yapısı bozulmuş, ahlaksızlığın ayyuka çıktığı, aile mefhumunun neredeyse ortadan kalktığı, kadının eşya gibi alınıp satıldığı bir coğrafya üzerine inmiştir. Aile hayatını düzene sokabilmek için çeşitli hükümler vaz' eden Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de; "...Bunların dışında kalanlar ise, iffetli yaşamak ve zina etmemek şartıyla mallarınızla (mehirlerini verip) istemeniz size helâl kılındı..."¹²⁶ "...Öyle ise iffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost tutmamaları hâlinde, sahiplerinin izniyle onlarla evlenin, mehirlerini de güzelce verin..."¹²⁷ "...Mü'min kadınlardan iffetli olanlarla, daha önce kendilerine kitap verilenlerden olan iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz kaydıyla; evlenmek, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helâldir..."¹²⁸ buyurmaktadır.

Allah (cc) cinsel hayatın emir ve tavsiyeleri doğrultusunda düzenlenmesini ve buna uymayanların da ceza göreceklerini bizlere bildirmiştir. Aralarında evlilik bağı olmayan kadın ve erkeğin cinsel ilişkisi olan zina, Allah (cc) katında çok büyük bir günahdır. Toplumlarda soyun karışmasına, manevî ve ahlâkî değerlerin bozulmasına sebep olan zinanın -şartları tahakkuk ettiği takdirde- çok ağır bir cezası vardır.¹²⁹ İslam, insanların böylesi ağır bir cezaya maruz kalmalarını önlemek amacıyla zinaya götürmesi muhtemel bütün şüpheli yolları kapatabilmek için kadınlarla erkeklerin karışık eğlenmelerini, yabancı bir erkekle bir kadının baş başa kalmalarını, kadının yanında mahremi olmaksızın tek başına yolculuğa çıkmasını, yabancı kadın ve erkeğin birbirlerine ısrarla bakmalarını yasaklamıştır.¹³⁰

¹²⁵ Kâsânî, *Bedâi' u 's-Sanâi'*, III, 608; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XLI, 312,313.

¹²⁶ Nisâ 4/24.

¹²⁷ Nisâ 4/25.

¹²⁸ Maide 5/5.

¹²⁹ Bilmen, *Hukukî İslamiyye ve İstilahatı Fıkhiyye Kamusu*, III, 197-199.

¹³⁰ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I, 291.

Zinadan korunmanın en etkili yolu kişinin evlenmesidir. İslam; aile kurumunun sağlam temellere oturmasını, çocukların anne ve babalarıyla birlikte büyümesini, neseplerinin belli olmasını istemektedir. Sağlıklı bir nesil yetiştirebilmenin ancak bu yolla mümkün olacağını vurgulamaktadır. Nitekim Kur'an'da: "Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. Eğer bunlar yoksul iseler, Allah onları lütfuyla zenginleştirir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir."¹³¹ buyrulmaktadır.

Fıkha göre nesep; akrabalık, soy, baba tarafından olan soy bağlantısı, çocuğu ana-babasına ve ailesine bağlayan kan ve soy bağıını ifade eden bir kavramdır. Çocuğun nesebinin belli olmasından anlaşılması gereken husus, evli çiftlerin çocuklarının, beraberlikleri sonucu dünyaya geldiğinin bilinmesidir.¹³² Büyük sorunlara yol açabilecek nesep karışıklığının önüne geçilebilmesinin tek yolu evlilikdir. Hiç şüphe yok ki; sorumsuz bir cinsel hayat, aile kurumunun dağılmasına, nesebin karışmasına, akrabalık, arkadaşlık ve komşuluk bağlarının bozulup yerini düşmanlıkların almasına, manevî ve ahlâkî değerlerin toplumda temelden sarsılmasına sebep olmaktadır. Bir ailenin fertleri neseplerinin belli olmasıyla hısımlık ve kan bağıyla birbirine bağlanırlar. Ayrıca nesep birlikte, aile fertleri arasındaki yardımlaşma, merhamet ve şefkat duyguları en hat safhaya ulaşmakta, aile ve soy mefhumları anlam kazanmaktadır. Nitekim Allah (cc): "O (Allah), sudan bir insan yaratıp ondan soy, sop ve hısımlık meydana getirendir..."¹³³ buyurmaktadır.

Fakihler sahih bir nikâh sonucu oluşan evlilikte dünyaya gelen çocuğun nesebinin isnadı konusunda ittifak etmişlerdir. Fıkha göre nesep, doğum ve nikâhla sabit olan bir durum olup, sahih bir evlilikte doğan çocuk diğer nesep isnat etme şartlarını taşıyorsa babasına isnat edilir. Çünkü Peygamber (Sav): "...Çocuk yatak sahibinindir..."¹³⁴ buyurmuştur. Fakihler çocuğun nesebinin

---

¹³¹ Nûr 24/32.

¹³² Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl Serahsî, *Kitabu'l-Mebhut*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1982, VI, 44 vd; Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, II, 331-332; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fikhiyye*, XL, 231.

¹³³ Furkan 25/54.

¹³⁴ *Buharî*, *Buyu'*, 99; *Müslim*, *Rada'*, 36.

babasına isnadı için çocuğun anne babasının sahih bir nikâhla evli olmasının yanında Şu hususları da göz önünde bulundurmuşlardır:

1-Erkeklik organı kesik olan kimseye nesep isnat edilemez. Şafii ve Hanbelîlere göre; erkeklik organı durmakla birlikte testisleri alınmış olan erkeğe de nesep isnat edilemez. Malikiler bu konuda, uzman kimselerin görüşünün dikkate alınarak, tıbbî sonuca göre hükmedilmesi gerektiği görüşündedirler.¹³⁵

2-Nesep isnat olunacak erkeğin yaşı Hanefilere göre en az 12, Maliki ve Şafiilere göre en az 9, Hanbelîlere göre ise en az 10 olmalıdır. Fakihler 9 yaşın altındakilerin baba olamayacağı ve kendisine nesep isnat edilemeyeceği konusunda ittifak halindedirler.¹³⁶

3-Nesep isnat edilen erkeğin eşinin, doğan çocuğu hamilelik müddeti içerisinde doğurması gereklidir. Fakihlere göre hamileliğin en kısa süresi 6 ay ve en uzun süresi 5 yıl olarak belirlenmiştir.¹³⁷ Fakihler tarafından kabul edilen buradaki hamilelikle ilgili süreler, dönemin bilgi ve tecrübesini yansıtmakta olup, değişime açık müddetlerdir.

4-Evlenen çiftlerin nikâhları kıyıldıktan sonra en az bir kez beraber olabilecekleri bir ortamda bulunmaları yani halvet olmaları gereklidir.¹³⁸ Örneğin nikâhtan sonra henüz birleşme olmadan eşini boşayan ya da uzun bir yolcuğa veya gurbete çıkan erkeğe nesep isnat edilemez.¹³⁹

Şafiilere göre kadın mücerred halvetle eşine ait kabul edilir. Halvetin gerçekleşmesinden sonra kadının çocuğu olsa ve erkek aralarında ilişki gerçekleştiğini kabul etmese, doğacak çocuğun nesebi babaya isnat edilir. Çünkü nikâhtan kasıt faydalanma ve çocuk sahibi olma durumu olup bunun gerçekleşmesi için halvet imkânına sahip olmak yeterli görülmüştür.¹⁴⁰

Günümüzde insanların birbirlerini, çocukların nesebi konusunda itham ettikleri ve bu konuda derin tartışmalara girdikleri göz önüne alındığında,

¹³⁵ Zuhaylî, *İslam Fıkı Ansiklopedisi*, X, 18.

¹³⁶ Zuhaylî, *İslam Fıkı Ansiklopedisi*, X, 17-18.

¹³⁷ Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XV, 234; Zuhaylî, *İslam Fıkı Ansiklopedisi*, X, 13-15.

¹³⁸ Zuhaylî, *İslam Fıkı Ansiklopedisi*, X, 18.

¹³⁹ Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac*, II, 261; İbn Kudâme, *Mugni*, VII, 430.

¹⁴⁰ Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac*, III, 413; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XL, 235.

fakihlerin meselelere yaklaşımlarının, tarafları yatıştırmada ve meseleleri halletme de ne kadar da hassas oldukları anlaşılmiş olur.

Fıkıh eserlerinde bolca örneklerine rastladığımız nesebi ispat davaları esasında taraflar arasındaki vuku bulan çekişmeleri halletmeye dönük tedbirlerden başka bir şey değildir. Örnekler adeta toplumda vuku bulan ya da bulması muhtemel anlaşmazlıkları çözüme kavuşturmayı amaçlamaktadır. Bu ise fakihlerin aile konusunda çok hassas davrandıklarının bir göstergesidir.

2. Erkeğin Hakları ve Kadının Sorumlulukları

Fakihler, eşlerin birbirlerine karşı bir takım haklara sahip oldukları, erkeğin eşi üzerindeki hakkının kadınıkinden daha fazla olduğu görüşündedirler.¹⁴¹ Zira Kur'an'da "...Kadınların, yükümlülükleri kadar meşru hakları vardır. Yalnız erkeklerin kadınlar üzerinde bir derece farkı vardır..."¹⁴² buyrulmaktadır. Bu âyette, eşlerin birbirlerine karşı belirli sorumluluklarının ve haklarının bulunduğu; ancak erkeğin eşi üzerindeki haklarının diğerine nazaran daha fazla olduğu ifade edilmiştir.¹⁴³ Şimdi erkeğin eşi üzerindeki haklarının neler olduğunu izah etmeye çalışalım.

a. Kadının Eşine İtaat Etmesi

Evlilik, erkek ve kadının ortak yaşamı kabul ederek belirli sorumlulukları üstlendikleri bir müessesedir. Tüm müesseselerde olduğu gibi evlilik müessesesinin de huzur ve düzen içerisinde işlevini sürdürebilmesi için bir yöneticiye ihtiyacı vardır. Allah (cc) evlilik müessesesinin yöneticisi olarak erkekleri seçmiştir.¹⁴⁴ Bu yüzden kadınlar, eşlerinin meşru isteklerini yerine getirmek zorundadırlar.¹⁴⁵ Zira âyet-i kerîmelerde; "Erkekler, kadınların koruyup kollayıcılarıdır. Çünkü Allah, insanların kimini kiminden üstün kılmıştır. Bir de

---

¹⁴¹ Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XLI, 313.

¹⁴² Bakara 2/228.

¹⁴³ Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî Cessas, *Ahkamu'l-Kuran*, Dâru'l-Kitabi'l-Arabiyye, Beyrut H 1335, I, 374.

¹⁴⁴ Nisa 4/34.

¹⁴⁵ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, III, 613; Aile Kararnamesi, md. 73; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XLI, 313.

erkekler kendi mallarından harcamakta (ve ailenin geçimini sağlamakta)dırlar.”¹⁴⁶ “Kadınların, yükümlülükleri kadar meşru hakları vardır. Yalnız erkeklerin kadınlar üzerinde bir derece farkı vardır...”¹⁴⁷ buyrulmaktadır. Âyette geçen “kavvâm” kelimesi yönetici ve idareci anlamına gelmektedir. Bu bağlamda müfessirlerden Kurtubi (ö. 1272) âyette belirtilen “erkeğin eşi üzerinde ‘kavvâm’ oluşundan” kastedilen anlamın; “erkeğin eşini idare ve tedib etmesi, kendi evinde ikamet ettirmesi, kendisinden izinsiz evden çıkmasını yasaklaması, kadının eşine itaat etmesi ve tüm meşru isteklerini yerine getirmesi” şeklinde anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁴⁸ Bu, Allah (cc) tarafından kadınlara nazaran erkeklere bir takım özellikler bahşedilmesinden dolayı kadınlardan daha farklı bir yapıya sahip bulunmaları sebebiyle ailenin geçim ve yönetim sorumluluğunun kendilerine yüklenmesinden kaynaklanmaktadır. Yoksa âyetten, insan olmaları yönünden erkeği kadından üstün tutan veya kadını erkekten daha aşağı bir konumda kabul eden bir anlam çıkarılmamalıdır.

İslam aile yapısında, kadının kocasına karşı saygılı olması, aile olmanın gereği kendisinden talep edilen hususlara karşı isyankâr bir davranış sergilememesi örfi olduğu kadar diyânî bir tutum olarak da karşımıza çıkmaktadır. Kadının eşine itaat etmesi ve meşru isteklerini yerine getirmesi fıkıh açısından, kadının görevleri arasında telakkî edilmektedir.¹⁴⁹ Bu doğrultuda, Allah (cc) tarafından idarecilere ve devlet başkanlarına tanınmış yetki ve hakların var olması ne kadar doğal ve düzeni sağlaması açısından gerekli ise, erkeklerin de aklî ve fizîkî özelliklerinin yanında, evlenirken eşlerine mehirlerini ödemeleri, ev halkının ekonomik sorumluluğunun Allah (cc) tarafından kendilerine verilmesi gibi sebeplerle, evin ve ev halkının idarecisi, gözeticisi olmaları doğal ve gereklidir.¹⁵⁰ Evli bir kadının hasta olan annesine hizmet edebilmesinin eşinin iznine bağlı olması¹⁵¹ kadının eşine itaat etme ve isteklerini yerine getirme noktasında ne derece hassas davranması gerektiği yönünde bizlere ışık

---

¹⁴⁶ Nisa 4/34.

¹⁴⁷ Bakara 2/228.

¹⁴⁸ Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi 'l-Kur'an*, V, 169.

¹⁴⁹ Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhıyye*, XXVIII, 326.

¹⁵⁰ Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhıyye*, XXIV, 56.

¹⁵¹ İbn Kudame, *Muğnî*, VIII, 130.

tutmaktadır. Eşinin meşru isteklerini yerine getiren ve eşine muhalefet etmeyen kadınların Allah (cc) tarafından bol sevapla mükâfatlandırılacağı, eşinin meşru isteklerini yerine getirmeyen ve eşine muhalefet eden kadınların ise büyük günaha gireceği bilgisi fıkıh kaynaklarımızda mevcuttur.¹⁵² Konuyla ilgili Peygamber Efendimiz (Sav) “Kişi hanımını yatağa çağırdığında kadın onun isteğini yerine getirmez de adam ona kızgın bir şekilde geceyi geçirirse melekler sabaha kadar o kadına lânet ederler.”¹⁵³ buyurmuştur. Başka bir hadiste “Üç kimse vardır ki kıyamet gününde Allah yüzlerine bakmaz; Anne ve babasına asi olanlar, kocasına ayak direten kadın ve hanımının namusunu korumayan kişiler (deyyus)...”¹⁵⁴ buyurarak konunun önemine dikkat çekmektedir. Başka bir hadis-i şerifte; “Bir kimsenin bir başkasına secde etmesini emredecek olsaydım, kadının kocasına secde etmesini emrederdim”¹⁵⁵ buyurmuştur. Elbette ki bu hadisle vurgulanmak istenen, bir insanın başka bir insana secde etmesi değil, evlilik hayatında eşler arası ilişkilerde kadının eşine karşı davranışlarında ne derece itaatkâr olması gerektiğinin ölçüsüdür.

b. Erkeğin Eşinin Cinselliğinden İstifadesi

Erkeğin eşi üzerindeki bir diğer hakkı da; eşinden cinsel olarak tamamıyla faydalanma hakkıdır. Eşiyle ilişkiye girmeye gücü ve iktidarı olan erkek, karısının hakkı olan mehrin en az muaccel kısmını ödediği takdirde eşiyle cinsel ilişkiye girmeyi talep etme hakkına sahip olup, eşinin bu talebe karşılık verme zorunluluğu vardır.¹⁵⁶ Şayet kadın, evlilik neticesi hakkı olan mehrinin en az muaccel kısmını teslim almamışsa, eşinin kendisiyle cinsel ilişkiye girme isteğini geri çevirebilir.¹⁵⁷

Evlilik birliği içerisinde cinsel yönden uyum birinci derecede önemi haizdir. Erkeğin eşinden cinsel yönden tamamıyla faydalanma amacına yönelik

¹⁵² Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XXX, 123; XXVIII, 328.

¹⁵³ *Müslim*, Nikah, 20; *Ebü Davud*, Nikah, 41.

¹⁵⁴ *Nesâî*, Zekat, 69.

¹⁵⁵ *Tirmizî*, Rada', 10; *Ebü Davud* Nikah, 41.

¹⁵⁶ İbn Kudame, *Muğni*, VIII, 128; Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva'l-İslamiyye min Dari'l-İftai'l-Mısriyye*, el-Meclisü'l-A'la li'ş-Şuuni'l-İslâmiyye, Kahire 1983, VI, 1965; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XLI, 314.

¹⁵⁷ Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XI, 325.

olarak erkek, eşinden cinsel olarak istifadesine engel olabilecek, kadının iradesine bağlı bazı durumları düzeltmesi konusunda eşini zorlayabilir.¹⁵⁸ Sözelimi, hayız ve nifas günü bittiği halde temizlenmeyen eşini yıkanıp temizlenmeye veya izin vermediği halde nafile oruç tutan eşini iftar etmeye zorlayabilir. Zira bu, kendisinin eşinden cinsel açıdan yararlanmasını engelleyen bir durumdur.¹⁵⁹ Ayrıca eşinden, tüm bedenini; kasık, koltukaltı gibi bölgelerdeki tüylerin temizlenmesini, kötü kokusu sebebiyle soğan, sarımsak türü yiyeceklerin yenilmemesini, pespaye, kirli veya pis kokan elbiselerin giyilmemesini, ya da hastalanmalarına sebep olabilecek yemekleri hazırlamamasını isteyebilir.¹⁶⁰

Bu hususlardan da anlaşılmaktadır ki; hayatımızın her alanını en güzel biçimde şekillendiren İslam'ın, aile hayatıyla ilgili belirlediği esaslar göz önüne alınarak, bu çerçevede koymuş olduğu kurallara uyulduğu takdirde zamanımızın ve toplumumuzun büyük problemlerinden olan eşler arası şiddet, boşanma ve yuvaların parçalanması gibi durumların önüne geçilebileceği aşikârdır.

c. Erkek Tarafından Rıza Gösterilmeyen Kişilerin Eve Alınmaması

Evli bir kadın eşinin evine girmesini istemediği, hoşlanmadığı veya uygun görmediği kimseleri ondan izinsiz olarak evine davet edemez veya misafir olarak ağırlayamaz.¹⁶¹ Peygamber Efendimiz (Sav)'in: "Sizin eşleriniz üzerinde hakkınız olduğu gibi, eşlerinizin de sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin eşleriniz üzerindeki haklarınız; hoşlanmadığınız insanları evinizde yatırmamaları veya misafir etmemeleridir. Kadınlarınızın sizin üzerinizdeki hakları ise; onların giyim kuşamları ve maişetleri konusunda kendilerine iyi muamelede bulunmanızdır."¹⁶² ve "Bir kadının kocası yanındayken onun izni olmadan oruç tutması ve ondan izinsiz bir başkasını eve alması helal olmaz..."¹⁶³ hadisi şerifleri hükmün dayanağı olarak kabul edilmektedir.

¹⁵⁸ İbn Kudame, *Muğni*, VIII, 129; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XXX, 124.

¹⁵⁹ Nazzam, Allametü'l-Hemmam Mevlana Şeyh Nazzam, v.dğr., *el-Fetavayi'l- Hindiyye*, Daru'l-Ma'rife, Beyrut 1973, I, 340-342.

¹⁶⁰ İbn Hümmam, *Şerhu Fethu'l-Kadir*, II, 520; Nazzam, v.dğr., *el-Fetavayi'l- Hindiyye*, I, 340-342; Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac*, III, 189; Buhuti, *Keşşâfu'l-Kına'an Metni'l-İkna'*, V, 190.

¹⁶¹ Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XLI, 314.

¹⁶² *Müslim*, Hac, 147; *Ebû Davud*, Hac, 57; *İbnMace*, Nikah, 3.

¹⁶³ *Buhari*, Nikah, 86.

Evli bir kadın, eşinin izni olmaksızın daha önceki eşinden olan çocuğunu veya bir akrabasını eşinin kendisi için temin ettiği evde barındıramaz.¹⁶⁴ Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bu gibi durumların, pek çok huzursuzluklara ve kavgalara sebebiyet verdiği bilinmektedir. Kadının eşinin izni olmaksızın birilerini evinde ağırlaması, aile içerisinde huzursuzluk ya da kavgaya sebebiyet verecekse, kadının bundan şiddetle kaçınması gerekir. Burada kocanın izninden maksat, kadının her seferinde kocasının sözlü iznini alması değil, onun razı olup olmayacağını, zahirî veya zımnî delalet yoluyla bilinmesidir.

d. Kadının Ev Dışına Çıkmasının Kocasının İznine Bağlı Olması

Erkeğin eşi üzerindeki haklardan bir diğeri de; kadının eşinin izni olmaksızın evinden dışarı çıkamamasıdır.¹⁶⁵ Evli kadın şayet kocasından izinsiz evinden dışarı çıkarsa günah işlemiş olur. Peygamber Efendimiz (Sav) in konuyla ilgili ifadeleri bu durumu ortaya koymaktadır: “Bir kadın Peygamberimize geldi ve: ‘Ya Resulullah erkeğin eşi üzerindeki hakkı nedir?’ diye sordu. Peygamberimiz: ‘Erkeğin kadın üzerindeki hakkı; onun izni olmaksızın kadının evinden ayrılmamasıdır. Şayet kadın kocasından izinsiz evden ayrılırsa evine dönünceye kadar gök melekleri, rahmet melekleri ve azap melekleri kendisine lânet ederler.’”¹⁶⁶

Fakihlere göre bir kadının evinden dışarı çıkmasının kocasının iznine bağlı olması durumu, kadının bulunduğu evin yaşanabilir nitelikte olması şartına bağlıdır. Yaşam koşulları sağlıklı ve oturulamaz durumda olan bir evden kocasının izni olmaksızın çıkmak kadını günahkâr yapmaz.¹⁶⁷

Evli bir kadın eşinin izni olmaksızın her cuma günü anne babasını, yılda bir kez de mahremlerini ziyaret edebilir.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Aile Kararnamesi, md. 72.

¹⁶⁵ İbn Kudame, *Muğnî*, VIII, 130; Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva'l-İslamiyye min Dari'l-İftai'l-Mısriyye*, VI, 1963.

¹⁶⁶ Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman Heysemî, *Keşfu'l-Estar an Zevâidi'l-Bezzar alâ Kutubu's-Sitte*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1979, II, 177.

¹⁶⁷ Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhîyye*, XLI, 314.

¹⁶⁸ Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva'l-İslamiyye min Dari'l-İftai'l-Mısriyye*, IV, 1355.

e. Kadının Kocasının Fiilen İskân Ettiği Yerde Bulunması

Günümüz evliliklerinde eşler arası şiddetin en önemli sebeplerinden olan ve boşanmalarla neticelenebilen büyük bir problem olarak karşımıza çıkan konuyla ilgili gerekli düzenlemeler fıkıh tarafından ortaya konulmuştur. Fakihlerin çoğunluğu; evlenen bir kadının, eşinin ikamet ettiği beldede ve evde ikamet etmek zorunda olduğu görüşündedir. Erkeğin, evlilik süresi içerisinde herhangi bir sebeple ikamet yerini değiştirmesi durumunda kadın, eşinin taşındığı yere gitmek zorundadır ve bu erkeğin eşi üzerindeki haklarından birisi olarak telakkî edilmektedir.¹⁶⁹

f. Kadının Eşine Hizmet Etmesi

Fakihler, kadının eşine hizmet etmesini ve kendisiyle alakalı olan ya da olmayan işlerine yardımcı olmasını caiz görmekle beraber, bunun kadının aslî görevlerinden olup olmadığı hususunda ihtilaf etmişlerdir.

Şafii, Hanbelî ve bazı Maliki fakihlere göre, evli kadının eşine hizmet etmesi vacip (gerekli) olmamakla birlikte, evlâ olanın kadının örf ve adet üzere eşine hizmet etmesidir.¹⁷⁰

Hanefiler ise, evli kadının eşine hizmetinin kazâen olmasa da, diyâneten gerekli olduğunu belirtmişlerdir.¹⁷¹ Eşinin yardımına ihtiyaç duymayacağı eklemek, un öğretmek vb. işler kadının görevleri arasındadır.¹⁷² Peygamber Efendimiz'in (Sav), Hz. Fatıma ile Hz. Ali arasında görev bölümü yaparak ev içerisindeki işleri kızı Fatıma'nın, ev dışındaki işleri ise damadı Hz. Ali'nin yapmasını öğütlediği,¹⁷³ eşlerinden "bizi yedir", "bizi içir" şeklinde taleplerinin olduğu bilinmektedir.¹⁷⁴

¹⁶⁹ Aile Kararnamesi, md. 71; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XLI, 313.

¹⁷⁰ İbn Kudame, *Muğni*, VIII, 131; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XIX, 44.

¹⁷¹ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, IV, 192; Buhuti, *Keşşâfu'l-Kına' an Metni'l-İkna'*, V, 195; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XXX, 126.

¹⁷² Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, IV, 192; İbn Kudame, *Muğni*, VIII, 132.

¹⁷³ İbn Kudame, *Muğni*, VIII, 131.

¹⁷⁴ *Ebû Davud*, Edeb, 103.

g. Erkeğin Eşini Terbiye Etmesi (Te'dip)

Evli bir kadının eşine karşı isyankâr bir tutum takınması, görevlerini yerine getirmemesi, serkeşlik yapması, eşinin haklarını göz ardı etmesi ve buna benzer davranışlarda bulunması durumunda, erkeğin eşini tedip etme, uslandırma, yola getirme ve terbiye etme hakkı vardır.¹⁷⁵ Fıkıhta, bu tür davranışların vuku' bulması olayına nuşûz denilmektedir. Bu davranışları sergileyen koca nâşiz, kadın ise nâşize olarak tanımlanmaktadır.¹⁷⁶ Fıkıh kaynaklarında kadının nuşûzu ve hukuken onunla ilgili konular olarak; kadının eşinin istemesine rağmen eşi için süslenmemesi, cünüplükten temizlenmemesi, namaz kılmaması, eşinden izinsiz evini terk etmesi, engel bir durumu olmadığı halde eşinin yatak davetine icabet etmemesi ve evlilikle ilgili bunlara benzer konular zikredilmektedir.¹⁷⁷

Cenâb-ı Hak Kur'an-ı Kerimde; "...(Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın. (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövün..."¹⁷⁸ buyurmaktadır. Fakihler âyeti kerîmeyi delil göstererek kadının nuşûzu ve evlilik hukukuyla ilgili konularda kocasının onu tedip etme hakkının bulunduğu hususunda ittifak halindedirler.¹⁷⁹ Âyet-i kerîmeden de anlaşıldığı üzere bu tedip; öğüt verme, yatağı ayırma ve dövme şekillerinde gerçekleşebilir. Nâşize kadını tedip hakkı bulunan erkek, uygulama esnasında âyette zikredilen bu sıralamayı dikkate almak zorundadır.¹⁸⁰

Fıkıha göre, bir erkeğin nâşize olan eşini te'dip etme yollarının sırasıyla neler olduğunu başlıklar altında inceleyelim.

1) Öğüt Verme

İnsan düşünen ve akıllı olan bir varlıktır. Bu nedenle insan, hataya düştüğü veya yanlış olduğu kabul edilen durumlardan akıllı ve düşüncesi sayesinde geri

¹⁷⁵ Kâsânî, *Bedâi' u's-Sanâi'*, III, 613-614; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XXIV, 58; XXX, 125; XL, 294.

¹⁷⁶ İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, V, 418; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XL, 284.

¹⁷⁷ Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XL, 287-290.

¹⁷⁸ Nisa 4/34.

¹⁷⁹ Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac*, IV, 193; İbn Kudame, *Muğni*, VII, 46.

¹⁸⁰ Kâsânî, *Bedâi' u's-Sanâi'*, II, 334; Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac*, III, 259; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, X, 24.

adım atabilir. Bazen insanın aklını kullanarak doğruyu bulması mümkün olmayabilir. İşte o zaman çevresindeki insanların kendisine, doğruyu yanlıştan ayırt edebilmesine imkân sağlaması amacıyla telkinde bulunmaları ve öğüt vermeleri gerekli bir durum olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda Allah (cc) âyet-i kerîmede naşize kadını tedip etme yollarının ilki olarak “öğüt verme”yi zikretmiştir.¹⁸¹

Bu öğütlerin neler olduğu, nasıl ve ne şekilde gerçekleştirileceği konularında gerekli bilgileri kaynaklarımızda kolaylıkla görebilmekteyiz. Bu öğütler; kadının kalbini yumuşatacak, onu kötü ve çirkin işlerden alıkoyacak öğütlerdir. Buna göre erkek, naşize eşine öğüt verirken ona karşı gayet nazik ve şefkatli olmalıdır. Konuşurken sesini yükseltmemeli ve alçak sesle konuşmalıdır. Eşine; Allah (cc)’a boyun eğen ve iffetini koruyan salihâ hanımlardan olmasını, kötü ve serkeş hanımlardan olmamasını öğütlemelidir. Güzel geçim ve iyi muamele konusunda Allah (cc)’ın kadına yüklemiş olduğu sorumlulukları, Peygamber Efendimizin uyarılarını ve kadının evlilik hayatındaki görevlerini hatırlatmalıdır. Allah (cc)’ın erkek ve kadını farklı özelliklerle yarattığını ve bunların neticesinde her ikisine de farklı sorumluluklar yüklediğini ifade ederek, dünyevî konularda kendisinin eşinden daha fazla hak ve sorumluluk sahibi olduğunu bilmesini istemelidir. Daha sonra, kendisine yapmış olduğu tüm nasihatlerden sonra nuşûzundan vazgeçmemesi halinde öncelikle büyük bir ahiret azabının kendisini beklediğini, farklı dünyevî sıkıntılar içine düşebileceğini ve Allah (cc)’ın erkeğe tanıdığı dövme tedbirinin sonucu olarak dayak yiyebileceğini hatırlatarak eşini korkutmalıdır.¹⁸²

Yapılan nasihatler sonucunda kadın, nuşûzundan vazgeçerek yapmış olduğu hata ve günahlardan tövbe edebilir ve eşinden özür dileyebilir. Bu durum karşısında erkek, eşine karşı iyilikle muamele etmeli, kalbini ve sevgisini kazanacak davranışlarda bulunmalı, uygulamış olduğu te’dibe son vererek eşiyile daha önceden olduğu gibi yakınlaşmalıdır. Zira Peygamber Efendimiz “Kadınlar eğe kemiğinden yaratılmıştır. Tam doğrultmağa kalkarsan kırarsın, o eğri haliyle

---

¹⁸¹ Nisa 4/34.

¹⁸² Kâsânî, *Bedâi’u’s-Sanâi’*, II, 334; Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi’l-Kur’an*, V, 171; Şirbinî, *Mugni’l-Muhtac*, III, 259; Buhuti, *Keşşâfu’l-Kına’ an Metni’l-İkna’*, V, 209.

kendisinden yararlan.”¹⁸³ buyurmuştur. Ayrıca nuşûzundan vazgeçen kadına te'dip sadedinde kötü muamelede bulunmaya devam eden erkek günaha girmiş olur.¹⁸⁴

2) Yatağı Ayırmak (Hecr)

Nasihatler sonunda naşizelikten vazgeçmeyerek düzelmeyen kadını te'dip etme yollarından ikincisi yatağı ayırmaktır. Yatağı ayırmak, fıkhıta “hecr” terimiyle ifade edilmektedir.¹⁸⁵ Hecr'in uygulanış şekli hususunda farklı görüşler mevcuttur. Fakihlerden bazıları hecrin, erkeğin hanımıyla cinsel ilişkiye girmemesi ve hanımıyla aynı yatakta yatmaması şeklinde gerçekleştirilmesi gerektiği görüşündedir.¹⁸⁶ Bazıları da hem kadının, hem de erkeğin hakkı olan cinsel ilişkinin terk edilmesinin doğru olmadığını, böyle bir davranışın kadın ve erkeği haram işlemeye sevk edebileceğini ve bu sebeple hecrin uygulanışının, cinsel ilişkiyi terk etmeksizin erkeğin eşiyle kısa süreli konuşmaması şeklinde olması gerektiğini ifade etmişlerdir.¹⁸⁷

3) Dövme

Fıkha göre; nasihat ve hecr tedbirlerinin fayda vermemesi durumunda erkek, eşinin nuşûzu halinde onu döverek tedip edebilir.¹⁸⁸ Nitekim âyet-i Kerîmede Cenâbı hak şöyle buyurmaktadır: “...(Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın. (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövün...”¹⁸⁹ Peygamber Efendimiz (Sav) de konuyla ilgili olarak: “...Kadınlar konusunda söz dinlerseniz iyi olur; onlar yanınızda yardımcılarınızdır. Onlara karşı başka yetkiniz yoktur, açık bir serkeşlik yapmış olarak gelirlerse başka. Eğer onu yapmışlarsa yataklarında yalnız bırakın ve onları

¹⁸³ *Buharî*, Nikah, 80; *Müslim*, Rada', 65.

¹⁸⁴ *Kâsânî*, *Bedâi'u's-Sanâi'*, II, 334; Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an*, V, 171; Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac*, III, 259; Buhuti, *Keşşâfu'l-Kına' an Metni'l-İkna'*, V, 209.

¹⁸⁵ *Kâsânî*, *Bedâi'u's-Sanâi'*, II, 334.

¹⁸⁶ Ebü'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbnTeymiyye, *Fıkh'u-Nisâ fi'z-Zevâc ve'l-İşra ve'n-Nuşûz ve't-Talâk*, thk. Seyyid el-Cemîlî, Daru'l-Fikri'l-Arabiyyi, Beyrut 1989, s. 206.

¹⁸⁷ *Kâsânî*, *Bedâi'u's-Sanâi'*, II, 334; Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva'l-İslamiyye min Dari'l-İftai'l-Mısriyye*, X, 3556.

¹⁸⁸ *Kâsânî*, *Bedâi'u's-Sanâi'*, II, 334.

¹⁸⁹ Nisa 4/34.

dövün. Eğer size boyun eğerlerse onlara karşı başka bir yol aramayın. Sizin karılarınız üzerinde hakkı, karılarınızın sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin karılarınız üzerindeki hakkınız, hoşlanmadığınız bir kişiye serginizi çığnetmemeleri, onları evlerinize sokmamalarıdır. Bakın, onların sizdeki hakları, onları giyindirme ve yedirme hususunda iyi davranmanızdır.”¹⁹⁰ buyurmuştur. Benzer bir rivayette de; “Kadınlar konusunda Allah’tan korkun. Siz onları Allah’ın emaneti olarak aldınız. Onlarla ilişkiye girmeniz size, Allah’ın emriyle helal oldu. Sizin onlar üzerindeki hakkınız, hoşlanmadığınız bir kişiye serginizi çığnetmemeleridir. Eğer böyle yaparlarsa onları belli olmayacak şekilde dövün. Onların sizin üzerindeki hakları, örfü uygun olarak onları yedirmeniz ve giydirmenizdir.”¹⁹¹ buyurmaktadır.

Erkeğin eşini tedip etmede son çare olarak başvurabileceği “dövme” tedbirinin uygulanması esnasında bir takım hususlara dikkat etmesi gerekmektedir. Buna göre dövme; kesinlikle yaralamaya ve kanamaya sebebiyet vermeyecek ve iz bırakmayacak şekilde olmalı, yüze ve vücudun hassas bölgelerine vurulmamalıdır. Zira dövmekten maksat terbiye etmektir, yok etmek değildir. Kadının nuşûzundan vazgeçmesinin tek yolu olarak yaralayıcı şekilde dövülmesi öngörülse bile, erkeğin böyle bir şey yapması durumunda kadının mahkemeye başvurarak boşanma ve kısas talep etme hakkı vardır.¹⁹²

Bir hadiste: “Muaviye el-Kuşeyri Peygamberimize gelerek şöyle sordu: ‘Ya Resulallah kadının kocası üzerindeki hakkı nedir?’ Efendimiz: ‘Yediğinden yedirmen, giydiğinden yahut kazancından giydirmen, yüzüne vurmaman, onu küçük düşürmemen ve ona hecr uygularken evin dışına çıkmamandır.’ diye cevap verdi.”¹⁹³ buyrulmaktadır. Buradan anlaşılmaktadır ki Peygamber Efendimiz yüze vurmamayı yasaklamıştır.

---

¹⁹⁰ *İbnMâce*, Nikah, 3.

¹⁹¹ *Müslim*, Hac, 47.

¹⁹² Kâsânî, *Bedâi’u’s-Sanâi’*, II, 334; Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi’l-Kur’an*, V, 172; Heyet, *el-Mevsu’atü’l-Fıkhîyye*, XL, 298-299.

¹⁹³ *Ebû Davud*, Nikah 42.

Kadının nuşûzu sebebiyle tedip amaçlı dövülmesi caiz olmakla birlikte evla olan, erkeğin eşini affederek dövmemesidir. Sevginin sürekliliği için dövme tedbirinin terk edilmesi en doğru yoldur.¹⁹⁴

Naşize bir kadının dövülmesinin meşru sayılabilmesi için, dövme tedbirinin kadının te'dibinde etkili olacağı ve nuşûzundan vazgeçeceği kanaatinin erkekte oluşması gereklidir. Şayet erkek, eşini dövmenin te'dibinde fayda sağlamayacağı kanaatindeyse eşini dövmesi caiz değildir.¹⁹⁵

Tüm bu ifadelerden sonra şuna belirtmeliyiz ki; mü'minler için en güzel örnek Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (Sav)dir. Şüphesiz ki vahyin ileticisi olarak Nisa Sûresi otuz dördüncü âyet-i kerîmeyi de en iyi anlayan O'dur. Bununla birlikte kesin olarak bilinmektedir ki; O, ömründe bir defa olsun elini kaldırıp bir kadına vurmamıştır. Ayrıca "Kadınlarını dövenleriniz iyileriniz değildir."¹⁹⁶ "Sizden biriniz karısını köle döver gibi dövmesin. Sonra aynı günün akşamında beraber yatacaklardır..."¹⁹⁷ buyurarak, eşler arası ilişkilerin sevgi ve saygıya dayanması gerektiğine dikkat çekmektedir. Vedâ Hutbesi'nde, kadınların haklarının gözetilmesini ve bu konuda Allah (cc)'tan korkulmasını özellikle vurgulamıştır.

Buna karşılık kadının; evlilik sorumluluklarını yerine getirmemek, kocanın haklarını ihlal etmek, onun şahsiyet ve onurunu zedeleyici tavırlar sergilemek veya iffet ve namusunu tehlikeye sürükleyebilecek durumlara meyletmek gibi olumsuz davranışlara girmesi hâlinde, aile yuvasının devamını sağlamaktan birinci derecede sorumlu olan erkeğin, içine düştüğü mecburiyetten dolayı Nisâ Sûresi otuz dördüncü âyette zikredilen tedbirlere başvurması pek tabiidir. Şu kadarı bilinmelidir ki; bu tedbirler zaman, mekân ve sosyal şartlara göre farklılık gösterebilir. Söz konusu âyette geçen son seçenek olarak belirtilen dövme çok istisnaî bir tedbirdir. Ayrıca her ne kadar, yaralayıcı olmaması kaydıyla dövmenin

---

¹⁹⁴ Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Hamza el-Ensârî Remli, *Nihayetü'l-Muhtâc İlâ Şerhi'l-Minhâc*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1984, VI, 383; Buhuti, *Keşşâfu'l-Kına' an Metni'l-İkna'*, V, 210; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XL, 300.

¹⁹⁵ Remli, *Nihayetü'l-Muhtâc İlâ Şerhi'l-Minhâc*, VI, 383; Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac*, III, 260; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XL, 301.

¹⁹⁶ *Ebü Dâvûd*, Nikâh, 43; *İbn Mâce*, Nikâh, 51.

¹⁹⁷ *Buhârî*, Nikâh, 93; *Müslim*, Cennet, 49; *İbn Mâce*, Nikâh, 51.

caiz oluşuna binaen dövme tedbirine başvuran kocanın, uygulama esnasında dövmenin ölçüsünü ne derece tutturabileceği de sosyal gerçeklikler çerçevesinde imkânsız görünmektedir.

Bütün bu bilgiler ışığında günümüz toplum yapısı ve aile düzeni göz önüne alındığında şunu ifade etmek gerekir ki, bir erkeğin eşini dövmesi ailenin bütünlüğünün korunmasına ve devamının sağlanmasına faydadan çok zarar getirir. Zira günümüz kanunlarına göre eşinden her ne sebeple olursa olsun dayak yiyen kadın, şiddete maruz kalmış olarak kabul edilmekte ve kocaya bir takım cezâî müeyyideler uygulanmaktadır. Bununla birlikte, sosyal hayatta belli bir konuma ve kariyere sahip olan kadınlar dövme tedbirine maruz kaldıkları takdirde bu durumu kabullenememekte ve eşlerini mahkemeye vererek kolaylıkla boşanabilmektedirler. Günümüzde, bu ve benzeri nedenlerle kocanın dövme tedbirine başvurmaması kanaatimizce daha doğru ve faydalıdır.

h. Boşama

Talâk sözlükte çözüme, kaydı ortadan kaldırma anlamında kullanılan bir isimdir. İstılahta ise talâk; nikâh kaydının hususi bir takım lafızlar kullanılarak ortadan kaldırılmasını ifade eder.¹⁹⁸ Talâkla sona erdirilmesi kastedilen şey, sahih olarak mevcut olan nikâhtır. Zira fâsit lafızlarla gerçekleştirilen birlikteliklerin feshi ya da terk edilmesi söz konusu olur ki, burada hakiki anlamda bir nikâh henüz başlangıçta olmadığından bunun talâkı da söz konusu olmaz.¹⁹⁹ Talâk Fıkıhta erkeğe tanınmış yetkilerden birisidir ve erkek bir sebep göstermeksizin tek taraflı iradeyle de eşini boşayabilir.²⁰⁰ Haksız yere eşini boşayan erkeğin günahkâr olacağı da bir gerçektir.

Boşama gerekli hallerde bütün fukaha tarafından caiz görülmeyle beraber, boşamanın hükmünün değişkenlik gösterdiği durumlar mevcuttur. Bir kadını, Allah (cc) hakkı olan ibadetlerini yerine getirmede gevşeklik göstermesi sebebiyle boşamak mendup, kötü ahlak ve adaba uygun olmayan davranışları sebebiyle boşamak mübah, kendisine herhangi bir uyarı veya ıslah çabasında bulunmaksızın

¹⁹⁸ İbn Kudame, *Muğni*, VIII, 234; Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac*, III, 279.

¹⁹⁹ Aile Kararnamesi, md. 103; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XXIX, 12.

²⁰⁰ Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac*, III, 279; Aile Kararnamesi, md. 102.

sırf bu nedenlere dayalı olarak boşamak mekruhtur. Bunun yanında kadını, hayız dönemindeyken veya temizlik dönemindeyken kendisiyle birlikte olduktan sonra boşamak geçerli olmakla beraber mekruhtur. Bu tür boşama “bid’i talâk” olarak isimlendirilir.²⁰¹ Hayız dönemindeki boşama bazı fakihler tarafından geçersiz dahi sayılmıştır.²⁰² Nitekim Abdullah b. Ömer (ö. 692) hanımını hayız dönemindeyken boşadığında, Resulullah kendisinden hanımına geri dönmesini istemiş ve daha sonra dilediği takdirde temizlik döneminde hanımını boşayabileceğini söylemiştir.²⁰³

Her ailenin içinde zaman zaman büyük veya küçük boyutlu tartışmalar ya da kavgalar meydana gelebilir. Bu gibi durumlar karşısında acele kararlar verilerek olayı boşanma boyutuna taşımak İslam’ın ruhuna uygun bir davranış değildir. Zira İslam Dininde boşama meşru sayılmakla beraber, en son başvurulması önerilen tedbirlerden biridir. Nitekim Peygamber Efendimiz (Sav) “Helallerin Allah’a en sevimsiz olanı talâktır.”²⁰⁴ buyurmaktadır. Kadın ve erkek arasında haricî ya da ellerinde olmayan bir nedenden dolayı huzursuzluk zuhur etmesi ve akabinde ayrılığın gerçekleşmesi durumu kaçınılmaz olabilir. Bunun asıl sebebi herhangi bir etkenden dolayı tarafların gönül dünyalarının birbirinden uzaklaşması ve sevgilerinin bitmesidir. Bu durumda taraflara sabır ve tahammül tavsiye edilerek araları düzeltilmeye çalışılır. Çatırdamaya başlayan evlilikleri kurtarma çabalarının ilki bu şekilde atılacak bir adımdır. Nitekim âyet-i kerîmede özellikle erkeklerin kadınlara daha müsamahalı davranmalarını talep eden şu ifadeler oldukça dikkat çekicidir: “...Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki, siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur.”²⁰⁵

Eşler arasında sevgi ve saygının biterek birlikteliklerinin çöküntüye uğraması ve tahammül edilemez bir hal alması, birden fazla evlilikten dolayı erkeğin adâleti sağlayamaması, eşler arasındaki ilişkinin bozularak erkeğin hanımından yüz çevirmesi, karşılıklı görev ve sorumluluklarını yerine getiremeyip

²⁰¹ Heyet, *el-Mevsu’atü’l-Fıkhiyye*, XXIX, 9.

²⁰² Zuhaylî, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, IX, 336-341.

²⁰³ *Nesai*, Talâk, 76.

²⁰⁴ *Ebü Davûd*, Talâk, 3; *İbn Mâce*, Talâk, 1.

²⁰⁵ Nisa 4/19.

evlilik müessesini Allah (cc)'ın arzu ettiği şekilde işletmemeleri gibi durumlarda, ahlaki çöküntünün önüne geçmek, meydana gelebilecek eşler arası şiddet olaylarıyla birbirlerine eza ve cefa vermelerini engellemek ve eşlerin haklarını korumak amacıyla hakemler tayin edilerek anlaşma yoluna varılabileceğini âyet-i kerîmelerle bizlere bildirmektedir.²⁰⁶

Ne var ki, bazen sabır ve tahammül evliliğin devamı için yeterli olmaz. Şayet taraflar arasında ayrılığın devam etmesine sebep olan nedenler ortadan kalkmamışsa ve bu durum taraflar arasında fitnenin, günahın ve Allah (cc)'a karşı kusurlu davranmanın artmasına sebep oluyorsa, bu durumda son çare olarak bunların boşanmaları yoluna gidilir. Bu süreçten sonra vaki olan talâkın, taraflar arasında daha hayırlı sonuçlar doğurabileceğinin örneklerini sosyal hayatımızda görebilmekteyiz. Kocaları tarafından mağduriyete uğrayan kadınlar, boşandıktan sonra veya boşanıp bir başkasıyla evlendikten sonra maddi ve manevi olarak refaha ulaşarak mutlu olabilmektedirler. Öte yandan kadının geçim derdine düşme korkusundan dolayı mutsuz olduğu bir yuvada yaşamaya devam etmesinin gerekmediğini ve eşlerin ayrılmaları halinde Allah (cc)'ın kendilerini rızıklandıracağını şu âyetle bilmekteyiz; “Eğer ayrılırlarsa, Allah bol lütuf ve nimetiyle onların her birini zengin kılar (başkalarına muhtaç bırakmaz). Allah, lütfu geniş olandır. O, hüküm ve hikmet sahibidir.”²⁰⁷

Bu gibi durumlarda fakihler talâkın gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Çünkü, burada “çok zararı az zararla giderme”²⁰⁸ kâidesi gereğince tarafların her ikisinin de açıkça faydası söz konusudur. Nitekim insanların en mükemmeli ve müsamahakârı olan Peygamber Efendimiz de eşi Hafsâ ile böyle bir sıkıntı yaşamış ve kendisini ric'i talâkla boşamak zorunda kalmıştır. Ancak aralarındaki tatsızlık çok fazla devam etmediğinden kendisine geri dönmüştür.²⁰⁹

---

²⁰⁶ Nisâ 4/128-129.

²⁰⁷ Nisa 4/130.

²⁰⁸ Cevdet Paşa, *Mecelle-i Ahkam-ı Adliye*, Daru İhyai't-Türasi'l-Arabiyye, Beyrut 1986, s. 31.

²⁰⁹ *Ebû Davud*, Talâk, 38; *İbnMace*, Talâk, 1; *Nesai*, Talâk, 76.

3. Kadının Hakları ve Erkeğin Sorumlulukları

Fıkha göre; sahih bir nikâhla evlenen kadın, bu evlilik neticesinde bazı haklara sahip olur. Bu haklardan başlıcaları; mehir, nafaka, gerektiğinde hizmetçi temini, erkeğin eşine adil davranması, erkeğin geceyi eşinin yanında geçirmesi ve namusunun koruma altına almasıdır.

a. Mehir

Arapça bir kelime olan mehir lügatta “nikâh bedeli, ağırlık, kalın” ve “karının nikâh akdi ile hak kazandığı mal” anlamlarına gelmektedir.²¹⁰ Ayrıca mehre; ecr, sadâk, nihle, alâik, farîza, sadaka, ukr, hıba ve atıyye adları da verilir.²¹¹

İstılahta ise mehre farklı tanımlar getirilmiştir. İmam Şafii mehri; “Nikah kıyıldıktan sonra cinsel birleşmenin gerçekleşmesi durumunda kadına verilmek üzere erkeğe vacip olan şey”²¹² diye tanımlamıştır. Bu tanıma paralel olarak, “beylerin hanımlarından istifade etmelerine karşılık ödedikleri bir meblağ”²¹³ olarak tanımlanan mehir, “erkeğin kadını talebinin bir sembolü ve hediye”²¹⁴ olarak da tanımlanmıştır. Bu tanımların yanında ödenen mehrin; eş olarak seçilen kadının kıymetinin bilinmesi, kadın için bir güvence olması ve geleceğini bir nebze olsun garanti altına alınması ve nikâhın değerini ortaya koyması bakımından önemli bir unsur olduğu aşikârdır.²¹⁵

Sahih bir nikâhla evlenen erkeğin, eşine hakkı olan mehrini ödemesi gerektiği kitap, sünnet ve icma' ile sabittir.²¹⁶ Nitekim konuyla ilgili olarak Allah (cc) âyet-i kerîmelerde: “...Kadınlara mehirlerini (bir görev olarak) gönül hoşluğuyla verin...”²¹⁷ “...Bunların dışında kalanlar ise, iffetli yaşamak ve zina etmemek şartıyla mallarınızla (mehirlerini verip) istemeniz size helâl kılındı.

²¹⁰ Zebîdî, *Tacu'l-'Arûs*, XIV, 156; İbn Manzur, *Lisânü'l-'Arab*, V, 184.

²¹¹ Zuhaylî, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, IX, 199; Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, s. 356.

²¹² Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac*, III, 220; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, IXL, 151.

²¹³ Serahsî, *Mebcut*, VI, 62.

²¹⁴ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I, 338.

²¹⁵ Bilmen, *Hukukî-İslamiyye ve İstilahatı Fıkhiyye Kamusu*, II, 117.

²¹⁶ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, II, 331; İbn Kudame, *Muğni*, VIII, 3.

²¹⁷ Nisa 4/4.

Onlardan (nikâhlanıp) faydalanmanıza karşılık sabit bir hak olarak kendilerine mehirlerini verin...”²¹⁸ “...Mü’min kadınlardan iffetli olanlarla, daha önce kendilerine kitap verilenlerden olan iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz kaydıyla; evlenmek, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helâldir...”²¹⁹ buyurmuştur. Peygamber Efendimiz de nikâh kıydırmak isteyen bir kişiye: “...Demir bir yüzük bile olsa (eşine) ver...”²²⁰ buyurarak mehrin gerekli olduğunu belirtmiştir.²²¹

Eşler arasında anlaşarak miktarı ve cinsi belli olan mehre “mehr-i müsemma” denir.²²² Evlenen kadının mehri şayet nikahtan önce veya nikah esnasında belirlenmemişse gelinin babasının belirleyeceği ya da kadının yaşadığı beldedeki emsallerinin aldığı türde ve tutarda mehre hak kazanır ki, buna da “mehr-i misil” denir.²²³

Erkek, mehr-i müsemmanın tamamını veya bir kısmını evlilikten önce ödeyebileceği gibi evlilikten sonraki bir tarihe de bırakabilir.²²⁴ Daha sonraki bir tarihe ertelenen mehrin ödeme zamanı gelmediği sürece kadın kocasından mehrini isteyemez.²²⁵ Kadın, mehrinin en azından bir kısmını teslim almamışsa istemesi halinde eşiyile cinsel ilişkiye girmeyebilir.²²⁶ Mehrin kullanım hakkı tamamen kadına ait olup, mehrini bir yerde değerlendirmesi, harcaması veya bir şey satın alması yönünde kadına zorlama yapılamaz.²²⁷

Peygamber efendimiz zamanında mehirler kadınlara nikâhla birlikte verilirdi. Daha sonraki yıllarda ekonomik durumun bozulması, evlilik çağına gelen erkeklerin eşlerine vermeleri gereken mehri temin edememelerine, dolayısıyla evlenememelerine sebep oldu. Bu durum, zamanın âlimlerini bu soruna çözüm arama yoluna itti. Âlimlerin ictihadıyla mehir, “mehr-i muaccel” ve

---

²¹⁸ Nisâ 4/24.

²¹⁹ Maide 5/5.

²²⁰ *Buhari*, Libas, 49; *Nikah*, 14; *Ebû Davud*, *Nikah*, 31; *Tirmizî*, *Nikah*, 22.

²²¹ Aile Kararnamesi, md. 69.

²²² Zuhaylî, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, IX, 210.

²²³ Aile Kararnamesi, md. 80.

²²⁴ Aile Kararnamesi, md. 81.

²²⁵ Aile Kararnamesi, md. 82.

²²⁶ Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XI, 325.

²²⁷ Aile Kararnamesi, md. 89.

“mehr-i müeccel” olmak üzere iki kısma ayrıldı. Böylelikle evlilik çağına gelmiş erkeklerin evlenecekleri kadınlarla anlaşarak mehirlerinin bir kısmını peşin ödemelerine, kalan kısmını da belli olan ileri bir tarihte ödemelerine imkân sağlanmış oldu. Evlenemeyen erkeklere evliliğin önünü açarak aile kurmalarına ve nesillerinin devamına imkân sağlamak gayesiyle izin verilen ve Peygamber Efendimiz zamanında var olmayan bu uygulama, günümüzde suiistimal edilmekte, kadınlar Allah (cc)’ın kendilerine verdiği bir hak olan mehirlerini alamamaktadırlar. Öyle ki günümüzde mehre yüklenen anlam; “boşanma durumunda erkeğin karısına ödeyeceği para” olagelmıştır. Kanaatimizce, kadınların haklarının korunması amacıyla mehrin tamamı makul meblağlar şeklinde peşin verilmeli veya mehr-i müeccel kesin bir tarih belirlenerek noter huzurunda imza altına alınmalıdır.

Fıkha göre; evlenen bir kadın, kendine ait herhangi bir malı bağışlar gibi, kendi isteği ve rızasıyla hakkı olan mehrini de eşine bağışlayabilir. Nitekim Allah (cc) âyet-i kerîmelerde: “...Eğer kendi istekleriyle o mehrin bir kısmını size bağışarlarsa, onu da afiyetle yiyin.”²²⁸ “...Mehir belirlendikten sonra, onunla ilgili olarak uzlaştığınız şeyler konusunda size günah yoktur...”²²⁹ buyurmuştur. Ne var ki, bu durum da toplumumuz tarafından suiistimal edilmektedir. Maalesef günümüz erkeği, psikolojik baskı veya fizikî şiddet gibi yöntemlerle eşlerinden, hakları olan mehirden vazgeçmelerini ve kendilerine bağışlamalarını isteyebilmektedirler. “Bizim ayrımız gayrımız mı var?” “Kesemiz zaten ortak, yıllardır sana ben bakıyorum.” “Bunca borcumun yanında bir de sana mı para vereceğim?” gibi İslam’ın ruhuna ve kurallarına aykırı ifadeler kullanılmaktadır. Mümin erkeğin yapması gereken ise; bu gibi durumlara mahal vermeden belirlenen tarihte, şayet tarih belirlenmemişse imkân bulunduğu ilk anda eşine hakkı olan mehrini vermektir. Eşinin mehrini almayarak kendisine bağışlamak istemesi durumunda ise, mehrin Allah (cc) tarafından hanımlara verilen bir hak olduğuna kendisine hatırlatarak mehrini almasını sağlamalıdır.

---

²²⁸ Nisâ 4/4.

²²⁹ Nisâ 4/24.

b. Nafaka (Zevciyet Nafakası)

Arapça bir kelime olan nafaka; “harcama, gider” “geçim masrafı” “yardım, başış” anlamlarına gelmektedir.²³⁰ Fıkıhta nafaka; kadının (zevciyet) nafakası, çocukların nafakası, usul’ün nafakası ve zevi’l-erhamın nafakası olmak üzere dört başlık altında değerlendirilmektedir.²³¹ Bizim üzerinde duracağımız nafaka türü kadının nafakası olan “zevciyet nafakası”dır.

Zevciyet nafakası; “Bir erkeğin eşinin yeme, içme, giyme, barınma ve bunlara bağlı ihtiyaçlarını karşılaması” demektir.²³² Zevciyet nafakası, evlatların ve anne-babanın nafakasından önce gelir.²³³ Bir kadının örfe bağlı olarak normal bir hayat sürdürülebilmesi için ihtiyaç duyacağı ev, gıda, giyim, kozmetik ürünler ve tıbbî tedavisi ile gerektiğinde hizmetçi temini gibi tüm zorunlu ihtiyaçları nafaka kapsamına dâhildir.²³⁴

Kadının nafakasını temin etmek, erkeğin görevleri arasındadır.²³⁵ Nitekim âyet-i kerîmelerde Cenâb-ı Hak: “Eli geniş olan, elinin genişliğine göre nafaka versin. Rızkı dar olan da, Allah’ın ona verdiğinden (o ölçüde) harcasın...”²³⁶ “...Onların (annelerin) yiyeceği, giyeceği, örfe uygun olarak babaya aittir...”²³⁷ “Onları (iddetleri süresince) gücünüz nispetinde, oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun. Onları sıkıntıya sokmak için kendilerine zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hamile iseler, doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin...”²³⁸ buyurarak, kadının nafakasını erkeğe yüklemiştir.

Talâk Sûresi altıncı âyette, boşanmış kadınların nafaka ve mesken ihtiyaçlarıyla alakalı düzenleme sadedinde müfessirler konunun detaylı açıklamasını yapmışlar, kadının nafakasının ve mesken ihtiyacının boşanmış olsa

²³⁰ İbn Manzur, *Lisânü ’l-’Arab*, X, 358.

²³¹ Kâsânî, *Bedâi’u’s-Sanâi’*, IV, 15.

²³² Kâsânî, *Bedâi’u’s-Sanâi’*, II, 332; Bilmen, *Hukukî İslamiyye ve Istılahatı Fikhiyye Kamusu*, II, 444.

²³³ Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva’l-İslamiyye min Dari’l-İftai’l-Mısriyye*, I, 291.

²³⁴ Kâsânî, *Bedâi’u’s-Sanâi’*, IV, 16-19; İbn Kudâme, *Muğni*, IX, 233-239; Aile Kararnamesi, md. 70; Heyet, *el-Mevsu’atü’l-Fikhiyye*, XLI, 43; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I, 341.

²³⁵ Kâsânî, *Bedâi’u’s-Sanâi’*, IV, 15; İbn Kudâme, *Muğni*, IX, 230.

²³⁶ Talâk 65/7.

²³⁷ Bakara 2/233.

²³⁸ Talâk 65/6.

dahi erkeğe ait olduğunu açıklamışlardır.²³⁹ Boşanan kadınların dahi belli bir müddet mesken ve nafaka ihtiyaçları kocalarına ait olduğuna göre²⁴⁰ evli bir kadının kocasıyla bir arada yaşaması evleviyetle gerekecektir.

Erkeğin, nafaka kapsamında eşine ikamet edebileceği bir ev temin etme zorunluluğunun²⁴¹ yanında, eşinin izni olmadan mümeyyiz olmamış küçük çocuğunun haricinde ailesinden bir kimseyi ya da akrabasını o evde ikamet ettirememeye yükümlülüğü vardır.²⁴²

Peygamber Efendimiz Vedâ Haccı'nda nafakayla ilgi olarak şunları söylemiştir: “Kadınlar hakkında Allah'tan korkun. Zira siz onları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve Allah'ın adıyla kendinize helal kıldınız. Onların sizin üzerinizdeki hakları; ma'ruf ölçülerde onları yedirip giydirmenizdir...”²⁴³ buyurmuştur.

Kocası Ebû Süfyan'ın cimri olduğunu, çocuğuyla kendisine yetecek nafakayı vermediğini, bu yüzden de ondan habersiz malından harcayarak geçindiğini söyleyen Hind'e Peygamber Efendimizin; “Sana ve çocuğuna yetecek kadar örfe uygun ölçüde al.”²⁴⁴ şeklinde izin vermesi de nafakanın temininde hassas davranılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte hadis kaynaklarımızda nafakanın gerekliliğini ifade eden pek çok rivayete rastlamaktayız.²⁴⁵

Kadının nafakası sadece eşine aittir. Bir başkası bu nafakayı ödemeye ortak edilemez. Erkeğin fakir veya kayıp olması durumunda nafaka yükümlülüğü düşmez. Her erkeğin, imkânı ölçüsünde eşinin nafakasını karşılamak ve ihtiyaçlarını gidermek zorunluluğu vardır.²⁴⁶

---

²³⁹ Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an*, XVIII, 166 vd.

²⁴⁰ Serahsî, *Mebcut*, VI, 5.

²⁴¹ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, VI, 15.

²⁴² Aile Kararnamesi, md. 72.

²⁴³ *Tirmizî*, Rada', 11.

²⁴⁴ *Buhari*, *Buyu'*, 95; *Müslim*, Akdiye, 7.

²⁴⁵ *Buhari*, İman, 41; *Müslim*, Vasiyyet, 5; *Muvatta*, Vasiyyet, 4.

²⁴⁶ Aile Kararnamesi md. 69; Bilmen, *Hukukî İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, II, 448-449.

Kadın eşinden nafakasını talep ettiğinde şayet erkek, eşinin nafakasını vermekten imtina ederse kadın mahkemeye başvurup nafakasının teminini talep edebilir. Hâkim böyle bir durumda, kadının eşinden nafakasını talep ettiği tarihten başlamak üzere, iki tarafın durumunu da göz önünde bulundurarak erkeği eşinin geriye dönük nafakasını peşin ödemeye mahkûm eder.²⁴⁷

Erkek, eşinin nafakasını karşılayamaz duruma gelir de kadın nafakasını isterse hâkim kadına, kocasının malı üzerinde tasarrufta bulunma hakkı verir. Böylelikle kadın, nafaka alamadığı günler de dâhil olmak üzere nafakasını kocasının malından karşılayabilir.²⁴⁸

Bir kadının nafakaya hak kazanabilmesi için belli özellikleri taşıması gerekmektedir. Eşyle cinsel ilişkiye girebilecek yaşa gelmiş ve cinsel birlikteliğin gerektirdiği fizikî özelliklere sahip olan ve şer'i bir engel olmadığı sürece kocasının kendisinden cinsi yönden istifade etmesine müsaade eden kadın nafaka hakkına sahiptir. Fakihler evli bir kadının; mürted olması, zina yapması, nâşize olması, meşru bir sebep olmaksızın eşinin evini terk etmesi, eşyle cinsel ilişkiye girmek istememesi veya küçük olması sebebiyle eşinin kendisinden cinsel yönden yararlanamaması durumlarında nafaka hakkının düşeceğini ifade etmişlerdir.²⁴⁹

c. Erkeğin Eşine Hizmetçi Temin Etmesi (İhdamu'z-Zevce)

Fakihler, yaşanan beldenin örfünde var olması durumunda gerekli hallerde erkeğin eşine hizmetçi temin etmesi gerektiği görüşündedir. Bunun, ma'ruf ölçüler çerçevesinde, kadının eşi üzerindeki haklarından birisi olarak kabul etmektedirler.²⁵⁰ Ma'ruf ölçülerden maksat; cinsellik konusunda eşlerin üzerlerine düşen görevleri yapmaları, harcama hususlarında insafli davranmaları, birbirlerine karşı hitaplarında nezaket çerçevesinin dışına çıkmamaları, birbirlerine karşı güzel muamelede bulunmaları ve gerektiğinde kadın için hizmetçi temin edilmesidir.²⁵¹

²⁴⁷ Aile Kararnamesi, md. 94.

²⁴⁸ Aile Kararnamesi, md. 96.

²⁴⁹ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, IV, 18-19; İbn Kudame, *Muğnî*, IX, 231; Aile Kararnamesi, md. 101; Derdir, *Şerhu's-Sağîr*, II, 730-731; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XLI, 38.

²⁵⁰ İbn Kudame, *Muğnî*, IX, 238-239; Derdir, *Şerhu's-Sağîr*, II, 735; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XLI, 317.

²⁵¹ Muhammet Hamdi Yazır, *Hak Dini Kuran Dili*, II, 534.

Erkeğin eşinden, babasının evindeyken yapmadığı veya beldesinin örfünde olmayan işleri yapmasını istemesi doğru bir davranış değildir. Bu tür işlerle ilgili kadına yardımcı olacak birilerinin temin edilmesi nafaka hakkı kapsamında değerlendirilmektedir.²⁵² Örneğin, hayatında hiç inek sağlamamış, tarla işleriyle uğraşmamış veya çay toplamamış bir kadından bu işleri yapması istenemez veya baskı yapılamaz.

d. Erkeğin Eşleri Arasında Adâletli Davranması

Fıkıhta kâide olarak tek eşlilik benimsenmiş olmakla beraber, oldukça zor yerine getirilebilecek şartlara bağlı olarak dördü geçmemek üzere erkeğin aynı zamanda birden fazla evliliğine izin verilmiştir.²⁵³ Birden fazla eşi olan erkek, eşleriyle birlikte zaman geçirirken ve beraber olurken adil olmalıdır. Eşler arasında adâletli davranma; eşlerin her birinin cinsellik, nafaka, giyinme ve barınma ihtiyaçlarının karşılanmasında eşit davranma olarak kabul edilmiştir.²⁵⁴ Zira bu konu Cenâb-ı Hakkın “...Onlarla iyi geçinin...”²⁵⁵ buyurmak suretiyle ma’ruf ölçüler çerçevesinde değerlendirdiği bir konudur. Peygamber Efendimiz; “İki eşi olup da aralarında adâleti gözetmeyen kişi, kıyamet gününe vücudunun bir tarafı eğri olarak gelir.”²⁵⁶ buyurarak, erkeğin eşleriyle münasebetinde adâletli olma noktasında ne derece hassas olması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Tüm bu hususlarda adâleti elinden bırakmayacağına inanan erkeğin, diğer şartların da yerine getirilmesi koşuluyla birden fazla eşle nikâhlanmasından söz edilebilir. Lakin bu adâleti sağlamanın zorluğu da apaçık ortadadır. Zira Allah (cc) âyet-i kerîmelerde: “...Eğer (o kadınlar arasında da) adâletli davranmayacağınızdan korkarsanız, o takdirde bir tane alın veya sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adâletten ayrılmamanız için daha uygundur...”²⁵⁷ “Ne kadar uğraşsınız uğraşın, kadınlar arasında adâleti yerine getiremezsiniz. Öyle

²⁵² Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XIX, 39.

²⁵³ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I, 289.

²⁵⁴ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, II, 332; İbn Kudame, *Muğnî*, IX, 238-239; Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva'l-İslamiyye min Dari'l-İftai'l-Mısriyye*, IV, 1413; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XXXIII, 183-184; Aile Kararnamesi, md. 74.

²⁵⁵ Nisa 4/19.7

²⁵⁶ *Tirmizî*, Nikah, 42; *Ebû Davud*, Nikâh, 39.

²⁵⁷ Nisa 4/3.

ise (birine) büsbütün gönül verip ötekini (kocası hem var, hem yok) askıda kalmış kadın gibi bırakmayın.”²⁵⁸ buyurarak erkeklerin hayatlarını tek eşli olarak sürdürmelerinin daha doğru bir davranış olduğunu ifade etmiştir. İnsanı yaratan onun özelliklerini en iyi bilendir. Allah (cc)’ın “Ne kadar uğraşırsanız uğraşın, kadınlar arasında adâleti yerine getiremezsiniz.” şeklindeki beyanı oldukça dikkat çekicidir. Bununla birlikte, evlenen kadın nikahı kıyılırken kocasının kendisinden başka bir eşle evlenemeyeceğini nikah için şart koşarsa bu şart geçerli olur ve koca ilk eşle nikahlı olduğu sürece ikinci bir kadınla evlenemez.²⁵⁹

e. Erkeğin Eşinin Yanında Gecelemesi

Fakihler, evli bir erkeğin geceyi eşiyle birlikte geçirmesinin yani onun yanında yatmasının en az derecede sünnet olduğu görüşündedirler.²⁶⁰ Erkeğin eşi için kendi iffet ve namusunu koruma altına alması, eşinden başka bir kadınla gayr-ı meşru bir ilişkiye girmemesi yani zina yapmaması, İslam’ın emridir. Zina İslam’a göre büyük günahlardandır ve ağır bir suçtur.²⁶¹

f. Kadının Namusunun Korunması (İ’fafu’z-Zevce)

Kadının eşi üzerindeki haklarından birisi de namus ve iffetin muhafaza altına alınmasıdır. Bu durum, hem erkeğin haramdan kendini sakınması, hem de hanımının cinsel isteklerini gidererek onun harama sürüklenmesini önlemesi şeklinde olabilir.

Hanımının cinsel arzularını tam olarak gidermek kocanın görevleri arasındadır. Kadının cinsel tatminiyle ilgili olması bakımından erkeğin eşinin izni olmaksızın azil²⁶² yapıp yapamayacağını fakihler tarafından tartışılması ve farklı görüş belirtmeleri de bunun önemini ortaya koymaktadır.²⁶³ Yine Peygamber Efendimizin; “Sizden birisi hanımıyla cinsel ilişkide bulunduğu esnada -kendi

---

²⁵⁸ Nisa 4/129.

²⁵⁹ Aile Kararnamesi, md. 38.

²⁶⁰ Remli, *Nihayetü'l-Muhtâc İlä Şerhu'l-Minhâc*, VI, 383; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XLI, 318.

²⁶¹ Nûr 24/4.

²⁶² Cinsel ilişkide erkeğin menisini fercin dışına akıtmasıdır. Ayrıntılı bilgi için bk. Zuhaylî, *İslam Fıkhu Ansiklopedisi*, IX, 263.

²⁶³ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi*, III, 614-615.

ihtiyacını gidermeyi sevdiği gibi- onun ihtiyacını giderinceye kadar acele etmesin.²⁶⁴ şeklinde bir tavsiyede bulunması, cinsel ilişki esnasında çoğunlukla aktif durumda olan erkeğin eşinin cinsel tatmine ulaşabilmesi için gerek günümüzde ön sevişme diye ifade edilen uygulamaları yapmasına, gerekse cinsel ilişki esnasında ve sonrasında üstüne düşen görevleri yerine getirmesine vurgu yapmaktadır. Bu nedenle erkek cinsel ilişki sonrasında eşinin durumunu göz önünde bulundurarak cinsel birlikteliği tekrarlayabilir. Yine bu hedef doğrultusunda, erkeğin varsa erken boşalma, iktidarsızlık gibi cinsel sorunlarının tedavisi yoluna gitmesi gereklidir.

Müslüman bir erkeğin, eşinden başka bir kadına meyiletmesi veya onu arzu etmesi dinimizce yasak olmakla birlikte, böyle bir durumda olan erkeğin Peygamber Efendimizin tavsiyesine²⁶⁵ uyararak hemen kendi hanımının yanına gitmesi ve nefsinin arzusunu gidermesi gereklidir. Zira bu hem kendi iffetini, hem de eşinin iffetini koruma altına alacak bir davranıştır.

B. Evlilik Öncesinde Fıkhın Eşler İçin Öngördüğü Eğitim

Evlenecek çiftlerin evlilikle ilgili fikhî kuralları öğrenerek bunların gereğini yerine getirmeleri ve bu doğrultuda hareket etmeleri, kuracakları aile yuvasının huzuru ve bekası için gereklidir. Sözünü ettiğimiz bu fikhî kuralları öğrenmenin ilk aşaması ailedir. Zira insan ilk eğitimini ve terbiyesini ailesinden alır. Bu nedenle ailelerin konu üzerindeki hassasiyetleri ve konunun eğitim yönüne verdikleri önem, aile fertlerinin konuyla ilgili algılarını belirleyerek kişiliklerinin oluşmasını sağlamaktadır. Gerçek şu ki, günümüzde evlilik gibi önemli bir konuda aileler çocuklarına gerekli eğitimi verememekte, vermeye çalışanlar da bu konuda yeterli olamamaktadır. Kanaatimizce bu noktada devlet desteği devreye girmeli, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde oluşturulan Aile İrşad Büroları toplumumuzda büyük bir eksiklik olan evlilik öncesinde gelin ve damat adaylarının fikhî yönden eğitilmeleri görevini yerine getirmelidirler. Bunun

²⁶⁴ Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyuti, *ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsîri'l-Me'sûr*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1993, I, 276.

²⁶⁵ “Birinizin bir kadın hoşuna gider de gönlüne girerse, hemen kendi karısına yönelsin ve onunla ilişkide bulunsun. Çünkü bu nefsindeki şeyi giderir.” (*Müslim*, Nikah, 10; *Tirmizî*, Rada', 9.)

için bu bürolarda görev yapan personelin aile içi şiddetle ilgili gerekli eğitimi almaları sağlanmalı ve konu üzerinde uzmanlaşmış kişiler görevlendirilmelidir. Bu ön tespitlerden sonra ailelerin evlilik öncesi eğitimleri sadedinde şunları ifade edebiliriz:

İnsanları yaratan, haklarını ve sorumluluklarını en iyi bilen Allah'tır. Bu nedenle O'nun koyduğu kurallara uyulmalı ve çizdiği çizgiler dışına çıkılmamalıdır. Aileyi oluşturacak kadın ile erkeğin birbirlerini iyi tanımaları, karşılıklı haklarını ve sorumluluklarını bilerek kabul etmeleri, fitratlarından kaynaklanan farklılıklarını olduğu gibi benimsemeleri ve bu fitratları dolayısıyla meydana gelen birbirlerinin hak ve sorumluluklarına saygılı davranmaları gerekmektedir.²⁶⁶

Allah (cc) ayet-i kerimede: “Allah’ın bir kısmınıza fazladan verdiği şeyleri (özellikleri) diğerleriniz temennî etmesin. Erkeklerin kendi kazandıklarından bir payı olduğu gibi, kadınların da kendi kazandıklarından bir hissesi vardır. Allah’tan, O’nun lütuf ve inayetinden artırımını isteyin. Şüphesiz ki Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.”²⁶⁷ buyurarak kadın ve erkeklerin temel özelliklerini ve birbirlerini nasıl değerlendirmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca erkeğe fazladan vermiş olduğu özellikleri ve onlara bağlı olarak tesis etmiş olduğu hak ve sorumlulukları kadınların temennî etmesini yasakladığı gibi, kadınlara vermiş olduğu özellikleri ve onlara bağlı olarak tesis etmiş olduğu hak ve sorumlulukları da erkeklerin temennî etmesini yasaklamıştır.²⁶⁸

Erkekler ve kadınlar insan olarak birbirlerine eşittirler. Allah’ın dilemesi ve yaratması sonucu cinsiyet olarak birbirlerinden farklı, kendilerine has bir çok özelliğe sahiptirler. Allah (cc) “Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir kadından yaratıp, birbirinizi tanıyıp bilirsiniz diye kavimlere ve kabilelere ayırdık. Bilmelisiniz ki Allah katında en şerefliiniz, takvaca en ileride olanınızdır.”²⁶⁹ buyurmaktadır. Ayet-i kerimeden, kavimlerin ve kabilelerin birbirlerini kendi özellikleriyle tanıyıp kabul etmeleri ve birbirleriyle olan ilişkilerini bu kabullenme

---

²⁶⁶ Kemal Yıldız, *Fıkhın Aydınlığında İbadet ve Hayat*, Semerkand Yayınları, İstanbul 2006, s. 362.

²⁶⁷ Nisa 4/32.

²⁶⁸ Kemal Yıldız, *İbadet ve Hayat*, s. 363.

²⁶⁹ Hucurât 49/13.

üzerine kurmalarının gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde evlenecek çiftlerin de birbirlerini kendilerine has özellikleriyle tanıyıp kabul etmeleri aile hayatının huzur, mutluluk ve bekası için gereklidir.²⁷⁰

Fıtratımızda bizlere yüklenen görev ve sorumlulukların bilincinde olarak hayatımızı buna göre sürdürmek, aile yuvamızın huzuru için gereklidir. Zira fitratla barışık olmak, dünya hayatının huzuru ve ebedî hayatın saadeti için ilk şarttır.²⁷¹ Allah (cc): “Sen yüzünü bir muvahhid olarak dine, Allah’ın o fitratına çevir ki O, insanları bu fitrat üzere yaratmıştır. Allah’ın bu yaratış(fitrat)ında hiçbir değişme olmaz işte dosdoğru din budur fakat insanların çoğu bilmezler.”²⁷² buyurarak fitrat konusunda esas almamız gereken şeyi bize açıklamaktadır. Sonuç olarak; ailedeki görev paylaşımı, geçimi kimin temin etmesi gerektiği, mirastaki hisse oranları, aile fertlerinin birbiri üzerindeki hakları, evliliği sona erdirmede eşlerin hakları ve sorumlulukları gibi hükümler ayet-i kerimede bildirilen fitrata uygun olarak konulmuştur.²⁷³

C. Eşler Arası Şiddet Olarak Kabul Edilen Davranışlara Fıkhî Tedbirler

1. Fiziksel Şiddetin Önlenmesi

Peygamber Efendimiz (Sav)’in “Kadınlarını dövenleriniz iyileriniz değildir”²⁷⁴ “Sizden biriniz karısını köle döver gibi dövmesin. Sonra aynı günün akşamında beraber yatacaklardır...”²⁷⁵ buyurmaktadır. Bu hadislerde geçen “dövme” ifadesi, eşler arası fiziksel şiddet içeren davranışlar kapsamındadır. Bu tür davranışlar Peygamber Efendimiz tarafından yasaklanmış ve bu davranışları sergileyen kişiler kötü kişi olarak telakki edilmiştir. Bazı çevreler bu ve benzeri

---

²⁷⁰ Kemal Yıldız, *İbadet ve Hayat*, s. 364.

²⁷¹ Kemal Yıldız, *İbadet ve Hayat*, s. 365.

²⁷² Rûm 30/30.

²⁷³ Kemal Yıldız, *İbadet ve Hayat*, s. 365.

²⁷⁴ *Ebü Dâvûd*, Nikâh, 42; *İbnMâce*, Nikâh, 51.

²⁷⁵ *Buhârî*, Nikâh, 93; *Müslim*, Cennet, 49; *İbnMâce*, Nikâh, 51.

hadisleri göz önünde bulundurmada, fıkhıta var olan hadd²⁷⁶ ve recm²⁷⁷ cezaları ile geçmişte İslam adına yapıldığı öne sürülen ve günümüzde de örneklerine rastlanan şiddet eylemlerine işaret ederek İslam'ın şiddete ödün veren hatta şiddetin kaynağı haline gelen bir din olduğu iddiasında bulunmaktadırlar.²⁷⁸

Nisa Sûresi otuz dördüncü âyette ifade edilen; aile yuvasının devamını sağlamaktan birinci derecede sorumlu olan erkeğin evlilik sorumluluklarını yerine getirmeyen, eşinin haklarını ihlal eden, şahsiyet ve onurunu zedeleyici, iffet ve namusunu tehlikeye sokabilecek davranışlar sergileyen karısını te'dip etmek maksadıyla, sırasıyla nasihat ve hecr tedbirlerinin ardından son çare olarak belirli şartları yerine getirerek başvurabileceği “hafifçe dövme” hakkının bulunması ve kocaya bu izin verilmesi de İslam'ın şiddeti teşvik eden bir din olduğu iddiasını ortaya atanların delillerinden biridir.

Öncelikle şunu ifade etmeliyiz ki; İslam'ın kurallarını en iyi bilen, bu kuralları hayatına en doğru şekilde tatbik eden ve sosyal yaşamımızın şekillenmesinde bize yegane örnek olan Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (Sav) hayatının hiçbir döneminde eşlerinden hiç birini veya bir kadını kesinlikle dövmemiştir. O, Vedâ Hutbesi'nde bizlere, kadınların haklarını gözetmemizi ve bu konuda Allah (cc)'tan korkmamızı emretmiştir. Aşağıda değineceğimiz ve fıkıh kaynaklarında bulunan bilgiler konunun daha doğru anlaşılması açısından yol gösterici niteliktedir.

Eşini tedip etme noktasında son çare olarak başvurabileceği “dövme” tedbirini uygulayacak olan erkeğin, bir takım hususlara dikkat etmesi gerekmektedir. Buna göre; dövme kesinlikle yaralayıcı ve kanatıcı olmamalı, vücutta hiçbir iz bırakmamalıdır. Zira dövmekten maksat terbiye etmektir, yok

---

²⁷⁶ Had Cezaları: İnsanları zararlı bir şeyi yapmaktan men eden, suçlu için ceza, diğer kimseler için ibret ve uyarı anlamı taşıyan ve zararları toplumun genelini etkileyen suçlarla ilgili verilen cezalardır. Ayrıntılı bilgi için bk. Mustafa Cevat Akşit, Serahsî, *Mebûsât*, trc. Mustafa Cevat Akşit, Gümüşev Yayıncılık, İstanbul 2008, IX, 59; Bilmen, *Hukukî-İslamiyye ve İstılahatı Fıkhıyye Kamusu*, III, 14-15; Yusuf Ziya Keskin, *Recm Cezası*, Beyan Yayınları, İstanbul 2001, s. 36.

²⁷⁷ Recm Cezası: Sahih bir nikahla evlendiği kadınla en az bir kere ön taraftan cinsel birleşme gerçekleştirmiş zina eden erkekle, zina eden kadının belli bir yöntemle taşlanarak öldürülmesidir. Ayrıntılı bilgi için bk. Mustafa Cevat Akşit, Serahsî, *Mebûsât*, trc. Mustafa Cevat Akşit, IX, 59-62; Yusuf Ziya Keskin, *Recm Cezası*, s. 36.

²⁷⁸ Ünver Günay, “Küresel Bir Sorun Olarak Şiddet ve Din”, *Küresel Bir Sorun Olarak Şiddet ve Din Sempozyumu*, s. 11.

etmek değildir. Kadının yüzüne ve vücudun hassas bölgelerine kesinlikle vurulmamalıdır.²⁷⁹ Nitekim Peygamber Efendimiz (Sav) kadınların haklarından bahsederken “...yüzüne vurmaman onu küçük düşürmemen ve ona hecr uygularken evin dışına çıkmamandır.”²⁸⁰ ifadelerini kullanması yüze vurulamayacağına apaçık göstergesidir. Ayrıca, kadına tokat atılmayacağı bilgisi de kaynaklarımızda mevcuttur.²⁸¹

Fakihler, kadının nuşûzu sebebiyle te'dip amaçlı hafifçe dövülmesini caiz görülmekle beraber, erkeğin hem kendi menfaatini korumak, hem de eşiyle aralarındaki sevginin devamını sağlamak amacıyla affederek dövmemesinin en doğru yol olduğunu ifade etmişlerdir.²⁸²

Şu kadarı bilinmelidir ki; bu tedbirler zaman, mekân ve sosyal şartlara göre farklılık gösterebilir. Söz konusu âyette geçen ve son seçenek olarak belirtilen dövme çok istisnâî bir tedbirdir. Böyle bir tedbirin fayda getirmeyeceği, tam tersine zarar getireceği bilinen durumlarda, İslâm bilginlerinin bu tedbire başvurulmaması konusunda ittifak hâlinde oldukları kaynaklarımızda mevcuttur.²⁸³ Bununla birlikte, yaralayıcı olmaması kaydıyla dövmenin caiz olması sebebiyle, dövme tedbirine başvuracak olan kocanın, uygulaması esnasında dövmenin ölçüsünü ne derece tutturabileceği de sosyal gerçeklikler çerçevesinde imkânsız görünmektedir. Bu da açıkça göstermektedir ki, dövme fiili tarihi şartlar içerisinde uygulanmış olan, günümüz şartlarına göre çoğunlukla fayda getirmeyeceği aşikâr olan bir tedbirdir.

2. Cinsel Şiddetin Önlenmesi

Eşler arası cinsel şiddet olarak kabul edilen “cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü eylemlere zorlama” şeklindeki davranış biçimleri Fıkıh tarafından kesin bir dille yasaklamıştır. Bu davranış biçimlerine örnek olarak kadının ters

²⁷⁹ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, II, 334; Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an*, V, 172; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhîyye*, XL, 299;

²⁸⁰ *Ebü Davud*, Nikah, 42; *İbnMâce*, Nikah, 3.

²⁸¹ Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhîyye*, XL, 298.

²⁸² Remli, *Nihayetü'l-Muhtâc İlâ Şerhu'l-Minhâc*, VI, 383; Buhuti, *Keşşâfu'l-Kına' an Metni'l-İkna'*, V, 210; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhîyye*, XL, 300.

²⁸³ Remli, *Nihayetü'l-Muhtâc İlâ Şerhu'l-Minhâc*, VI, 383; Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac*, III, 260; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhîyye*, XL, 301.

ilişkiye zorlanması, adet halindeki kadını cinsel ilişkiye zorlama, cinsel ilişki esnasında kadını istemediği veya hoşlanmadığı bir eyleme zorlama vb. davranışlar gösterilebilir.

Evliliğin gayelerinden olan çocuk sahibi olma ve neslin devamını sağlama amacına hizmet etmeyen, kadın için cinsel açıdan bir anlam taşımayan, kadına acı veren ve hem kadın, hem de erkek için değişik sağlık problemlerine yol açabilen²⁸⁴ ters ilişki haramdır.²⁸⁵ Peygamber Efendimiz (Sav), konuyla ilgili olarak; “Şüphesiz Allah, haktan hayâ etmez. Kadınlarınıza arkalarından yaklaşmayınız. Allah karısıyla arkadan ilişkide bulunan kimsenin yüzüne bakmaz.”²⁸⁶ buyurmuştur.

Fakihlerden İmam Muhammed ve Ebu Yusuf’un da aralarında bulunduğu bir kısım âlimler, erkeğin nikâhlı karısıyla ters ilişkide bulunmasının zina olduğu görüşündedirler. Fakat Ebu Hanife ve çoğunluk ulemaya göre; haram olduğunu bilerek karısıyla ters ilişkide bulunan kişi büyük günah işlemiş olur ve ta’zir cezasıyla cezalandırılır.²⁸⁷

Adet veya lohusalık halindeyken kadınlarla cinsel ilişkiye girmek de cinsel şiddet kapsamındadır. Fıkha göre, adetli veya lohusalık halindeyken kadınlarla cinsel ilişkiye girmek haramdır.²⁸⁸

Allah (cc) âyet-i kerîmede: “Sana kadınların ay hâlini sorarlar. De ki: “O bir eza (rahatsızlık) dır. Ay hâlinde kadınlardan (onlarla cinsel ilişkiye girmekten) uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın...”²⁸⁹ buyurarak, kadınlar için bir rahatsızlık durumu olarak nitelediği aybaşı hallerinde onlarla cinsel ilişkiye girilmesini yasaklamıştır. Zira adet veya lohusalık halindeki bir kadın

---

²⁸⁴ <http://www.saglikekibi.com/deva/doktora-sor/ters-iliski-ve-bulasici-hastaliklar-14a.html>. [28.12.2010]

²⁸⁵ İbn Kudame, *Muğni*, VIII, 132-133; Zuhaylî, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, IX, 262; Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva 'l-İslamiyye min Dari 'l-İftai 'l-Mısriyye*, X, 3550.

²⁸⁶ İbn Kudame, *Muğni*, VIII, 132.

²⁸⁷ Akif Nuri, Abdülkadir Udeh, *İslam Ceza Hukuku ve Beşerî Hukuk*, trc. Akif Nuri, İhya Yayınları, İstanbul 1978, ss. 219-221.

²⁸⁸ Kemal Yıldız, *Hanımların Özel Halleri*, Semerkand Yayıncılık, İstanbul 2001, s.101.

²⁸⁹ Bakara 2/222.

biyolojik ve psikolojik olarak cinsel ilişkiye hazır değildir. Ayrıca kadınlarla bu hallerdeyken birlikte olmak, tıbbi bir takım rahatsızlıklara sebep olabilmektedir.²⁹⁰

Günümüzde eşler arası şiddet olarak kabul edilen erkeğin eşiyle zorla cinsel ilişkiye girmesi veya kadının istememesine rağmen korktuğu için eşiyle cinsel ilişkiye girmesi, Fıkıhta günümüzden farklı biçimde değerlendirilmektedir. Fıkıha göre; eşiyle ilişkiye girmeye gücü ve iktidarı olan erkek, karısının hakkı olan mehrin en az muaccel kısmını ödediği ve cinsel birleşmelerine mani şer'î veya sağlıkla ilgili bir engel olmadığı takdirde eşiyle cinsel ilişkiye girmeyi talep etme hakkına sahiptir. Mehrinin muaccel kısmını alan kadının bu talep karşısında eşiyle birlikte olma zorunluluğu vardır.²⁹¹

Fıkıh kaynaklarında, kadının cinsel olarak tatmin olamamasına ve kadının hakkı olarak telakki edilen çocuk sahibi olma hakkının elinden alınmasına sebebiyet vereceğinden dolayı erkeğin cinsel ilişki esnasında azil yapmasının caiz olup olmadığı konusunda tartışmalar, kadınların haklarına ne derece önem verildiğinin ve şiddete sebep olabilecek olayların yaşanmasının önüne geçmede ne derece hassas davranıldığının açık göstergesidir.²⁹²

3. Duygusal Şiddetin Önlenmesi

Duygusal şiddet olarak kabul edilen; erkeğin eşine hakaret veya küfretmesi, başkalarının yanında aşağılaması, küçük düşürmesi, korkutması ve tehdit etmesi gibi davranışlar, İslam'ın ruhuna uymayan, bir mü'minin asla başvurmaması gereken ve Fıkıh tarafından yasaklanmış davranışlardır.²⁹³ Eşlerin birbirlerine karşı bu tür davranışlar sergilemeleri, Fıkıhın eşlerin ortak haklarından biri olarak kabul ettiği “iyi ve güzel davranma(hüsn-ü muaşeret)” ilkesine aykırı bir durumdur. Cenâb-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de; “...onlarla iyi geçinin...”²⁹⁴,

²⁹⁰ <http://www.saglikekibi.com/deva/doktora-sor/ters-iliski-ve-bulasici-hastaliklar-14a.html>. [28.12.2010]

²⁹¹ İbn Kudame, *Muğnî*, VII, 128; Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva'l-İslamiyye min Dari'l-İftai'l-Mısriyye*, VI, 1965; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XLI, 314.

²⁹² Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, III, 614-615; Zuhaylî, *İslam Fıkıhı Ansiklopedisi*, IX, 262.

²⁹³ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, III, 615; Şirazi, *el-Mühezzeb fî Fıkhi'l-İmami's-Şafi'iyyi*, IV, 233; Buhuti, *Keşşâfu'l-Kına'an Metni'l-İkna'*, V, 184-185.

²⁹⁴ Nisâ 4/19.

“Kadınların, yükümlülükleri kadar meşru hakları vardır.”²⁹⁵ buyurarak eşlerin birbirlerine, özellikle de erkeğin hanımına karşı bu tür davranışlardan kaçınmaları gerektiğini bizlere bildirmektedir. Peygamber Efendimiz (Sav) de; “Sizin en hayırlınız ev halkına en güzel şekilde davranandır. Ben ise ev halkına en iyi davrananınızım.”²⁹⁶ buyurarak eşlerin bu tür davranışlardan kaçınmalarını istemektedir.

Erkeğin, eşinin ailesiyle, akrabalarıyla ve arkadaşlarıyla görüşmesini engellemesi, her zaman nerede olduğunu bilmek istemesi ve sağlık kuruluşuna gitmek için kendisinden izin almasını istemesi gibi davranışlar da duygusal şiddet türünden davranış olarak kabul edilmektedir. Evli bir kadının haftada bir kez gece yatmamak koşuluyla anne-babasını ziyaret edip görmesi veya anne-babasını evinde ağırlaması kadının hakkıdır.²⁹⁷ Erkeğin eşinin ailesini görmesine izin vermemesi doğru bir davranış değildir.

Erkeğin, eşinin arkadaşlarıyla görüşmesine izin vermemesi, her zaman nerede olduğunu bilmek istemesi ve sağlık kuruluşuna gitmek için kendisinden izin almasını istemesi türünden davranışların şiddet içeren davranış çeşidi olarak kabul etmek Fıkıh açısından doğru değildir. Evli bir kadının eşinden izin almaksızın evinden dışarı çıkması o kadını günahkâr yapar.²⁹⁸ Buradan İslam’ın kadını erkeğin kölesi haline getirdiği ve evin içine hapsettiği sonucu çıkarılamaz. Çünkü erkeğin bu hakkı, Fıkhın aile reisi olarak erkeğe tanıdığı haklardan biridir. Eşinin nafakasını ve evinin geçimini sağlamakla yükümlü olan erkeğin, gerekli gördüğü hallerde bu tür uygulamalara ve yaptırımlara başvurması evinin düzenini ve ailesinin huzurunu sağlayabilmesi açısından en tabii hakkı olsa gerektir. Buna karşın hiçbir sebep olmaksızın erkeğin eşine bu tür kısıtlamalar getirmesi ve onu evin içine hapsetmesi, Fıkhın “eşlerin birbirlerine iyi ve güzel davranmaları (hüsn-ü muaşeret)” ilkesine aykırı bir durumdur.

İslam insanların huzur ve mutluluk içinde hayatlarını sürdürmelerini ister. Fıkıhta var olan, evli bir kadının yaşam koşulları sağlıklı ve oturulamaz durumda

---

²⁹⁵ Bakara 2/228.

²⁹⁶ *İbn Mace*, Nikah, 50.

²⁹⁷ Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva'l-İslamiyye min Dari'l-İftai'l-Mısriyye*, IV, 1355.

²⁹⁸ İbn Kudame, *Muğni*, VIII, 130; Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva'l-İslamiyye min Dari'l-İftai'l-Mısriyye*, VI, 1963.

olan bir evden kocasının izni olmaksızın ayrılmasının kadını günahkâr yapmayacağı²⁹⁹ hükmü bunun göstergesidir.

Duygusal şiddet olarak değerlendirilen bir diğer husus, erkeğin eşini önemsememesi ve ihmal etmesidir. Erkeğin eşine karşı böyle bir tutum içine girmesi Fıkhın, evli çiftler arasındaki ortak hak ve sorumluluklar arasında kabul ettiği “iyi ve güzel davranma” ile “cinsel yönden faydalanma” ilkelerine aykırı bir durumdur. Allah (cc)’ın “...onlarla iyi geçinin...”³⁰⁰ ifadesi gereği bir erkeğin hanımını ihmal etmemesi, ona gereken önemi ve değeri vermesi, onun cinsel arzu ve ihtiyaçlarını karşılaması gereklidir.

Fıkıhta kadının hakları ve erkeğin sorumlulukları olarak kabul edilen mehir, zevciyet nafakası, gereken durumlarda erkeğin hanımına hizmetçi tutması, birden çok hanımı olan erkeğin eşleri arasında adâletli davranması, erkeğin eşinin yanında geceleme zorunluluğu ve erkeğin karısını cinsel yönden tatmin etmesi ve onun harama meyletmesinin önüne geçerek, eşinin namusunu koruma altına alması bütünüyle kadına gereken önemin verilmesi ve ihmal edilmemesi amacını taşımaktadır.

Erkeğin eşinin kendisini aldattığından şüphelenmesi de duygusal şiddet kapsamında değerlendirmektedir. Fıkha göre; bir erkeğin ortada sabit bir durum yokken eşinin kendisini aldattığından şüphelenmesi gibi bir davranış sergilemesi doğru bir tutum değildir. Erkeğin gözüyle görmemesine veya isnad edilebilmesi için gerekli olan belirli şartları taşıyan dört şahidin olmamasına rağmen eşine zina isnadında bulunması o ailenin huzuruna ve bekâsına vurulabilecek en büyük darbedir. Çünkü böyle bir durumda hâkim karşısında mulâane³⁰¹ gerçekleşir ve her halükarda o evlilik son bulur.³⁰² Allah (cc) bu konuyu Kur’an’da şöyle açıklamaktadır: “Eşlerine zina isnat edip de kendilerinden başka şahitleri olmayanlara gelince, onların her birinin şahitliği; kendisinin doğru söyleyenlerden

---

²⁹⁹ Heyet, *el-Mevsu’atü’l-Fıkhıyye*, XLI, 314.

³⁰⁰ Nisâ 4/19.

³⁰¹ Mulâ’ane: Hanımını zina yapmakla suçlayan fakat bu suç ispatını dört şahitle ispatlayamayan kocanın, mahkeme huzurunda hanımıyla özel bir şekilde ve karşılıklı olarak yeminleşmeleridir. Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Yaman, *İslam Aile Hukuku*, Yediveren Yayınları, Konya 2004, ss. 80-81.

³⁰² Ahmed Hamd, *Mevzu’un-Neseb fi’ş-Şeri’a ve’l-Kanun*, Daru’l-Kalem, Kuveyt 1983, s. 265.

olduğuna dair, Allah adına dört defa yemin ederek şahitlik etmesi, beşinci defada da; eğer yalancılardan ise, Allah'ın lnetinin kendi üzerine olmasını ifade etmesiyle yerine gelir. Kocasının yalancılardan olduğuna dair Allah'ı dört defa şahit getirmesi (Allah adına yemin etmesi), beşinci defada da eğer kocası doğru söyleyenlerden ise Allah'ın gazabının kendi üzerine olmasını dilemesi, kadından cezayı kaldırır.”³⁰³

Erkeğin, eşinin karşı cinsten biriyle konuşması durumunda sinirlenmesi de duygusal şiddet kapsamındadır. Bu durum erkeğin kıskançlık derecesiyle de bağlantılı bir durumdur. Konuyu Fıkıh açısından ele aldığımızda, kadının konuştuğu erkeğe mahremiyeti, konuşulan mekanın durumu ve konuşmanın gerekli olup olmadığı gibi unsurlar farklı sonuçlar doğurmaktadır. şayet kadın, mahremi olan bir erkekle meşru konular çerçevesinde bir konuşma veya görüşme yapıyorsa erkeğin bu durum karşısında kızması ve sinirlenmesi yersiz ve gereksiz bir davranış olur. Kadın, yabancı bir erkekle bir odada üçüncü bir şahıs olmaksızın konuşup grşuyorsa konu ne olursa olsun bu haramdır. Zira Peygamber Efendimiz “Sakın bir erkek, bir kadınla baş başa kalmasın. Yanında mahremi olursa başka...”³⁰⁴ buyurmaktadır. Kadın, mahremi olmayan bir erkekle zarr ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, örneğin alış-veriş yaparken meşru çerçevede konuşuyorsa bunda bir sakınca yoktur. Ayrıca erkeğin aşırı kıskançlık göstererek hanımının meşru dairede yabancı erkeklerle konuşmasını bir sorun haline getirmesi ve eşine güvensizliğini göstermesi, o ailenin huzuru ve bekası açısından tehlikeli bir durumdur.

Erkeğin, eşinin giyeceği kıyafetlerine karışarak, kendi istediği biçimde giyinmesini istemesini fıkıh açısından duygusal şiddet olarak değerlendirmek mümkün değildir. Fıkıh bu konuyu İslam'ın kadın için zorunlu kıldığı tesettür ölçülerine uyup uymaması doğrultusunda değerlendirmektedir. Buna göre; bir kadının yabancı erkeklerin yanında elleri ve yüzü dışındaki vücudunun geri kalan yerlerini örtmesi gerekir.³⁰⁵ Bu nedenle erkeğin eşinin giyimine karışması ve

---

³⁰³ Nur 24/6-9.

³⁰⁴ *Buhârî*, Nikah, 111.

³⁰⁵ Bekir Topaloğlu v.dđr., *İslam'da Kılık Kıyafet ve rtnme*, İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 1987, s. 100.

eşinden kendi arzu ettiği şekilde giyinmesini istemesinin şiddet olarak değerlendirilmesi doğru değildir.

4. Ekonomik Şiddetin Önlenmesi

Günümüzde erkeğin, eşinin çalışmasına izin vermemesi veya çalışan eşinin işten ayrılmasına neden olması ekonomik şiddet olarak kabul edilmektedir. Halbuki Fıkıh açısından bu durumu bir şiddet türü olarak görmek doğru değildir. Çünkü kadının evinden dışarı çıkması eşinin iznine bağlıdır.³⁰⁶ Bu nedenle erkek, evin geçimini sağlama yükümlülüğünü yerine getirerek nafakasını karşıladığından, eşinin çalışmasına izin vermeyebilir. Ayrıca kadının çalışmak gibi bir zorunluluğu yoktur. Buna rağmen ille de çalışmak istiyorsa bu ancak eşinin şeraite uygun bir işte çalışmasını uygun görmesiyle mümkün olur.³⁰⁷

Erkeğin eşine ev harcamaları için para vermemesi de ekonomik şiddet olarak kabul edilmektedir. Bu durum, Fıkıh açısından da bir şiddet çeşididir. Zira evin geçimini ve eşinin nafakasını karşılamakla yükümlü olan erkek, bunu yerine getirmemekle hem Allah (cc)'ın kendisine yüklemiş olduğu bir görevi îfâ etmemiş olur, hem de eşinin hakkını gözetmeksizin onu madur etmiş olur ki, bu onu günahkâr yapar. Ayrıca böyle bir muameleye maruz kalan kadın, mahkemeye başvurarak nafakasının teminini isteyebilir. Mahkeme de hem kadının nafakasını, hem de evin geçim masraflarını erkeğin mal varlığından karşılanması için gerekli tedbirleri alır.³⁰⁸ Yine de erkek, eşinin nafakasını vermekte güçlük çıkarıyorsa, kadın mahkemeye başvurarak boşanma talebinde bulunabilir.³⁰⁹

Ekonomik şiddet olarak kabul edilen bir diğer husus da; erkeğin çalışan eşinin gelirini elinden almasıdır. Fıkıh böyle bir duruma kesinlikle izin vermez. Çünkü Fıkıhta şahsın mal ayrılığı esastır. Ailenin geçiminin sağlanmasında sorumluluğu olmayan kadın şayet çalışıyorsa, kazandığı para kendisine aittir ve

---

³⁰⁶ İbn Kudame, *Muğnî*, VIII, 130; Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva'l-İslamiyye min Dari'l-İftai'l-Mısriyye*, VI, 1963.

³⁰⁷ Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva'l-İslamiyye min Dari'l-İftai'l-Mısriyye*, IX, ss. 3069-3071.

³⁰⁸ Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva'l-İslamiyye min Dari'l-İftai'l-Mısriyye*, XX, ss. 7511-7513.

³⁰⁹ Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhiyye*, XXIX, 59.

kocasının bu para üzerinde hiçbir tasarrufta bulunma hakkı yoktur.³¹⁰ Lakin kocası fakir olup evin geçimini sağlamada güçlük çekiyorsa, hüsn-ü muâşeret çerçevesinde kendi rızasıyla evin geçimine katkıda bulunması yapılacak olan en güzel davranıştır. Böyle bir kadının bu davranışından dolayı sevap kazanacağı da muhakkaktır.

III. EŞLER ARASINDA MEYDANA GELEN ŞİDDET OLAYLARI SONRASINA YÖNELİK FIKHÎ TEDBİRLER

Fıkıh, eşler arasında meydana gelen şiddet olaylarını, fena muamele ve geçimsizlik çerçevesinde ele almıştır. Fena muamele ve geçimsizlik erkekten, kadından ya da aynı anda her ikisinden kaynaklanabilen bir durumdur. Eşler arasında meydana gelebilecek her hangi bir olumsuzlukta hemen evlilik birliğinin sonlandırılması çözüm olarak görülmemeli, eşlerin karşılıklı görüşme ve anlaşma yoluyla aralarındaki problemi çözme yoluna gitmeleri öncelikle başvurmaları gereken yol olmalıdır.³¹¹ Zira Kur'an-ı Kerim, en iyi çözüm şekli olarak bu yolu önermektedir.³¹²

Aile üzerinde azami hassasiyet gösteren âyetler ve hadisler muvâcehesinde konuyu derinlemesine ele alan fıkıh âlimleri, eşlerin aile mahremiyeti içerisinde çözüme kavuşturamadıkları şiddet türünden problemlerin halli için bir takım uygulamaları devreye sokmuştur. Bunların başlıcaları şu şekildedir:

A. Aile Meclisi (Hakem Usulü)

Eşler, aralarında sonuçlandıramadıkları problemlerin çözümü için birlikte karar vererek, belirli vasıflara sahip kendi taraflarından birer kişiyi hakem tayin

---

³¹⁰ Muhammed Abduh, v.dğr., *el-Fetâva'l-İslamiyye min Dari'l-İftai'l-Mısriyye*, II, ss. 419-421.

³¹¹ Ali Bardakoğlu, "Sulh", *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİFV Yayınları, İstanbul 1997, IV, s. 149.

³¹² Nisa 4/128.

etme ve onların vereceği karara göre davranma sorumluluğu içerisindedir.³¹³ Buna hakem usûlü denilmektedir.

Hakem tayin etme usulü fıkhıta, eşler arasındaki geçimsizliklerin evlilik birliğine son vermesini önlemede çok etkili bir tedbir olarak benimsenmiştir. Bununla birlikte hakem tayininin hukûkî niteliği hususunda dört büyük sünnî mezhep fakihleri içerisinde Malikiler farklı hükümler benimsemişlerdir. Onlara göre hakem heyetinin vermiş olduğu karar bağlayıcı olup, hukuki netice doğurur.³¹⁴ Malikîler dışındaki sünnî mezheplerde ise hakemlerin görevi daha çok ahlakî tavsiye niteliğinde kabul edilmiş olup, taraflarca kendilerine vekâlet verilmemişse boşama yetkileri yoktur.³¹⁵

Boşama yetkisinin erkekte olması ve kadının hâkime başvurarak boşanma talebinde bulunma imkânının çok sınırlı olması sebebiyle, zamanla, şiddetli geçimsizlik hallerinde kadının da evliliğe son vermeyi talep edebilmesine imkân sağlayan bir çözüm bulma ihtiyacı hâsıl olmuştur. 1917 tarihli Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesi bu ihtiyacı dikkate alarak, eşlerin arasını bulmakla görevlendirilmiş hakem heyetine bu yönde olumlu bir sonuca ulaşamamaları halinde tarafları boşama yetkisi tanımıştır. Aile Kararnamesi bu hakem heyetine “Aile Meclisi” adını vermiştir.³¹⁶

Kur’an-ı Kerim’de³¹⁷ mevcut olmasına rağmen, İslam Tarihi boyunca fazla bir tatbik sahası bulamayan “Aile Meclisi” uygulaması, Aile Kararnamesi’nden sonra Mısır ve Suriye kanunlarında da yerini alarak sosyal hayatta tatbik edilir hale gelmiştir.³¹⁸

---

³¹³ Nisa 4/35; İbrahim Kafi Dönmez, “Aile Meclisi”, *İslam’da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİFV Yayınları, İstanbul 1997, I, 87; Nihat Dalgın, *İslam Hukukunda Boşama Yetkisi*, Etüt Yayınları, Samsun 1999, ss. 154, 159, 160, 173.

³¹⁴ Derdir, *Şerhu’s-Sağır*, II, 474.

³¹⁵ Şirazî, *el-Mühezzebe fî Fıkhi’l-İmami’s-Şaafi’iyyi*, IV, 250-251; İbrahim Kafi Dönmez, “Aile Meclisi”, *İslam’da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, I, 87.

³¹⁶ İbrahim Kafi Dönmez, “Aile Meclisi”, *İslam’da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, I, s. 88.

³¹⁷ Nisa 4/35.

³¹⁸ M.K.Abdussamet Bakkaloğlu, *Suriye’de Aile Hukuku Alanındaki Gelişmeler ve Bunlar Üzerinde Osmanlı Tesirleri* (basılmamış doktora tezi), MÜSBE, İstanbul 2005, s.148.

Aile meclisi, eşler arasında meydana gelen geçimsizlik veya şiddet olayları sonrası gereken araştırma ve inceleme sonucu vardıkları kararı hâkime bildirir. Hâkim de aile meclisinin kararı doğrultusunda hükmünü verir.³¹⁹

B. Ta'zir Cezası

Fıkıhta hakkında muayyen bir ceza, bir şer'i hadd bulunmayan suçlardan dolayı tatbik edilecek te'dip ve cezaya ta'zir cezası denir. Ta'zir cezası, caydırıcı olması amacıyla işlenen suçun derecesine göre belirlenir. İslam Tarihi boyunca, derece olarak ölüm cezasına kadar varabilen ta'zir cezaları, kırbaç ve benzeri bir şeyle vurmak, hapsetmek, sürgüne göndermek, konuşmamak, para cezası vermek, hizaya getirme amacıyla tehdit etmek, öğüt vermek, mahrum etmek, azarlamak ve teşhir etmek şekillerinde uygulanmıştır. Hâkim suçluya ta'zir cezası verecekse, fıkıhta var olan bu ceza şekillerinden birini vermesi caiz olur. Bunların dışında kalan başka şekilde bir ceza vermesi caiz değildir.³²⁰

Eşler arası şiddet olaylarının mahkemeye intikali neticesinde hakim suçlu tarafı ta'zir cezasıyla cezalandırabilir. Bu cezanın şekli ve mahiyeti zamanın şartlarına ve şahısların durumlarına göre değişkenlik gösterebilir. Bu, hakimin takdirine bırakılan bir durumdur.³²¹ Bu tür olaylar karşısında geçmişte ta'zir cezası olarak bazı ceza türleri şu şekildedir:

1. Sözle Uyarı

Fıkıha göre, eşinin kendisine yönelik baskı ya da şiddet uyguladığı durumlarda kadın, ayrılık talep etmeksizin hâkime müracaat ederek şikâyetle bulunma hakkına sahiptir. Örneğin kadın eşi tarafından dövülmüş, yatağı ayrılmış, kaba sözlerle hakaretlere maruz kalmış olabilir. Bu gibi durumlarda, erkeğin

³¹⁹ Bilmen, *Hukukî İslamiyye ve İstilahatı Fıkhiyye Kamusu*, II, 364; Nihat Dalgın, *Boşama Yetkisi*, s. 159.

³²⁰ Ali Şafak, Ebu'l Hasan el-Mâverdî, *İslamda Hilafet ve Devlet Hukuku*, trc. Ali Şafak, Bedir Yayınevi, İstanbul 1976, s. 267; Salih Uçan, Sâid Havva, *İslam Cezaî Müeyyideler*, trc. Salih Uçan, Petek Yayınları, İstanbul 1989, s. 110; Ali Şafak, *Mezheplerarası Mukayeseli İslam Ceza Hukuku*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1997, ss. 194-195; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I, 197, 202-203.

³²¹ Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac*, III, 260-261; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve İstilahatı Fıkhiyye Kamusu*, II, 364; İbrahim URAL, *Şeyhu'l-İslam Fetvaları Ali Efendi*, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, s. 133; Nihat Dalgın, *Boşama Yetkisi*, s. 174.

kusurunu kabul etmesi veya bu durumun delillerle ispat edilmesi halinde, hâkim erkeği sözlü olarak uyarır.³²²

2. Uzaklaştırma

Eşlerden birinin, eşinin kendisine şiddet uyguladığı ve zarar verdiği iddiasıyla mahkemeye başvurarak şikâyetle bulunduğu hallerde, bunun doğruluğu delillerle ispat edilemiyorsa ve aynı tür şikâyetler tekrar ediyorsa, hâkim şikâyetle bulunan tarafı sâlih komşular arasında iskân ettirir.³²³ Bu tedbir sayesinde mağdur taraf şiddetten uzak tutularak koruma altına alınmış olur.

3. Dövme

Hâkimin sözlü uyarılarına rağmen eşine karşı şiddet içeren davranışlar sergilemeye devam eden erkek veya kadın, eşinin mahkemeye başvurarak şikâyetini yenilemesi üzerine, durumun doğruluğunun tespit edilmesi halinde hakim tarafından yaralayıcı olmayacak şekilde darp cezasıyla cezalandırılır.³²⁴

C. Tefrik

Fıkhın tedvin edildiği ilk dönemlerden günümüze kadar bazı durumlarda mahkemenin evlilik birliğine müdahale edebileceği ve gerekli gördüğünde evliliği sona erdirebileceği benimsenmiştir. Fakat mahkemenin evliliğe müdahale edebileceği durumlar naslarla tespit edilmediğinden dolayı, mahkemenin evliliğe hangi durumlarda müdahale edebileceği konusunda hem ihtilaf edilmiş, hem de bu durumlar tarih içerisinde Müslümanlardaki anlayış değişikliğine paralel bir şekilde gelişme kaydetmiştir.³²⁵

1. Erkeğin Talebi Üzerine Tefrik

Fakihlerin bir kısmı erkeğin, eşinin şiddet içeren davranışlar sergilemesi ve geçimsizlik göstermesi gibi durumlarda mahkemeye müracaat etme hakkının

---

³²² Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahatı Fıkhıyye Kamusu*, II, 364; Nihat Dalgın, *Boşama Yetkisi*, s. 174.

³²³ Bilmen, *Hukukı İslamiyye ve Istılahatı Fıkhıyye Kamusu*, II, 364-365.

³²⁴ Bilmen, *Hukukı İslamiyye ve Istılahatı Fıkhıyye Kamusu*, II, 364.

³²⁵ Nihat Dalgın, *Boşama Yetkisi*, s. 141.

olmadığı, şayet eşi geçimsiz ise yetkisini kullanarak onu boşayabileceği görüşündedir. Çoğunluk fakihler ise, her ne kadar erkeğin boşama hakkı bulunmakla beraber boşama sonrasında erkeğin ödemek zorunda kalacağı maddi yükümlülükleri hafifleteceği veya tamamen düşüreceği gerekçesiyle mahkemeye başvurmasının doğru olduğu görüşündedirler.³²⁶ Çünkü fıkıh sistematüğinde erkeğin eşini kendi iradesiyle boşaması ile mahkemenin kadını kusurlu bularak boşaması arasında erkeğe yüklenen maddi sorumluluklar açısından çok büyük farklılıklar vardır.³²⁷

Eşinin geçimsizliğı sebebiyle mahkemeye boşanma davası açan erkeğın, hanımının geçimsizliğini ispatlaması gereklidir. Şayet ispatlayamaz ve boşanma davasından da vazgeçmezse, mahkeme durumun sonuçlandırılması için her iki taraftan hakemler görevlendirir. Hakemler çiftin arasını düzeltirlerse dava düşer. Şayet düzeltemezlerse, geçimsizlikte hangi tarafın kusurlu bulunduğu veya geçimsizliğın oluşmasında kimin daha çok etkili olduğu tespit edilir. Kadın kusurlu ise mehrinin tamamının veya bir kısmını kaybetme, iddet nafakasını yitirme gibi mali cezalara çarptırılarak boşanma kararı verilir.³²⁸

2. Kadının Talebi Üzerine Tefrik

Şafii ve Hanbelilerden bir görüş ile Hanefilere göre; boşama yetkisine sahip olmayan kadın, ailesinde oluşan şiddetli geçimsizliğın çözümü için arabulucuların ıslah girişimi sonuç vermediğinde bu geçimsizliğın ve mağduriyetinin giderilmesi amacıyla mahkemeye başvurabilir. Ancak boşanma talebiyle mahkemeye başvuramaz.³²⁹ Çünkü bu durum bir boşanma sebebi değildir. Hâkim bu tür davranışlar sergileyen kocayı cezalandırarak düzelmesini sağlayabilir.³³⁰

Şafii ve Hanbelilerden bir görüş ile Malikilere göre ise; eşler arasındaki geçimsizliğın devam etmesi halinde kadın, mahkemedен arabulucuk yapmasını

³²⁶ Nihat Dalgın, *Boşama Yetkisi*, s. 158.

³²⁷ Nihat Dalgın, *Boşama Yetkisi*, s. 154.

³²⁸ Nihat Dalgın, *Boşama Yetkisi*, ss. 158-160.

³²⁹ Şirbinî, *Mugni'l-Muhtac*, III, 413; İbn Rüşd, *Bidayetü'l-Müctehid*, Daru'l-Kutubu'l-İslamiyye, ys. 1983, II, 121; İbn Kudâme, *Mugni*, VIII, 169.

³³⁰ Derdir, *Şerhu's-Sağır*, II, 490 vd.; Nihat Dalgın, *Boşama Yetkisi*, s. 174.

isteyebileceği gibi eşinin cezalandırılmasını ve boşanmayı da talep edebilir.³³¹ Erkeğin eşinin hakkı olan nafakayı temin etmede zorluk çıkarması durumunda da kadının mahkemeye başvurarak boşanma talep etme hakkı vardır.³³² Günümüzde de tercih edilen bu görüş, eşler arasında bir denge oluşturmakta, kadın için çekilmez hale gelen evliliklerden kurtuluş yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece şiddetli geçimsizlik bir boşama sebebi olarak görülmektedir.³³³

Erkeğin geçimsiz davranarak, eşine karşı şiddet içeren davranışlar sergilemesi durumunda aile meclisi denilen hakem müessesesi devreye girer. Evliliğin durumu ve geçmişi hakemler tarafından incelenerek değerlendirilir. Erkek evliliğin devamına yönelik olumlu belirtiler görülmemesi halinde bu evliliğe son verilir.³³⁴ Erkek kadının mehrini ve diğer mali yükümlülüklerini tam olarak ödeme cezasına çarptırılır.³³⁵

---

³³¹ Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhıyye*, XXIX, 57.

³³² Abdurrahman el-Cezerî, *Kitabu'l-Fıkh 'ala Mezahibi'l-Erba'a*, IV, 507; Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhıyye*, XXIX, 59.

³³³ Nihat Dalgın, *Boşama Yetkisi*, s. 174.

³³⁴ Muhammed b. Ahmed b. Mustafa Muhammed Ebû Zehre, *Fetâvâ*, Daru'l-Kalem, Dimeşk 2006, s. 583.

³³⁵ Nihat Dalgın, *Boşama Yetkisi*, ss. 158-160.

SONUÇ

Şiddet, insanlık tarihinin en eski sorunlarından birisidir. İnsanın saldırgan davranışlar ve şiddet içeren eylemler sergilemesinin geçmişten kaynaklanan nedenleri olduğu gibi, yaşadığı ortamdan kaynaklanan nedenleri de vardır. Şiddete başvuranlar, bu şiddet davranışlarını bazen bir gerekçeye de dayandırmak suretiyle meşrulaştırmaktadırlar. Bu bağlamda aile içi şiddet de, bulaşıcı bir hastalık gibi, aile bireyleri arasında yaygınlık kazanmakta ve kuşaklar arasında devamlılık sergilemektedir. Toplumun en küçük yapı taşı olarak nitelenen aile, toplumun temelini oluşturan önemli bir kurumdur. Aile bireyleri arasında meydana gelen şiddet türünden davranışlar aile için oldukça zararlı neticeler doğurmakta, tarafları mağdur etmektedir.

Eşler arası şiddet, varlığı insanlığın her döneminde bilinmesine rağmen, aile mahremiyeti ve aile içinde çözülmesi gereken kişisel bir sorun olarak telakki edilmesi sebebiyle gizli kalarak konuyla ilgili gerekli araştırma ve çalışmalar yapılamamıştır. Günümüzde ise Dünya Sağlık Örgütü yanında farklı devletler ve kadın örgütleri de problemin çözümüne yönelik konuyla ilgili pek çok araştırma ve çalışma yapmakta, bununla ilgili konferanslar düzenlemektedirler. Ülkemizde ise aile içi şiddet probleminin çözümüne hizmet etmesi amacıyla Başbakanlık Aile Araştırma ve Kurumu, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü gibi kurumlar kurularak akademik çalışma ve araştırmalar yapılmaktadır. Yapılan bu çalışmalarla eşler arası şiddetin sebepleri araştırılarak, toplumumuzda görülen eşler arası şiddet türleri, davranış çeşitleri ve bu problemin çözüm yolları saptanmaya çalışılmaktadır.

İslam, toplumda kanayan bir yara haline gelen, ailelerin düzen ve huzurunu bozarak amacından saptıran en büyük sorunlardan birisi olan eşler arası şiddetle ilgili olarak gerekli kural ve düzenlemeleri getirmiştir. Çalışmamız neticesinde konuyu aydınlatacak hükümlerden hareketle fikhın konuya bakışını inceleyerek şu sonuçlara ulaştık:

1-Kur'an-ı Kerim aile hayatını karşılıklı anlayış, hoşgörü ve olgunlukla idame ettirilebilecek bir müessese olarak kabul etmektedir. Bundan dolayı karı ile kocanın hak ve sorumluluklarını kesin bir dille ifade etmemekte, evliliğin hukukî

boyutu ve sonuçları üzerinde ayrıntıya girmemektedir. Bununla birlikte taraflarda temel insanî ve ahlakî erdemlerin oluşmasını ve tarafların utanma duygusuna sahip olmalarını amaçlamaktadır. Böylelikle oluşturulacak aile yuvasının, sağlam temeller üzerinde kurulmasını hedeflemektedir.

2-Fakihlere göre eşler arası şiddet noktasında asıl önemli olan husus; karı-koca arasında yaşanabilecek olumsuzluklar sonucunda ortaya çıkan problemleri doğduktan sonra çözüme kavuşturmak değil, bu tür problemlerin doğmasına fırsat vermemek veya doğan problemleri daha ilk aşamasındayken giderebilmektir.

3-Fakihler kadın-erkek ilişkisinin, fitrî ve doğal ihtiyaç boyutlarını Kur'an'da çerçevesi çizilen ve esasen bu ihtiyaçların temiz ve nezih bir şekilde karşılanmasını hedefleyen ahlak ilkelerine uygun olarak çeşitli fikhî düzenlemeler yapmışlardır. Bu bağlamda; evlenme ve boşanmayı, karı ile kocanın karşılıklı hak ve görevlerini, konunun toplumu ve hukuk düzenini ilgilendiren yönlerini en ince ayrıntısına kadar belirlemeye çalışan bir hukuk sistemi geliştirmişlerdir.

4-Fakihler bu düzenlemeleri yaparken konuyla ilgili olarak Kur'an ve Sünnette yer alan emir ve tavsiyelerin yanı sıra içinde yaşadıkları toplumun örf, âdet ve anlayışlarını da göz önünde bulundurmuşlardır.

5-Eşler arası şiddetle bağlantılı olan fikhî kavramlar fakihler tarafından detaylıca açıklanarak bu kavramların ihtiva ettiği eşler arası şiddet türünden davranışların neler olduğu ortaya koyulmuştur.

6-Eşinin hak ve sorumluluklarını göz ardı ederek eşine karşı şiddet türünden davranış sergileyen kişiye nasihat sadedinde hak ve sorumlulukları eşi, hakemler veya hâkim tarafından hatırlatılarak bu davranışından vazgeçmesi istenir. Bunun da fayda vermemesi durumunda ise, bir takım cezaî müeyyideler uygulanır. Bu cezai müeyyidelerden sonra da şiddet uygulayan eş bu tür davranışlardan vazgeçmezse kendisine bir takım mali cezalar verilerek eşler tefrik edilir. Böylelikle şiddet gören tarafın bu tür davranışlara maruz kalması engellenmiş olur.

7-Evlilik öncesinde tarafların konuyla ilgili gerekli fikhî eğitimi almaları sağlanmalıdır. Bu amaç doğrultusunda ailelerin konu üzerindeki hassas davranmaları, evliliğe adım atacak olan aile fertlerine konuyla ilgili fikhî eğitimi

verebilmenin yollarını aramaları gereklidir. Diyanet İşleri Başkanlığının oluşturmuş olduğu Aile İrşad Büroları toplumumuzda büyük bir eksiklik olan gelin ve damat adaylarının fikhî yönden eğitilme görevini yerine getirebilir. İl Müftülüklerimizde daha çok bayanlara yönelik konferans düzenleme görevini ifa ettiklerine şahit olduğumuz bu bürolar, gerek halen görev yapan personelin konuyla ilgili eğitimi, gerekse konunun uzmanı olan görevlilerin istihdam edilmesi suretiyle daha etkin ve faydalı bir rol üstlenebilir.

8-Kanaatimizce yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde eşler arası şiddetle ilgili yapılacak veya yaptırılacak çalışma ve uygulamalar, ülkemizde bu sorunun büyük ölçüde önüne geçilebileceği anlamına gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Abduh, Muhammed, v.dğr., *el-Fetâva'l-İslamiyye min Dari'l-İftai'l-Misriyye*, I-XX, el-Meclisü'l-A'la li'ş-Şuuni'l-İslâmiyye, Kahire 1983.
- Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani, *el-Müsned*, I-VI, Müessesetu Kurtuba, Kahire ts..
- Âlûsî, Ebü's-Sena Şehabeddin Mahmûd b. Abdullah, *Ruhu'l-Me'anî fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azîm ve's-Sebi'l-Mesânî*, I-XV, Daru'l-Fikr, Beyrut 1987.
- Aydın, Mehmet Akif, "Aile", *DİA*, II, ss. 196-200.
- Bakkaloğlu, M. K. Abdussamet, *Suriye'de Aile Hukuku Alanındaki Gelişmeler ve Bunlar Üzerinde Osmanlı Tesirleri*, (basılmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2005.
- Bardakoğlu, Ali, "Sulh", *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, IV, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, ss. 147-149.
- Buhuti, Şeyh Mansur b. Yunus b. Selahiddin el-Hanbeli, *Keşşâfu'l-Kına' an Metni'l-İkna'*, I-VI, Daru'l-Fikr, Beyrut 1982.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukûkî İslamiyye ve Istılahatı Fikhiyye Kamusu*, I-VIII, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1968.
- _____, *Kur'an-ı Kerîm'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri*, I-VIII, Bilmen Yayınevi, İstanbul ts..
- Buharî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Camiu's-Sahîh*, I-VIII, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.
- Cessas, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî, *Ahkamu'l-Kuran*, I-III, Dâru'l-Kitabi'l-Arabiyye, Beyrut H 1335.
- Cevdet Paşa, *Mecelle-i Ahkam-ı Adliye*, Daru İhyai't-Türasi'l-Arabiyye, Beyrut 1986.
- el-Cezerî, Abdurrahman, *Kitabu'l-Fıkh 'ala Mezahibi'l-Erba'a*, I-V, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut 1990.

- Çeker, Orhan, *Aile Hukuku Kararnamesi*, Ebru Yayınları, İstanbul 1985.
- Dalgın, Nihat, *İslam Hukukunda Boşama Yetkisi*, Etüt Yayınları, Samsun 1999.
- Derdir, Ebû'l-Berekat Ahmed b. Muhammed b. Ahmed Adevi, *Şerhu's-Sağir ala Akrebi'l-Mesalik ila Mezhebi'l-İmam Malik*, I-IV, Daru'l-Me'arif, Kahire 1119.
- Dönmez, İbrahim Kafi, "Aile Meclisi", *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, I, MÜİFV Yayınları, İstanbul 1997, ss. 87-88.
- Ebû Davud, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi Ebû Davud es-Sicistani, *Sünen-ü Ebû Dâvud*, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.
- Ebû Zehre, Muhammed b. Ahmed b. Mustafa Muhammed, *el-Ahvalu's-Şahsiyye*, Kahire, Daru'l-Fikri'l-Arabi, Kahire, ts..
- _____, *Fetâvâ*, Daru'l-Kalem, Dimeşk 2006.
- el-Efganî, Abdu'l-Hâkim, *Keşfu'l-Hakaik Şerhu Kenzu'd-Dekaik*, I-II, İdaretu'l-Kur'an ve Ulumu'l-İslamiyye, Karaçi ts..
- Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh ve Hukûk Terimleri Sözlüğü*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005.
- Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsîr*, trc. Cahit Koytak – Ahmet Ertürk, I-III, İşaret Yayınları, İstanbul 1996.
- Fahreddin er-Razi, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, I-XXXII, Müessesetü'l-Matbu'atü'l-İslamiyye, ys. ts..
- Firuzabadi, Ebû't-Tahir Mecdüddin Muhammed b. Yakub b. Muhammed, *Kamusu'l-Muhit*, I-IV, Daru'l-Haya, Beyrut 1991.
- Günay, Ünver, "Küresel Bir Sorun Olarak Şiddet ve Din", *Küresel Bir Sorun Olarak Şiddet ve Din Sempozyumu*, ed. Halil Apaydın-Nuri Kahveci, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Basımevi, Kahramanmaraş 2005, ss. 11-40.
- Gündüz, Şinasi, "Din ve Şiddet", *Dinin Dünya Barışına Katkısı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2006.

Hamd, Ahmed, *Mevzu'un-Neseb fi's-Şeri'a ve'l-Kanun*, Daru'l-Kalem, Kuveyt 1983.

Heyet, *el-Mevsu'atü'l-Fıkhıyye*, I-XLV, Vizaretu'l-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslamiyye, Kuveyt 2002.

Heysemî, Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman, *Keşfu'l-Estar an Zevâidi'l-Bezzar alâ Kutubu's-Sitte*, I-IV, Müessesetu'r-Risale, Beyrut 1979.

<http://www.saglikekibi.com/deva/doktora-sor/ters-iliski-ve-bulasici-hastaliklar-14a.html>. [28.12.2010]

İbn Abidîn, *Reddü'l-Muhtar Ale'd-Dürrü'l-Muhtar*, I-XVII, Ali Bey Matbaası, İstanbul 1294.

İbn Faris, Ebü'l-Hüseyin Ahmed b. Faris b. Zekerıyyâ, *Mu'cemu Mekâyisi'l-Lüga*, I-VI, Beyrut ts..

İbn Hümam, Kemâleddin Muhammed b. Abdülvahid b. Abdülhamid, *Şerhu Fethu'l-Kadir*, I-VIII, Matba'atü Mustafa Muhammed, Mısır ts..

İbn Kudame, Ebû Muhammed Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmed, *Muğni ve Şerhu'l-Kebîr, alâMetni'l-Mugni'*, I-XII, Daru'l-Fikr, Beyrut 1992.

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvini, *Sünen-i İbn Mâce*, I-II, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

İbn Manzur, Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrerem b. Ali el-Ensârî, *Lisânü'l-'Arab*, I-XV, DaruSadr, Beyrut 1990.

İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim, *Fıkh'u-Nisâ fi'z-Zevâc ve'l-'İşra ve'n-Nuşûz ve't-Talâk*, thk. Seyyid el-Cemîlî, Daru'l-Fikri'l-Arabiyyi, Beyrut 1989.

Karaman, Hayreddin, *Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar*, Nesil Yayınları, İstanbul, 1987.

_____, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I-III, İz yayıncılık, İstanbul, 1999.

Kâsânî, Ebû Bekr Alaeddin Ebû Bekr b. Mes'ud b. Ahmed el-Hanefi, *Bedâi'u's-Sanâi' fî Tertîbi's-Şerai'*, I-VII, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut 1997.

Bedâi'u's-Sanâi' fî Tertîbi's-Şerai', thk. Ali Muhammed Mu'avvad-Ahmed Abdurrahman, I-X, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut 1998.

Kavacıklı, Filiz, v.dğr., *Aile İçi Şiddetin Sebepleri ve Sonuçları*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 1995.

Keskin, Yusuf Ziya, *Recm Cezası*, Beyan Yayınları, İstanbul 2001.

Köknel, Özcan, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2000.

el-Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an*, I-XX, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut 1965.

Levent, Lamia, "Aile İçi Şiddet ve İstismar", *Diyanet Aylık Dergi*, sy. 217 (Ocak/2009).

Malik b. Enes, Ebu Abdullah el-Asbahi el-Himyeri, *el-Muvatta*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981, I-II.

Mavili Aktaş, Aliye, *Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması*, Elma Yayınevi, Ankara 2006.

Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul 1995.

Müslim, Ebû'l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisaburi Müslim b. el-Haccac, el-Müsnedü's-Sahih el-muhtasar mine's-sünen bi-nakli'l-adli ani'l-adli ila Resulillah (Sav) , I-III, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

Nazzam, Allametü'l-Hemmam Mevlana Şeyh Nazzam, v.dğr., *el-Fetavayi'l-Hindiyye*, I-VI, Daru'l-Ma'rife, Beyrut 1973.

Nesaî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb, *Sünenü'n-Nesâi*, I-VIII, Daru's-Segafe, Beyrut ts.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddin Yahyâ b. Şeref b. Nuri, *el-Mecmu' Şerhu'l-Muhezzeb li's-Şirazi*, I-XXIII, Mektebetü'l-İrşâd, Cidde ts..

Parlatır, İsmail, v.dğr., *Türkçe Sözlük*, I-II, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

Remli, Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Hamza el-Ensârî, *Nihaytü'l-Muhtâc İlä Şerhi'l-Minhâc*, I-VI, Daru'l-Fikr, Beyrut 1984.

Sarı, Mevlüt, *el-Mevarid Türkçe-Arapça Lügat*, Bahar Yayınları, ys.,ts.

Serahsî, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl, *Kitabu'l-Mebсут*, I-XXX, Çağrı Yayınları, İstanbul 1982.

_____, *Mebсут*, trc. Mustafa Cevat Akşit, I-XXX, Gümüşev Yayıncılık, İstanbul 2008.

Subaşı, Nuket - Akın, Ayşe, *Kadına Yönelik Şiddet Nedenleri ve Sonuçları*, s. 1, http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/kadina_yon_sid_det.pdf[20/11/2010].

Suyuti, Ebû'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Celaleddîn, *ed-Dürri'l-Mensûr fi't-Tefsîri'l-Me'sûr*, I-VI, Daru'l-Fikr, Beyrut 1993.

Şirbinî, Şemseddin Hatib Muhammed b. Ahmed Kahiri Şafii, *Mugni'l-Muhtac İla Ma'rifeti Meani Elfazi'l-Minhac*, I-IV, Daru'l-Fikr, ys. ts..

Şirazî, Ebû İshak Cemaleddin İbrâhim b. Ali b. Yusuf, *el-Mühezzeb fi Fikhi'l-İmami's-Şafi'iyyi*, I-VI, Daru's-Şamiyye, Beyrut 1996.

Taberani, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub el-Lahmi, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, thk. Ebu Muhammed es-Suyuti, I-XI, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Lübnan 2007.

et-Taberî, Ebu Cafer Muhammed bin Cerîr, *Camiu'l-Beyan 'an Te'vili Âyi'l-Kur'an*, I-XV, Daru'l-Fikr, Beyrut 1988.

Tezcan, Sabahat, v.dğr., T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON-Institut Public Sector GmbH and BNB Danışmanlık (2009), Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülem, *el-Cami'u's-Sahih*, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

- Topal, Şevket, “Kadına Olumsuz Etkileri Açısından Yoksulluk Problemine İslam Perspektifinden Genel Bir Bakış”, *Yoksulluk*, I-III, Deniz Feneri Yayınları, İstanbul 2003, II, ss. 382-388.
- Topaloğlu, Bekir, v.dğr., *İslam'da Kılık Kıyafet ve Örtünme*, İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 1987.
- Udeh, Abdülkadir, *İslam Ceza Hukuku ve Beşerî Hukuk*, trc. Akif Nuri, İhya Yayınları, İstanbul 1978.
- Vatandaş, Celalettin, *Aile ve Şiddet Türkiye'de Eşler Arası Şiddet*, Uyum Ajans, Ankara 2003.
- Yaman, Ahmet, *İslam Aile Hukuku*, Yediveren Yayınları, Konya 2004.
- Yetim, Dilek, - Şahin, Erkan Melih, “Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım”, *Aile Hekimliği Dergisi*, II/2 (Haziran 2008).
- Yıldız, Kemal, *Hanımların Özel Halleri*, Semerkand Yayınları, İstanbul 2001.
- _____, *Fıkhın Aydınlığında İbadet ve Hayat*, Semerkand Yayınları, İstanbul 2006.
- Zebîdî, Ebü'l-Feyz Murtaza Muhammed b. Muhammed, *Tacu'l-'Arûs min Cevâhiri'l-Kamus*, I-XXX, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut 1975.
- Zeydan, Abdülkerim, *el-Mufasssal fî Ahkâmi'l-Mer'e ve'l-Beytü'l-Müslim fi'ş-Şeriatî'l-İslâmiyye*, I-XI, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1993.
- Zuhaylî, Vehbe, *İslam Fıkhı Ansiklopedisi*, trc. Ahmet Efe, v.dğr., I-X, Feza Yayıncılık, İstanbul 1994.
- _____, *Tefsirü'l-Münir*, trc. Heyet, I-XV, Bilimevi Basın Yayın, İstanbul, 2005.

ÖZET

“Eşler Arası Şiddeti Önlemede Fıkıhta Öngörülen Tedbirler” adlı bu çalışma ‘Giriş’ ve ‘Sonuç’ dışında iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında; tezin konusu, amacı, tezde ele alınan problemler ve sınırlılıkları ile araştırmada takip edilen metot hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde; genel anlamda şiddet temelinde aile içi şiddet konusu ele alınarak, bu bağlamda eşler arası şiddetin sebepleri ve türleri hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde ise; eşler arası şiddeti ifade etme sadedinde fakihler tarafından kullanılan kavramlar yanında, fikhî düzenlemelerde yer alan, tarafların şiddetten uzaklaşmaları yönünde düzenleyici ve denetleyici hükümler üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda eşlerin hak ve sorumluluklarının kendilerine hatırlatılması, vaki olan uyuşmazlık hallerinde hukuk çerçevesinde kimin ne gibi haklara sahip olduğu, dava neticesinde hâkimin taraflara ne gibi yaptırımlar uyguladığı, günümüzde konunun çağdaş kaynaklarda ne şekilde işlendiğini ele alan çalışmalarla yer yer mukayeselere gidilerek detaylı olarak incelenmiştir.

Sonuç kısmında ise araştırmadan elde edilen netice özetlenmiştir.

ABSTRACT

This study with a title of “ Measures prescribed in the Islam (fikih) regarding the preventing violence between the couples” is composed of two chapter in addition to the introduction and results chapters.

In the introduction; the title and the aim of the thesis, the research questions and limitations, and the method to be followed in the thesis are all given.

In the first chapte;, the domestic violence in general terms was investigated. In this context, the reasons and the types of violence in the family were explored.

In the second chapter; the regulative and supervisory decisions, which were given in Islamic Laws (fikih) regarding the stopping the violence for both sides, as well as the concepts used by fakih people based on the domestic violence between the couples. In this context, a partial but detailed comparative analysis was done through the sources that regulate the rights and responsibilities of the couples on each other, the number of rights of the both sides in line with the law, and the sanctions imposed to both sides after the court was done by referring to the modern sources of today.

In the results chapter the findings from the study were summarised.

ÖZ GEÇMİŞ

12.03.1978 tarihinde Trabzon'da dünyaya gelen Yunus Emre KÜÇÜK, ilköğrenimini Trabzon'un Çaykara İlçesinde tamamladı. Orta öğrenimine Çaykara İmam Hatip Lisesinde başladıktan sonra 1996 yılında Trabzon İmam-Hatip Lisesinden mezun oldu. 24 Kasım 1997 de memuriyet hayatına Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde İmam-Hatip olarak başladı. 2001 yılında Trabzon İlahiyat Meslek Yüksek Okulundan, 2006 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi Rize İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Trabzon İl Müftülüğünde Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni olarak görev yaptıktan sonra, 2010 yılının Aralık ayında Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitü Sekreterliğine naklen atandı. Halen bu görevi yürütmekte olup Abdurrahman Berker ile Beyza'nın babasıdır.